

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KÜRESELLEŞME VE TERÖR

Hazırlayan
Levent DEMİR

Danışman
Doç. Dr. Kenan ÇAĞAN

AFYONKARAHİSAR 2009

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “KÜRESELLEŞME ve TERÖR” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11.06.2009

Levent DEMİR

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Kenan ÇAĞAN

Jüri Üyeleri : Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KOÇAK

: Yrd. Doç. Dr. Fehmi AKIN

Sosyoloji anabilim dalı tezli yüksek lisans öğrencisi Levent DEMİR'in, “**Küreselleşme ve Terör**” başlıklı tezini değerlendirmek üzere 11.06.2009 günü, saat 14.00’de Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Mehmet KARAKAŞ
MÜDÜR

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

KÜRESELLEŞME VE TERÖR

Levent DEMİR

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Haziran 2009

TEZ DANISMANI: Doç. Dr. Kenan ÇAĞAN

Bu tezin amacı, küreselleşme ve uluslararası terörizm arasındaki yakın ilişkiyi incelemektir. Yine bu tezin amacı, Küreselleşme ve terörizm arasındaki ilişkiyi neden ve sonuçlarıyla ortaya koyduktan sonra uluslararası terörizme karşı alınan tedbirlerin ve bu tedbirlerin uygulanma alanlarını açıklamaya çalışmaktır.

Son yılların en çok tartışılan kavramlarından biri olan küreselleşme toplumsal, ekonomik ve siyasal ilişkiler bağlamında ele alınabilen niteliğiyle, sosyal bilimlerin ilgi odağı olmuştur.

Bu çalışmada bir taraftan konuyla ilgili tanımlara değinilirken diğer taraftan da konunun terör yönü üzerinde durulmaya çalışılacaktır. Ayrıca çalışma uluslararası terörizmin küreselleşme ile gözle görülür bir şekilde şiddetini ve etki alanlarının çok hızlı bir şekilde artırdığı varsayımına dayanmaktadır. Bu anlamda ilk önce terörizm kavramına değinilmiş, ardından küreselleşme ve uluslararası terörizm arasındaki sıkı ilişki incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Küreselleşme, Terörizm, Uluslararası küreselleşme ve terör.

ABSTRACT

GLOBALIZATION AND TERROR

Levent DEMİR

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

June 2007

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Kenan ÇAĞAN

The aim of this thesis is the studying of the close relationship between Globalism and International terrorism. Also this thesis aim, relationship between Globalism and International terrorism and the results revealed the cause of international terrorism against the implementation of measures to try to explain the field.

The concept of “globalization” has been one of the most argued issues in the last years, social, economic and political relations can be addressed in the context of nature, social science has been the focus of interest.

In this study descriptions on this subject are given and also its terrorism side is explained. Furthermore; that the international terrorism has been increasing its wildness and the violence is the hypothesis of that thesis relies on meanwhile the globalism and its effects have been increasing as well. This context paper firstly mentions the terrorism concept, than the close relation between the international terrorism and the globalism.

Keywords: Globalism, Terrorism, International Globalism and Terrorism.

TEŞEKKÜR

Bu alıőmanın her aşamasında bana bilgi ve tecrübeleriyle yardımcı olan, beni destekleyen ve yönlendiren yüksek lisans tez danışmanım Doç. Dr. Kenan ÇAĞAN'a, hayatım boyunca bana her zaman her konuda destek olan ve yüksek lisans tez çalıőmam boyunca yanımda olup, bana moral veren aileme, özellikle eőim Derya ÖZKAN DEMİR'e ve oğlum Arda DEMİR'e teőekkürlerimi sunarım.

Levent DEMİR

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ.....	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	ix

1. GİRİŞ.....	1
---------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME

1. KÜRESELLEŞME VE KAVRAMSAL İÇERİĞİ	6
2. KÜRESELLEŞMENİN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ	13
3. KÜRESELLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ	18
3.1. KÜRESELLEŞMENİN EVRELERİ.....	19
3.2. ÇOK ULUSLU ŞİRKETLERİN DÜNYA EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	21
3.3. İLETİŞİM DEVRİMİ.....	22
3.4. SSCB'NİN DAĞILMASI.....	22
4. KÜRESELLEŞMENİN BOYUTLARI.....	24
4.1.KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU.....	25
4.2.KÜRESELLEŞMENİN SİYASAL BOYUTU.....	27
4.3.KÜRESELLEŞMENİN SOSYO-KÜLTÜREL BOYUTU.....	29
5. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE MERKEZ ÇEVRE İLİŞKİSİ.....	31
6. KÜRESELLEŞME VE TERÖRİZM ARASINDAKİ BAĞ.....	38

İKİNCİ BÖLÜM
TERÖR ve TERÖRİZM

1. TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMSAL İÇERİĞİ.....	42
2. TERÖR VE TERÖRİZM İLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR.....	48
3. TERÖR VE TERÖRİZMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ.....	51
4. TERÖR VE TERÖRİZM ARASINDAKİ FARK.....	52
5. TERÖRİZMİN UNSURLARI.....	53
5.1.İDEOLOJİ UNSURU.....	57
5.1.1.Marxizm-Leninizm (Kominizm).....	58
5.1.2.Milliyetçi (Etnik) Kaynaklı İdeoloji.....	59
5.1.3.Dini Kaynaklı İdeoloji.....	60
5.2.ÖRGÜT UNSURU.....	60
5.3.ŞİDDET (EYLEM) UNSURU.....	63
5.4.DESTEK UNSURU.....	64
6. TARİHSEL GELİŞİM.....	65
7. TERÖR VE TERÖRİZMİN AMAÇLARI.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KÜRESELLEŞME VE TERÖR

1. KÜRESEL TERÖRİZMİN NEDENLERİ.....	72
1.1.EKONOMİK NEDENLER.....	73
1.2.SOSYO-KÜLTÜREL NEDENLER.....	75
1.3.EĞİTİM SİSTEMİ.....	76
2. TERÖRİZMİN KÜRESELLEŞMESİNE YOL AÇAN UNSURLAR.....	77
2.1.TEKNOLOJİK TERÖRİZM.....	79
2.2.TERÖRİZMİN KÜRESELLEŞMESİNDE ENFORMASYON TEKNOLOJİLERİNİN ROLÜ.....	83
SONUÇ	87
KAYNAKÇA.....	94

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 1. Günde 1 Dolardan Daha Az Bir Gelirle Yaşayan Nüfus.....	34

KISALTMALAR DİZİNİ

A-G	: Araştırma Geliştirme
ABD	: Amerika Birlesik Devletleri
ASEAN	: Association of Southeast Asian Nations
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
der.	: derleyen
Ed.	: editör/editörler
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
IMF	: Uluslar arası Para Fonu
PKK	: Partiya Karkaren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi
S.	: Sayı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TDK	: Türk Dil Kurumu
y.y.	: yüz yıl

GİRİŞ

Küreselleşme yirminci yüzyılın son çeyreğinde önem kazanan bir kavramdır. Bu kavram aracılığıyla bir takım simgelerin oluşturduğu bir dönem ifade edilir. Söz konusu dönemde akıllara durgunluk veren teknolojik gelişmeler, benzeri daha önce yaşanmamış ekonomik olanaklar, şaşırtıcı siyasal reformlar ve kültürel alanda doğuşlar yaşanmıştır. Dünya yeni bir oluşumu yaşarken beraberinde de bu oluşumun getirdiği olumlu ve olumsuz sonuçlarla karşı karşıya kalınmıştır. Bazıları, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel anlamda meydana gelen değerler çerçevesinde oluşan birikimlerin, sınırların dışına taşarak, dünya geneline dağılmasını olumlu karşılar; bazıları ise, bu süreci ulusların birikimlerinin aşındırılması ve özellikle ekonomik olarak yoksulluğun dönüşümü olarak kabul etmektedir. Çünkü bu hızlı hareket, dünyanın nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde ve bu hıza ayak uyduramayan farklı ülke ve bölgelerde dengesizliğe sebep olmuş, dönüşüm yönünü olumsuzla çevirmiştir.

Günümüzde, hızla etkisini hissettiren küreselleşme olgusu, milliyetçilik, milli kültür ve milli devlet gibi kavramların önemini artırmıştır. Bu nedenle kavram, dünya genelinde üzerinde en çok konuşulan, yazılan ve tartışılan konular arasında yer almaktadır. Küreselleşmeyi bir kurtuluş olarak görüp, ona tamamen tabi olmak gerektiğine inananların yanında, onu olumsuz bir süreç gibi görüp, ona karşı bir cephe alanlar da yok değildir. Kimilerine göre ise küreselleşme, olumlu ve olumsuz yönleriyle iyi analiz edilir ve dikkatlice irdelenirse, önemli bir dönüşüm süreci olabilir. Küreselleşme sürecini yok saymak, inkâr etmek ya da hiç kabul etmemek, nasıl yanlış bir tutum olarak kabul edilirse, onu insanlık tarihinin son noktası ve mükemmel bir son olarak görmek de yanlış olacaktır. Belki de, cevaplandırılması gereken temel soru, olumsuz yönlerinden zarar görmeden küreselleşme sürecinden nasıl fayda sağlanacağı ve bir dönüşüm fırsatı olarak nasıl değerlendirileceğidir. Bu noktada yapılması gereken, bir yandan dünyanın hızla ilerlediğini ve değiştiğini kabul ederek, diğer yandan da bu ilerleme ve gelişmelere paralel olarak yaşanabilecek sorunlara ilişkin gerçekçi bir bakış açısı oluşturmaktır.

Küreselleşme yaklaşımlarını üç kategoride ele almak gerekmektedir. Bunlardan ilki kavrama *olumlu* anlam yükleyenler (radikaller küreselleşme yanlıları)

ile yerellik tartışmaları ve bu tartışmalar içerisinde farklılık ilişkisinin düzenlenmesi konusunda özellikle Hall, King, Keyman, Sarıbay ve Wallerstein'in görüşleri önem arz etmektedir. Bunlar ulus devletin önemini kaybettiğini, piyasanın politikanın yerini aldığını ve devletten daha güçlü olduğunu, küreselleşme dünyaya barış, özgürlük, insan hakları ve demokrasiyi yaygınlaştıracığı, ekonomik refahın artacağını öngörürler. Küreselleşme kavramına *olumsuz* anlam yükleyenler (şüpheciler-küreselleşme karşıtları) ve onun kutuplaştırıcı niteliğini vurgulayarak eşitsizliğin global ölçekte yayıldığını savunanlar ise Bauman, Samir Amin, Cangızbay, AYTEKİN YILMAZ gibi yazarların görüşleri önem arz etmektedir. Bunlar küreselleşmenin yeni bir süreç olmadığı onun yeni emperyalizm olduğunu belirtmekte, halihazırdaki sonuçlarının pek iç açıcı olmadığını, dünyanın oldukça hızlı bir şekilde zengin-fakir olarak ikiye bölündüğünü yine dünya bütünleşme yerine bölgesel, dini ve etnik çatışmaların arttığı, insan hakları ve demokrasinin sözde kaldığını savunurlar (CIRHİNLİOĞLU, 2004: 96-101).

1991'de Doğu Blok'u tamamen dağıldıktan sonra Batı Kültürü kesin zaferini ilan etmiş ve çok hızlı bir şekilde dünyayı, gerek kültürel gerekse de siyasi olarak etkisi altına almıştır. Bu bağlamda küreselleşme, terör ve şiddet gibi kavramlar hızlı bir değişim ve dönüşüm geçirmişlerdir. Hatta geleneksel anlamdaki savaşlar bile oldukça farklılaşmış, gayri medeni savaşlar, psikolojik savaşlar, enformasyon savaşları, siberetik savaşlar, terör savaşları, meskûn mahal muharebeleri gibi oldukça çeşitlenip çoğalmışlardır.

Öte yandan küreselleşen dünyada terörün tanımı geçmiş tanımlardan oldukça farklılaşmış ve daha kaypak bir zemine oturmuştur. Günümüzde birilerinin kurtarıcı olarak gördüğü hareketi bir diğeri terörist hareket olarak niteleyebilmektedir. Buna göre, terörizm kavramı kendisine yakın olan kavramlarla ayrımı net bir şekilde ortaya konmamıştır. Bunun yanı sıra terörizm kavramının bu güne kadar yerine oturmuş net ve ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Durum böyle olunca kavram istenildiği tarafa çekilmiş, yanlış anlaşılıp öyle tanımlanmış veya uygun bir biçimde kullanılmadığı anlaşılmıştır.

Küreselleşme sürecinin yardımıyla, geleneksel devlet merkezli dünya sistemine alternatif olarak birden fazla aktöre ve çok farklı tehdit kaynaklarına sahip

çok merkezli bir dünya sistemi ortaya çıkmıştır. Uluslararası terör örgütleri bu çok merkezli dünya sistemi içerisinde gelişmek ve daha etkili hale gelmek için gerekli ortamı bulmuşlar; devletler ve vatandaşları için bir numaralı tehdit kaynağı haline gelmişlerdir. Bununla birlikte, ortaya çıkan yeni tehdit uluslararası bir niteliğe sahipken, bu tehdide verilen tepki uluslararası boyutta oluşmuştur.

Terör, günümüz toplumlarının bir şekilde iç içe oldukları evrensel bir problemdir. Terör üzerine birçok kitap yazılmış, çok farklı yorumlar yapılmıştır. Rastgele seçilen hedefler, panik yaratılması, kuralsız şiddet oluşturulması, amaca ulaşmada her yolun meşru sayılması, fikir ve düşüncelerin kabul ettirilmesi terörü tanımlamada sıklıkla kullanılırken, terörizm tanımında demokrasinin gereklerine ve hukukun üstünlüğüne karşı çıkış söz konusudur. Dünyada gerçekleşen terörist eylemlerle birlikte terörün tanımı değişmemiş, ancak genelde Batının, özelde ise Amerika Birleşik Devletlerinin teröre bakış açısı ve terörü ele alış şeklinde farklılıklar oluşmuştur.

Uluslararası terörizmin, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD’de meydana gelen terörist saldırılardan sonra doğrudan ya da dolaylı olarak herkesi ilgilendireceği açıklanmıştır. ABD’nin küresel ve ekonomik gücünü simgeleyen Dünya Ticaret Merkezi ile askeri gücünü simgeleyen Pentagon’u hedef alan bu saldırılarla birlikte dünya, terörizmin daha önce tanınmamış veya bu saldırılarla değişen yüzü ile karşı karşıya kalmıştır. Dünya liderliğini üstlenmiş küresel bir güce karşı yapılan bu saldırı artık bazı değerlerin değişmeye başladığının bir göstergesi olmuştur.

Bu gelişmelerin ardından ABD, öncelikle terörü “bütün dünyada yükselen yeni küresel tehdit”, diğer bir deyişle “ortak düşman” şeklinde sunarak terörizme karşı topyekün bir savaşı başlatma yoluna başvurmuştur (Yaman, 2005:117). Dünyada “süper güç” olarak nitelendirilen bir devletin hegemon gücüne açık bir başkaldırı niteliğinde yapılan saldırının arkasından “küresel terörizme” karşı mücadele stratejileri belirtilmiştir. Böylece ABD’ye karşı gelen her düşman gücün “küresel terörist” adı altında yok edileceği mesajları verilmiştir.

Günümüzde terörün en önemli özelliği, uluslararası bir nitelik kazanması ve bu ilişkilerini oldukça geliştirmiş olmasıdır. Artık, teröristler eskiden olduğu gibi sadece içinde buldukları ülke ile sınırlı kalmayıp, başka ülkelerdeki farklı gruplar

ile bağlantılar kurarak karşılıklı destek sağlamaktadırlar. Dolayısıyla teröristler, uluslararası bağlantılarını ve modern teknolojiyi de kullanmak suretiyle uluslararası etki yapan eylemler düzenleyebilmektedirler. Terör örgütlerinin başka ülke ve gruplardan destek almadan başarıya ulaşması, varlığını sürdürmesi hemen hemen imkânsız gibidir. Özellikle eğitim, teşkilatlanma, finans ve silahlı eğitim için dış desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu özelliği ile terörizm uluslar arası bir nitelik kazanmaktadır.

Bu tezin varsayımlarını şöyle sıralayabiliriz;

Terörizm yaşadığımız dünyada bir fonksiyon icra etmektedir. Nitekim terörizm insandan ve sistemden kopuk değil bizzat sistem içidir. Bu bağlamda terörizm endüstrisinden fayda sağlayanlar ve onun bitmesini istemeyenler var olacaktır.

Terörizm çağımızda düşük maliyetli, yüksek etkide bir savaş stratejisi olarak ortaya çıkmış ve bu stratejiye gruplardan devletlere kadar her kesimce başvurulabilmektedir.

Savaşta sivil kayıp göze alınabilir bir durumdur. Ancak sivil kayıp, askeri kaybı aşırıya bu ya soykırım ya katliam ya da terörizmdir. Öte yandan, terörizmle mücadelede, teröristlerce benimsenen ve kullanılan yöntem ve taktikler benimsenip kullanılabilir ve aynı şekilde misillemede bulunuluyor, hukukun dışına çıkılıyorsa bu da bir çeşit terörizm olmaktadır.

Küreselleşme kendi başına işleyen bağımsız bir süreç değil ona yön veren, etki eden amiller vardır. Bu çerçevede ise din, özelde İslam dini ve terörün eşdeğer tutulması, bu tarz işleyen küreselleşme ve ondan menfaat bekleyenlere uygun olmaktadır.

Terör örgütleri gelişen yeni teknolojiyi çok iyi kullanmakta ve sahip oldukları örgütsel yapıyı tüm dünyaya yayabilmektedirler. Bu da terörizm olgusunun önlenmesini çok güç olan bir süreç haline getirmiştir.

Soğuk Savaş sonrası Batı dünyası ve ABD'nin *ötekisiz* yaşayamayacağı, kendine düşman yaratma ihtiyacından dolayı *İslamcı Terör* olgusunu meydana getirmiştir. Neden bunca *öteki* dururken İslamcı terör sorusu ise, İslam

coğrafyasından kaynaklanan *stratejik* önemleri ve *doğal zenginlikleri* cevabı yeterli olacaktır.

İslamcı terör kavramını 11 Eylül 2001 tarihli saldırıdan sonra kasıtlı olarak, özellikle de Batılı politikacı, stratejistler ve medya tarafından kullanılıp yaygınlaştırılmıştır.

Bu tezde, ana çalışma konusu olarak küreselleşmenin terörizm olgusuna yaptığı etki incelenmektedir. Bu yapılırken, uluslararası terörizm uluslararası bir karakter kazanıp çok merkezli dünya sisteminde devlet dışı bir aktör olarak ortaya çıkması ve küreselleşmenin bu süreçte oynadığı rol incelenmektedir.

Bu çalışmanın birinci bölümünde küreselleşme kavramı incelenmektedir. Buna göre, küreselleşme kavramı tanımlanmaya çalışılmakta ve dünya sisteminin küreselleşme süreci incelenmektedir. Küreselleşmenin etki eden etmenlerden bahsedilmektedir. Küreselleşmenin olumlu ve olumsuz yönlerinden ve son olarak, küreselleşme terörizm arasındaki bağa değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü terör ve terörizm kavramını genel olarak ele almakta, terör ve terörizmin temel özellikleri, tarihsel gelişimi ve terörizmin unsurlarına değinilmektedir.

Son bölümde ise terörizmin küreselleşmesine yol açan unsurlardan bahsedilmektedir.

Bu tez, teorik bir çalışmayı içerdiğinden genel olarak kaynak taraması yöntemi uygulanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME

1. KÜRESELLEŞME VE KAVRAMSAL İÇERİĞİ:

Son on yılda baş döndürücü bir hızla gelişme gösteren ulaşım ve iletişim teknolojisi sayesinde ülkeler arasındaki siyasal ve iktisadi sınırlar önemini yitirme eğilimine girmiştir. Dünyanın bir ucunda yaşanan bir olayın etkisi kısa sürede diğer bölgelere de ulaşarak oraları da olumlu veya olumsuz şekilde etkileyebilir hale gelmiştir. Bu yeni ortamda dikkati çeken önemli gözlemler arasında ulusal kültürlerin kendi kapalı sınırlarını zorlaması, ulus devletin önemini kaybetmesi, ekonomilerin birbirine daha bağımlı hale gelmeleri, sınırların ortadan kalkmaya yüz tutması, soğuk savaş dönemindeki politik kutuplaşmaların sahneyi terk etmesi ve hemen her alanda liberal eğilimlerin güçlenmesi bulunmaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler sayesinde ülkeler ekonomiden siyasete kadar pek çok alanda birbirlerine yakınlaşmışlardır. Bu gelişmeler sonucu dünyanın adeta büyük bir köye dönüştüğü fikri pek çok kişinin ortak kanısı haline gelmiştir. Ülkeler arasındaki ekonomik faaliyetlerin önündeki engellerin kalkarak dünya tarihinde eşi görülmemiş bir boyut ve hareketliliğin oluşması, siyasal ve sosyo-kültürel alanda sıkı işbirliklerinin meydana gelmesi olarak tanımlanabilen küreselleşme, işletmeler açısından pek çok değişimi de beraberinde getirmekte; küreselleşme olgusunda kapitalist ekonominin önemli bir yeri bulunmaktadır.

Kârlılık, rekabet, akılcılık şeklinde üç ana zihniyete sahip olan kapitalist ekonomi, işletmelerin ağır rekabet ortamında sürekli gelişmesini, bünyelerinde çeşitli yenilikleri gerçekleştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Ulusal kültürlerin, ulusal sınırların, ulusal ekonomilerin hızla eridiği böyle bir çağda, birçok şeyin küresel süreçler tarafından yönlendirildiğine tanık olunmakta ve bu bağlamda küresel bir bakış açısına duyulan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır (Pira ve diğer., 2003: 117).

Küreselleşme kavramı; kendi evrenselliği ve kapsamının dışında etkileşime girdiği diğer toplumsal ekonomik olay, olgu, kurum ya da kavramlarla birlikte onlar

bağlamında da tartışılan, tartışılacak olan bir kavramdır (Güldiken ve diğer., 2006: 183).

İnsanlar çeyrek asırdır daha önce eşi benzeri görülmemiş ekonomik ve politik olayların gelişimine tanık olmakta ve bu olayların sosyo-kültürel etkileşimine maruz kalmaktadır. Dünyadaki söz konusu değişimi en iyi yansıtan sihirli sözcük küreselleşmedir. Genellikle ekonomiden teknolojiye, siyasetten kültüre, hayatın hemen her alanındaki bütünleşmeleri ifade eden ve işgücü, sermaye, teknoloji ve ürünlerin uluslararası nitelik kazanması olarak da tanımlanabilen “küreselleşme” sözcüğünün 80’lerin ortalarından itibaren kullanımının yaygınlaşması çerçevesinde, çağdaş yaşam örüntülerine girişini ve buradaki izlerini takip etmek neredeyse imkansız hale gelmektedir. “Küresel” ifadesi ile bağlantılı olarak küresel pazar, küresel şirket, küresel ekonomi, küresel kültür, küresel tüketici, küresel ürün, küresel terör, küresel kitle üretimi gibi pek çok yeni sözcüğün günlük yaşam içerisine girdiği görülmektedir. Günümüzde küreselleşme konusunda çok geniş bir literatüre ulaşmak mümkündür, fakat sosyal bilimlerin birçok alanında görüldüğü gibi küreselleşmeyle ilgili olarak birbirinden tümüyle farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Küreselleşme konusunda tek fikir uzlaşımından bahsetmek mümkün değildir.

Giddens ise (1998: 66), küreselleşmeyi Batı modernleşmesinin (XVII. yüzyıl) bir sonucu olarak görmekte ve küreselleşmeyi “uzak yerleşimleri birbirlerine yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması” olarak tanımlamaktadır. Küreselleşme, “varlık ve yokluğun kesişimi, uzaktaki olgu ve eylemlerin yerel bağlamlarla etkileşimi sonucunda dünyanın sıkışması ve tek bir yer olarak algılanma bilincinin artışı” (Aslanoğlu, 1998:108) olarak tanımlamaktadır.

Küreselleşmeyi, objelerin (giyim, kuşam, fast-food, coca-cola, Mc Donalds, GSM teknolojisi, internet, cep telefonu, İngilizce, ABD Doları vb.) ve değerlerin (daha çok hakim ekonomi ve kültürün maddeci, faydacı değer hükümleri ile demokrasinin demokratik değerleri, insan hakları, çevre şuuru ilginin yaygınlaşması, teknolojik gelişme, mal ve hizmet kalitesinde standartlaşma...) yaygınlaşması olarak tanımlayan Erkal (2001: 303), küreselleşmenin bir süreç olduğunu ve bu sürece de

yön veren ABD için bunun yüksek hayat standardı ve iş demek olduğunu; fakat aksine gelişen ülkeler için ise “Gelir dağılımının bozulması, yüksek enflasyon, bütçe açıkları, ticari engeller, düşük yatırım seviyeleri, işsizlik ve sanayileşmekten vazgeçmek” demek olduğunu söylemektedir.

Aydın’a (2002: 103) göre; “Küreselleşme genellikle malların, hizmetlerin, bilim ve teknolojinin, hatta kültür varlıklarının bazen sınırlarını zorlayarak bazen de gönüllü taşıyıcıların eliyle dünya düzeninde yayılması” olarak tanımlamaktadır. Müftüoğlu’na (2002: 25-26) göre küreselleşme; “Sınırsız teknolojik büyüme ve tehakküm, bütün insani alanları, anlamları küçültüyor barbarlıkları çoğaltıyor, yüreklendiriyor. Küresel tehakkümün fiziksel şiddet dışında hiçbir dayanağı yok. Modern uygarlık, insanlığın geleceği adına denetlenmediği takdirde, insanlığın kendi kendisini yok edebileceği bir süreci hazırlıyor. Teknolojik gelişmeler daha fazla ölümü kolaylaştırıyor. Egemen propaganda sistemi aracılığıyla insan bir şekilde tutsaklaştırılıyor, bir kurbanı dönüştürülüyor. Küresel propaganda yoluyla gerçekler bastırılıyor, zorlanıyor, sansür ediliyor, gizleniyor, örtülüyor ve insanlık yalnızca ABD’nin tercihlerini kabule mahkûm ediliyor. Günümüzde insanlık tek uygarlık, tek kültür, dayatması ile karşı karşıyadır. İnsanlık tarihi ve uygarlıklar tarihi boyunca, insanlığın sahip olduğu büyük, en değerli kazanımların uygarlıklar arası etkileşimler vesilesiyle sağlanmış olduğu gerçeği unutuluyor. ABD’nin farklı inanç, kültür ve uygarlıkların çeşitliliğini reddederek kendi ölçütlerini evrensel ölçütlermiş gibi askeri yöntemlerle dünyaya kabul ettirmeye çalışıyor. İnsanlık dünyasına yalnızca korku ve endişe veren küresel faşizm ve militarizm, insanlığı ABD etkileri taşıyan bir sürüye dönüştürmek için küresel bir kuşatma yürütülüyor. Egemen militarizm ideolojik karşıtlıklar temelinde, bütün bir insanlığı baskı altına alarak, tek taraflı politikalarını ve kendi doğrularını dünya gündeminde tutmaya çalışıyor. Egemen militarizme muhalefet eden unsurlar “öteki” ve “yabancı” muamelesine tabi tutuluyor. “Öteki”ler için “yabancı”lar için akıl ve ahlak dışı sınırlamalar getiriliyor. Hayatımıza varoluşumuza, anlam, derinlik zenginlik kazandıran inançlarımız, değerlerimiz kültürümüz ve uygarlığımız küresel baskı ve egemenlik yapıları tarafından dışlanıyor”.

Yalçınan’a (2000: 511) göre; küreselleşmenin arkasındaki esas güç, elektronik alandaki ve buna bağlı olarak da iletişim alanındaki büyük teknolojik

sıçramadır. Karşı konulmaz biçimde bütün insanları, hem tek tek hem de ulusal, dinsel ya da kültürel gruplar olarak etkilemekte olan bu büyük “iletişim gücü”, Sovyetlerin dağılmasından sonra, tek merkezli hale gelince iyice güdümleyici olmuştur. İletişim alanında bilgi akışının tek merkezli olarak kontrolü küresel anlamda kararların tek elden yönetimini mümkün kılmıştır. Küreselleşmeyi kültürle etkileşimli olarak yorumlayan İçli, medyanın rolünü açık olarak belirtmektedir. İçli’ye (2001: 166) göre; “Kültürel akışlar, görüntüler semboller aracılığıyla hızlı bir biçimde gerçekleşmekte, yeni iletişim ağları, bilgi ve görüntü akışları küreselleşme sürecinin belirleyicisi olmakta, medya, imaj ve simgeler için oldukça etkin bir dağıtım şebekesi oluşturmaktadır”.

Yusuf Erbay’a (2001: 171; Akt., Pira ve diğer., 2003: 117) göre ise; “Üretim faktörünün dünya ölçeğinde değerlendirilerek, üretim, dağıtım ve tüketime yöneltilmesi, ticari değişimlerin dünya ölçeğinde kurallar ve standartlarla gerçekleşmesi, gümrük duvarlarının indirilmesi ve dünya ticaretini kolaylaştıran bölgesel ticaret bloklarının ortaya çıkması, işletme organizasyonlarından başlayarak, bütün ekonomik aktörlerle uluslar üstü bir boyutta ortak dünya ekonomik stratejisi esasına dayalı bir planlamaya gidilmesi, işletmeler ve devlet arasında yeni bir iletişimin ortaya çıkması, üretime katılan aktörlerin birbirleriyle dünya bazında sıkı bütünleşmeye girmeleri sonucu, ekonomik, teknolojik ve hatta hukuki bakımlardan tek bir alan bütünlüğünün kaybolmasıdır.

Küreselleşmeyi, Amerika Birleşik Devletleri liderliğinde, uluslararası sermayenin egemenliğinde benzer bir tüketim anlayışının dünyayı yönlendirmesi olarak ifade edebiliriz. Bu tanıma şunları da ekleyebiliriz; Sovyet İmparatorluğunun çökmesiyle Amerika Birleşik Devletleri liderlik yarışında rakipsiz kalmış, dünyanın hem lideri olmuş, hem de jandarmalığını üstlenmiştir. Küreselleşme, dünyanın küçülmesini; iletişim, ticaret, sermaye ve ekonomik örgütlenmenin uluslararası olmasını; ekonomi, siyaset, hukuk, bilim ve kültür alanlarında dünyadaki ülkelerin birbirlerine daha bağımlı hale gelmelerini ifade eden bir kavram olarak anlaşılır. Bu süreçte medya çok önemli bir sosyal değişme aracı olduğu için küreselleşme, aynı zamanda İngilizcenin ve Amerikan eğlence endüstrisinin uluslararası kültürel iletişim üzerindeki hâkimiyetini de ifade eder. Diyalektik bir süreç olarak işleyen küreselleşmeye karşı son yıllarda tüm dünyada çok güçlü direnç ve protesto

hareketleri sergilenmektedir. Küreselleşme insanlar, toplumlar, uluslararasıdaki karşılıklı ekonomik, ticari, siyasi, sosyal ve kültürel ilişkilerin dünya ölçeğinde gelişmesi, yaygınlaşmasıdır (Başkaya, 2005: 325).

“Küreselleşme” denilen şey yalnızca insanların yedikleri Mc Donalds hamburgerleri ve içtikleri Coca Cola’larla midelerinde, dinledikleri müzikler ve izledikleri filmlerle yüreklerinde hissettikleri bir olgu olarak kalmamakta, sistemde bazı yapısal değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Bir diğer anlatımla, bugüne dek yalnızca devletler arasındaki ilişkilere göre şekillenen uluslararası sistem, ciddi bir evrim geçirerek, devlet dışında başka bazı birimlerinde bu ilişkilere dahil olmasıyla, global bir sistem halini almaktadır. Farklı düzlemlerde şekillenen global ilişkiler farklı güç merkezleri yaratırken, şirketler, örgütler ve yasadışı gruplar da kendi düzlemlerinde birer aktör rolü oynamaya başlamaktadır. Nitekim bugün ekonomik faaliyetlerin yer aldığı düzlemde, devletlerle birlikte şirketler ve bankalar “aktör” konumuna geçerken, siyasi ilişkiler devletlerin yanına örgütlerin de katılımıyla gerçekleşir hale gelmiştir. Yeraltı dünyasının kayıt dışı ekonomisinin ve ilişkilerinin aktörleri ise gizli servislerden terör gruplarına, Mafya ve hatta devletlere kadar uzanan bir çerçevede yer almaktadır (Arıboğan, 1997: 14).

Küreselleşme, ekonomik anlamda uluslararası sermayenin dünyada egemenlik kurması demek oluyor. Bu sermaye yaklaşık 1.5 trilyon dolar civarındadır. Türkiye’nin milli gelirinin 10 katı kadar bir para! Neler üretilecek, kaçta üretilecek, nerede üretilecek, nasıl üretilecek, ne kadara satılacak. Tüm bunları uluslararası sermaye belirliyor. Benzer bir tüketim anlayışı, ya da tekdüze bir yaşayış şekli tüm dünyaya empoze ediliyor. Herkese aynı kola içirilmeye, aynı marka kot, aynı marka ayakkabı giydirilmeye, hamburger yedirilmeye çalışılıyor. Bütün bunların tabii bir sonucu olarak “*tarzanca ingilizcesi*” bir dünya dili oluyor. “Zira bugün 100 milyon bilgisayar da toplanmış bilgilerin % 80’inden fazlası İngilizce kaydedilmiştir.” (Öztürk, 2003: 283).

Garaudy’nin (1997: 32) “Pazar Monoteizmi” adını verdiği bu anlayış, yok etmenin kendine bağımlı kılmanın, ekonomik tekelleşmenin, diğer ülkelerin varlıklarına el koymanın adıdır. Ama bu anlayış, Necmettin Tozlu’nun da ifade ettiği

gibi yeni bir felsefi, kültürel, dini bir oluşum gibi takdim edilmektedir (Tozlu, 1998: 807).

“Sosyolojik bir olgu olarak küreselleşme olağan ve evrensel bir toplumsal tecrübedir. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hızla yayıldığı bir dünyada küreselleşmenin önüne geçmenin bir imkânı kalmamış gibi gözükmektedir. Lakin, küreselleşme, bütün toplumların ister istemez katıldıkları olağan doğasını, küreselleşmeye kendi menfaatleri doğrultusunda yön ve içerik kazandırmak isteyen güçler tarafından ideoloji haline getirilmiş ve bu sürece dahil olmamak kaçınılmaz bir durum olmuştur. Küreselleşmenin ideolojikleştirilmesi, negatif küreselleşmeyi beraberinde getirmektedir. Bu da iktidar mücadelelerinde yeni bir ortam ve süreci başlatmıştır. İktidar mücadelesi sırasında bu sürece yeni katılan ve bu sürece adını veren küreselleşme, bu süreçte aktif ve yaygın bir süreç olmasına rağmen demokratik bir süreç olamamıştır. Eğer küreselleşme bir ortak kültür oluşumunun adı olduğuna göre, bu ortak kültürün inşasında gücü elinde bulunduranların, bütün diğerlerine oranla, bu kültürü kendi kültürleri çevresinde belirlemeye çalışma istekleri, küreselleşmeyi demokratik bir süreç olmanın dışına çıkarmış ve onu alabildiğine faşizan bir üsluba sahip kılmıştır. Bu faşizan üslubun evrensellik insan hakları, özgürlük, eşitlik ve demokrasi gibi argümanların kamuflajı içerisinde pazarlanması ise, sorunu büyütmeden başka bir işe yaramamıştır.” (Çağan, 2007: 90-92).

Küreselleşme ideoloji haline getirilmiş yönüyle tamamen patronaj sistemine dönüşmüştür. Küresel kültürün patronları ve bu oluşumdaki bütün değerleri kendi menfaatleri doğrultusunda belirleme, kontrol etme ve yönlendirme lüksünü ellerinde bulundurmaktadırlar. Küreselleşmenin patronları genel anlamda batı, özelde ise Amerika Birleşik Devletleridir. Küreselleşmeyi batılı değerler ve çıkarlar yönünde belirlemeyi ana hedef olarak tespit etmişlerdir. Çünkü onlara göre, dünyanın geri kalanının etrafında şekilleneceği ya da şekillendirmek zorunda olduğu merkez Batı'nın bizzat kendisidir (Belge, 2001:123; Akt., Çağan, 2007: 90-92). “Kendini merkez görmenin pervasızlığı beraberinde dünyanın yer altı ve yer üstü bütün kaynaklarının hâlihazırdaki dünya kaynaklarının yüzde 60'ı Amerika tarafından tüketilmektedir. (Özbudun 2001: 17; Akt., Çağan, 2007: 90-92). Küresel sistemin istikrarı ve devamlılığı için seferber edilmek zorunda olduğu inancını getirmektedir. Bu yüzden de diğer kültürler küresel sisteme entegre olmayı başardıkları ve küresel

sistemin hedefleriyle uyumlu oldukları sürece; yani tesirsiz ve kontrol edilebilir oldukları sürece değerlidirler”.

Küreselleşmenin herkese kapısı açılmış gibi görünen eşitlikçi ve katılımcı doğası, kolayca manipüle edilebilir olmasından dolayı, küreselleşmeyi sömürgeci zihniyetten daha tehlikeli kılmaktadır. Zira küresel süreçte manipülasyon ve itaat daha kolay gerçekleştirilebilmekte böylelikle de ötekiler daha derinden ve daha etkili bir biçimde istismar edilebilmektedir. Çünkü rıza ve itaati temin etmeye yarayacak etkili birçok araç, küresel güçlerin elinde bulunmaktadır. Küreselleşme hem devletin baskı aygıtlarını ve hem de ideolojik aygıtlarını kullanarak daha etkili olmayı başarmaktadır. Örneğin devletin ideolojik aygıtları, baskı aygıtlarına nispetle küresel ideolojiyi kamufle etme becerisinden dolayı daha tehlikeli bir durum ortaya çıkarmaktadır (Althusser, 1994; Akt., Çağan, 2007: 90-92). Ama yine de tıpkı sömürgeci zihniyet nasıl direniş hareketleriyle karşılaşmışsa, küresel sömürü ve saldırganlıkta aynı biçimde çeşitli düzeylerde direniş hareketleriyle karşılaşmaktadır.

Kısaca, dünyanın tek bir mekân olarak algılanabilecek ölçüde sıkışıp küçülmesi anlamına gelen bir süreci tanımlayan küreselleşme, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırlar dışına taşarak dünya geneline yayılması olarak değerlendirilmektedir.

Bu tanımlamalar sonucunda bakıldığında küreselleşmenin tam anlamıyla tanımlanmadığını ve farklı olarak yorumlandığı görülmektedir. Bugün küreselleşme diye bir kavram bulunmaktadır; ancak bu kavramın içini dolduran objeler, değerler ve bunların kullanılması konusunda değişik bakış açıları bulunmaktadır. Pek çok tanımlamada ön plana çıkan, küreselleşme ile ekonominin çok yakından ilişkili olduğu tanımlardan anlaşılmaktadır. Bununla beraber teknolojik gelişmeler ve yeni imkanlar ile bunlarla birlikte oluşan kültürel değerler ve kalıplar, küreselleşmenin kavramsal içeriğini oluşturmaktadır. Fakat bu sürece salt olarak kendiliğinden yayılma süreci olarak bakmak mümkün olmadığından ve yaygınlaştırılmak istenenlerin oluşturduğu sonuçlar bakımından küreselleşmeye olumlu ve olumsuz yanlarıyla bakmak gerekmektedir.

Küreselleşmeye olumlu veya olumsuz yönleriyle ne gibi eleştirilerde bulunulmuş, onun üzerinde durulacaktır.

2. KÜRESELLEŞMENİN OLUMLU VE OLUMSUZ YÖNLERİ:

İçinde bulunduğumuz evrede, küreselleşmenin, en basit ve en genel anlamda kabul gören sonucu, kutuplaşmış ve bölünmüş bir dünyadır. Bu, her iki uçta, son derece gelişmiş ve son derece geri kalmış ülkelerin var olduğu bir dünyadır. Küreselleşmenin sonuçlarının; yoksullar daha da yoksul hale gelirken zenginlerin daha da zenginleşeceği ve insan hakları, demokrasi ve ulusal devlet egemenliğinin sınırlandırılması gibi kavramların daha geniş çapta var olacağı, çok daha küçük bir dünya yaratacağı muhtemeldir.

Küreselleşmeyi olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendiren Keyman (2001: 168) olumlu yönleri şu şekilde sıralandırmıştır. “İlk olarak küreselleşme, bireysel, grupsal başarılar kadar toplumdaki eşitsizliklerin kaynağının da yapısal değil bireysel olduğunu vurgular. Örneğin işsizlik yapısal değildir, bireysel anlamda değişime uyum sağlayamayan bireylerin sorunudur. İkinci olarak dünyaya uyum sağlayamayan bireylerin hak etmedikleri refah haklarını almaları ekonomik girişimciliği engeller ve bu anlamda sorunlu bir adalet kavramı ortaya çıkar. Üçüncü olarak devletin toplumsal ve ekonomik yaşamı düzenleyici işlevinden kendisini soyutlamasıyla zaman ve fırsat eşitliğine dayalı bireysel ahlak ilkesinin hareket alanı azaltıldığı sürece demokratik olunabilir. Küreselleşmeye ilişkin bu olumlu yaklaşımlarda bireysel başarı, değişime uyum çerçevesinde bireyciliği, özgürlük anlayışını geliştirmek, refah devletini ortadan kaldırmak ve demokratikleşme vurgulanmaktadır”.

Olumsuz yaklaşımları ise şöyle sıralamaktadır: “İlk olarak küreselleşmenin bir ideolojik kurgu olarak kullanıldığı öne sürülmektedir. Bu bakış açısında küreselleşme küresel sermaye ile özdeş bir süreç, serbest pazarın dünya üzerindeki hâkimiyetinin ideolojik aracı olarak görülmektedir. İkinci olarak kültürel düzeyde tek bir dünyanın ortaya çıkması, batı değerleri temelinde kültürel homojenleşmeyi niteleyen bir süreç olarak görülmesi, küreselleşmenin kültürel sömürgeciliğin yeni biçimi olarak gösterilmesine yol açmaktadır. Küreselleşme, demokrasi ve insan haklarından tüketim kalıplarının standartlaşmasına kadar geniş bir yelpazede batı modernitesinin batı dışı alandaki hegemonyasını sağlayan, farklı alanları yok eden bir süreç olarak nitelenmektedir. Üçüncü olarak küreselleşmenin özellikle akademik

çevrelerde kendine özgü yasaları olan kendi içinde bağımsız bir ekonomik süreç indirgenme eğiliminin olduğu belirtilmektedir. Küreselleşme sürecinin kaçınılmazlığına değinilmesinin serbest pazar söylemini desteklediği, bu bağlamda da siyasetin, küresel sermaye hareketlerini referans alması ve devletin küçülmesi anlayışını meşrulaştırdığı öne sürülmektedir”.

Yine küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde Erkal (2001: 307-308) ise düşüncelerini farklı bir şekilde belirtmiştir. Küreselleşmenin olumlu etkilerini şöyle sıralamıştır.

“- Ülkelerin rekabet gücünü artırması bu rekabetten çok uluslu şirketlere geçiş veya milletler üstü firmaların doğuşu,

- İdareyi şeffaflaştırmaya zorlaması,
- Tüketicilerin daha iyi korunmasında evrensel normlar getirmesi,
- Ferdi hak ve hürriyetlerin genişletilmesi,
- Evrensel hukuka milli hukukun uyum (Ancak burada ülkelerin özel konumu hesaba katılmadan genel bir şablona uydurulma zorlamaları,
- Çok disiplinli değerlendirmelerin önem kazanması,
- Ulaştırma ve haberleşme ağının dünyayı küçültmesi,
- Dünyaya açılmak ve uluslararası iktisadi ve siyasi çalkalanmalarda daha fazla etkilenme,
- İnternet ağının gelişmesi,
- A-G çalışmalarını teşvik etmesi, bilgide ve teknolojiye standartlaşma teknolojiye uyumun yaygınlaşması,
- Çevre koruma şuurunun geliştirilmesi,
- Sivil kesimin hızla örgütlenmesi,
- İnsan haklarında ve evrensel normlara uyma,

Küreselleşmenin olumsuz etkilerini ise şöyle sıralamaktadır:

- Ana dil yerine İngilizce'nin ağırlığının artışı,

- Dolara bağımlılık,
- Önü açılan ülkelerin üniter yapılarının çok kültürlülüğe zorlanması, milli direncin zayıflatılması,
- Etnik ve kimlik çatışmaları,
- Coğrafyaların ve sermayenin vatansızlaştırılması,
- Alt kimlik – milli kimlik çatışmaları, çatıştırmaları,
- Yerli tekellerin yerini yabancı tekellerin alması,
- Sermayenin dışarı kaçması,
- Beyin gücünde artış,
- Reel sektörün olumsuz etkilenmesi,
- Sanayicinin ithalatçılığa yönelmesi,
- Düşük üretim ve istihdam,
- Artan işsizlik,
- Refah seviyesinin düşmesi ve küresel fakirleşme,
- Gelir grupları ve yöreler arası dengesizliklerin artma eğilimi,
- Sosyal devlet anlayışının zedelenmesi,
- Farklılık, ırkçılık, birlikteliklerin, ortak noktaları değil farklılıkların yaratılması, abartılması ve kutsallaştırılması,
- Yeni kabilecilik olarak ifade edilen Miletlerin kalabalıklaştırılması boy, cemaat, kabile vb. taassubunun öne çıkarılması,
- Tüketim tercihlerinin hâkim ekonomilerin ürettiği mal ve hizmetlere bağımlı hale gelmesi müzikten, giyim ve beslenme tarzına kadar tepkileştirme ve maddelerin yaygınlaşması,
- Kitle haberleşme araçlarının talebi ve davranışları şekillendirme özelliği,
- Milli değer ve dillerin sorulması,

- Hükümdarlık haklarının içeride bazı sivil toplum örgütlerine, dışarıda ise bazı uluslararası kuruluşlara devri,
- Ademi merkeziyetçi eğilimlerin etkisi ile merkezi devlet fikrinin zedelenmesi, devletin küçülmesi adı altında merkezi otoritenin paylaşılması,
- Küresel gücün ön karakolu ve kontrol mekanizmasını meydana getiren uluslar üstü kuruluşların zorlama ve dayatmaları,
- Egemenlik haklarının belli ölçülerde küresel güce devredilmesi
- Parçanın bütününe önüne geçirilmesi,
- Ferdin ve sosyal grupların toplumdaki soyutlanması oradan bağımsız düşünülmesi, ferdi hakların ve hürriyetlerin öne çıkarılması,

Küreselleşmenin sosyal maliyetini ise şu şekilde sıralandırmaktadır.

- Meşru ve gayri meşru arasındaki mesafenin kapanması,
- Uzmanlaşma yerine çatışmacı davranış ve eğilimlerin artışı,
- Geleceğe güvenin sarsılması sonucu ciddi konulara ilginin azalması artan kötümserlik,
- Siyasi istikrarsızlık, sosyal dengelerin bozulması,
- Sosyal ilişkilerin zayıflatılması, dışa kapanma, sosyolojik anlamda cemaatleşme ve dışa kapalı yapılaşma,
- Saldırgan ve sapma davranışların artışı,
- Kural dışılık ve yolsuzlukların yaygınlaşması,
- Sosyal sorumluluk anlayışının zayıflaması,
- Vatandaşın şuurunun zedelenmesi,
- Şans oyunlarına ilginin artışı,

Hayat şartlarının zorlaşmasının sosyal patlamalara imkan sağlaması, okul terklerinin artması.”(Berber, 2004: 7-9).

Küreselleşmeyi ABD tarafından kullanılan bir süreç olarak gören Chomsky (2003: 271) ise, özellikle de küreselleşmenin bir sonucu olarak; ulusaşırı ekonomik iktidarın çıkarına hizmet eden yeni yönetim yapılarının doğduğunu söylemektedir. Bunun yanı sıra Chomsky (1997: 10-11) küresel sistem olarak isimlendirdiği ve dünyanın pek çok ülkesinde, özellikle de ABD’de, uygulanan bir sistem olarak gördüğü manipülasyon ve bu yolla yapılan meşrulaştırma girişimleridir. Bunu küresel bir sistem olarak görmesini ise, çoğu ülkede olumsuz gidişatı gündem dışında bırakmak, olumsuzlukları ortadan kaldıracak bir toz bulutu çıkarmak için toplum üzerinde yapılacak manipülasyonlar sonucu ortaya çıkarılacak yeni üretilmiş korkular ve bu korku unsurunun ötekileştirilerek onunla mücadelenin meşrulaştırılması ve bu yolla da toplumun asıl sorunlarının arka plana atılmasını sağlayacak bir yöntem olarak dünyanın çoğu yerinde uygulamasına bağlamaktadır.

Küreselleşmeden kaçınmak ya da küreselleşmeyi tersine çevirmek mümkün değildir. Bu noktada altı çizilmesi gereken gerçek, küreselleşmenin hiç kimsenin veya hiç bir ülkenin tek başına kontrol edebildiği bir süreç olmadığıdır. İçinde her meslekten milyonlarca insan ve her kıtadan iki yüze yakın ülkenin rol aldığı, her birinin kendi çapında katkıda bulunduğu devasa bir değişim ve gelişim sürecidir. Öyleyse sorulması gereken asıl soru küreselleşmeden kaçınmanın, bu süreci tersine çevirmenin mümkün olup olmadığı değildir. Doğru soru tek başına kontrol edemediğimiz, ama kaçınılmaz olarak sonuçlarından etkilendiğimiz küreselleşmenin getireceklerinden en uygun ölçüde nasıl yararlanmak mümkündür sorusudur. Bir diğer deyişle asıl önemli soru, küreselleşmenin risklerini en aza nasıl indirip, kazançlarından ya da fırsatlarından azami ölçüde nasıl yararlanabileceğimizdir. Küreselleşme sürecinin olumlu sonuçlarından azami ölçüde yararlanmak ve olumsuz taraflarından en az derecede etkilenmek açısından hem bireylere, hem de devlete önemli görevler düşmektedir. Bireyler sivil katılım düzlemlerinde aktif olarak devreye girmeli, hem kendi bireysel gelişimi, hem de toplumsal iyileşmeye en üst düzeyde katkıda bulunabilmek amacıyla düşünsel ve eylemsel sürekli bir çaba içerisinde olmalıdır. Küreselleşme, bir süreç, bir olgudur. İyiliği ya da kötülüğü belki tartışılabilir; ama kaçınılmazlığı ortadadır. Bu çerçevede, bütün dünyayı etkileyen bu oluşumun, sonuçlarını iyi kestirmek ve ona göre davranmak çağdaşlığın ve güncelliğin bir gerekliliği olarak ortaya çıkmaktadır (Müftüoğlu, 2002: 29-30).

3. KÜRESELLEŞMENİN TARİHSEL GELİŞİMİ:

Büyük dinlerin küresel amaçlar taşıdıkları bilinmektedir. 19. yüzyıl ütopyalarının özlemleri, küresel bağlamda değerlendirilebilir. Proudhon'un dünya federasyonu özlemi, Marx'ın proleterya enternasyonalizmi düşüncesi de küreselleşmedir (Işıklı, 1995: 62). 1848'de yazdığı Komünist Manifesto'da Marx'ın yaptığı, "yerel ve ulusal düzeyde kendine yeterlilikten vazgeçen uluslar, evrensel olarak karşılıklı bağımlılığı benimserler" şeklindeki değerlendirmenin, günümüzde küreselleşme olarak tanımladığımız süreci işaret ettiği açıktır.

Küreselleşmenin tarihini daha da eskilere, ilk çağların Asur, Pers, Helen, Roma İmparatorlukları, orta çağların Bizans ve İslam İmparatorluklarına kadar götüren görüşler bulunmaktadır. Ancak bu dönemlerde küreselleşme kavramının içerdiği siyasal boyutun dışında kalan ekonomik, toplumsal ve kültürel anlamda kayda değer bir bütünleşmeden söz etmek olanaklı görünmemektedir. Bu çerçevede küreselleşme sürecinin başlangıcına ilişkin yaklaşımlar birbirinden çok farklılaşmaktadır. Bunların en önemlileri küreselleşmenin, tarihin başlangıcından beri var olduğu, küreselleşmenin modernleşme ve kapitalizm ile yaşıt olduğu ve küreselleşmenin sanayi ötesi toplum, modern ötesi toplum ve kapitalist düzenin çözülmesi ile ilgili olarak son yıllarda ortaya çıkan yeni bir olgu olduğu şeklindeki yaklaşımlardır. Küreselleşmenin tarihsel gelişimi irdelendiğinde küreselleşme sürecinin ne zaman başladığı ve konusunda çok farklı yaklaşım ve görüşlerin olduğu dikkatleri çekmektedir. Bir görüşe göre küreselleşme yeni bir olgu değildir. Tarihin başlangıcından bu yana var olan bir süreçtir. Diğer görüşe göre küreselleşme, modernleşme ve kapitalizm ile eş zamanlı olarak gelişme gösteren bir kavramdır. Bir başka görüş ise küreselleşmenin son yıllarda ortaya çıktığını savunur.

Küreselleşme ağırlıklı olarak 1960'lı yıllardan itibaren gündeme gelen bir kavramdır. 1980'li yıllarda yaygınlaşmaya başlamış ve 1990'lı yıllarda soğuk savaşın sona ermesiyle içinde bulunulan dünya çok hızlı bir değişim sürecine girmiştir (Erbay, 2001: 170).

Kazgan (2002: 21-28) küreselleşme tarihini üç evreye ayırarak incelemiştir. Bu üç evre, Coğrafi Keşifler, Birinci Sanayi Devrimi ve İkinci Sanayi Devrimi'dir. Kazgan, içinde yaşanan dönemi ise Üçüncü sanayi devrimi olarak adlandırır.

Küreselleşme, ona göre Rönesans'taki coğrafi keşiflerle, önce yerkürenin her yanının tanınmasıyla başlar. Birinci Sanayi Devrimi'nin miladı İngiltere'de on sekizinci yüzyılın ikinci yarısında, buharın kol gücünün yerini almasıdır. Buhar makinesinin demiryolları ve denizyollarında uygulamaya girmesiyle birlikte 19. yüzyılın ortasında dünya pazarının oluşması sağlanmıştır. İkinci Sanayi Devrimi'nin (19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başı) temelinde ise içten patlamalı motorların icadı ve bu icatların sanayi alanında kullanılması, bunun yanında ulaştırma ve haberleşme alanındaki devrim niteliğindeki icatların devamı önemli faktörlerdir. İkinci Sanayi Devrimi'ni, birincisinden ayıran en önemli fark, bilimsel keşiflerin yapılması ve sanayiye uygulanması sürecinde İngiltere'nin tek güç olma niteliğini yitirmesidir. Kazgan, günümüzde deneyimlenen süreci ise Üçüncü Sanayi Devrimi olarak nitelemekte ve sürece ilişkin iki temel boyutun vurgulanması gerektiği üzerinde durmaktadır. Bunlardan ilki, teknolojik devrimin haberleşmede yarattığı olağanüstü hızlanma; ikincisi ise serbest piyasa ekonomisi, serbest dış ticaret ve serbest sermaye hareketleridir. Bu iki boyutun temelinde de sermayenin düşen kâr haddini artırmak için her biçimiyle var olan küreselleşme baskısını görmektedir.

3.1. KÜRESELLEŞMENİN EVRELERİ:

Birinci Küreselleşme: Birinci küreselleşme dalgası, Batı Avrupa'da feodalizmden kapitalizme geçiş süreci ile aynı zamanda gerçekleşmiştir. Avrupa'da, 15'nci yüzyılın ikinci yarısından itibaren deniz ticaretinin gelişmesiyle ticaret diğer kıtalara doğru yayılmaya başlamıştır. Birinci küreselleşme dalgasında feodal beyliklerin birleşerek yerlerini daha büyük birim olan ulus devlete bıraktıkları görülmektedir. Ticaretin gelişmesiyle, kent-devletlerinin ve feodal beyliklerin üzerinde daha büyük ve güvenli pazar ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyacı karşılayan ulus devlet, ülke üzerinde standart yasaların çıkartılması, bölgelere göre değişmeyen vergi politikasının belirlenmesi, hukuk güvenliğinin sağlanması gibi görevleri üstlenerek, ticaret ile uğraşanların ulusal pazardaki faaliyetlerini koruma altına almıştır. 1648'de yapılan Westphalia Barış Antlaşması ile ulus devletlerin uluslararası ilişkilerin baş aktörleri olduğu tescil edilmiştir. Birinci küreselleşme dalgasında Avrupa'da kurulan ulus devletlerin dış politikasına egemen olan ilke sömürgeciliktir. Sömürgecilik, Avrupa'da 16 ve 18'nci yüzyıllar arasında yaygın olarak benimsenen merkantilist düşünce ve uygulamaların doğal sonucudur. Merkantilist düşünce ülkenin ekonomik

gücünü, o ülkenin değerli maden stokuyla belli olacağını savunurlar. Bu düşünce sisteminde devletin ekonomide olması gerektiğini, ticarete dayalı bir ekonomik sistemle ülke kendi ürünlerini satarak karşılığında değerli tas (gümüş - altın) almasıyla refah düzeyinin artacağını düşünmekte ve devlette savunmasını güçlü ve ulaşım ağlarını geniş yaparak bu ticaretin gelişmesini sağlamaktadır. Merkantilizm sömürgeleştirme hareketleriyle de ortaya çıkmış bir düşüncedir. Merkantilist kurama göre, güçlü devlet olmanın yolu çok sayıda koloniye sahip olmaktan geçmektedir. 15 ve 16'ncı yüzyıllarda İspanya ve Portekiz, 17'nci yüzyılda Hollanda ve 18'nci yüzyılda İngiltere ve Hollanda en büyük sömürgeci devletler olmuştur (Güvenç, 1998: 119).

İkinci Küreselleşme: Sanayileşme, ikinci küreselleşme dalgasının itici gücüdür. Sınai üretim yalnızca uluslararası ticaretin genişlemesini hızlandırmakla kalmamış, yapısını da değiştirmiştir. 1880'lere gelindiğinde, kapitalizmde tekelleşme ve finansal kapitalin boy göstermesi olgularıyla karşılaşmıştır. Sınai üretim, zaten uzun süredir yetersiz hale gelmiş olan ulusal pazarların üzerinde daha geniş ve güvenli pazarlar bulunmasını zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk nedeniyle, sömürgecilik emperyalizm biçimine dönüşmeye başlamıştır. "Emperyalizm, Avrupa'nın 19. Yüzyılda sanayi devrimi sonucu karşılaştığı ekonomik ve sosyal sorunlara çözüm getiren bir dış politika ilkesidir." (Sander, 1999: 201-206).

Üçüncü Küreselleşme: "Üçüncü küreselleşme dalgası 20'nci yüzyılın sonunda bilgi işlem, iletişim ve benzeri alanlardaki teknolojik gelişmeler ve üretimin örgütlenmesindeki büyük değişim ile bağlantılıdır. Dünyanın son 20 yılda geçirdiği değişim, sanayi devriminin yarattığı değişim kadar köklüdür"(Toffler, 1996: 25). Günümüzde, ulus devletlerin kendi ekonomilerini yönlendirecek politikalar izleme olanağını yitirerek, uluslararası finans piyasalarına bağımlı hale gelmeye başladığı bir süreç yaşanmaktadır.

1970'lerde ortaya çıkan son küreselleşme dalgası, henüz temel ekonomik kararların tamamen dünya piyasa güçleri ve ulus ötesi şirketlerce oluşturulan küresel bir ekonomi yaratamamıştır. Bu bağlamda, şimdilik gerçek bir küresel ekonomiden çok, büyük ölçüde uluslar arasılaşmış bir ekonomik düzenden söz edilebilir. Nitekim, dünya ekonomisine yön veren şirketlerin çoğunluğu uluslar arasılaşmış bir yönetimi

bulunan, büyük ölçüde mobilizasyon yeteneği kazanmış, özel bir ulusal kimliği olmayan ulus ötesi şirketler değil; hâlâ ulusal politikaların etkisi altında bulunan, birden fazla ulusal nüfuz sahasında şubeleri olan çokuluslu şirketler niteliğindedir. Ancak, bu durumun hızla değişmeye başladığının belirtileri görülmektedir (Oran, 2001: 6-7).

Kongar'a (2002:26) göre küreselleşme "bir süreç bir olgudur. İyiliği ya da kötülüğü belki tartışılabilir. , ama kaçınılmazlığı ortadır."

3.2.ÇOK ULUSLU ŞİRKETLERİN DÜNYA EKONOMİSİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:

Bugünkü anlamda ilk modern çokuluslu şirketler 19.yy'da Avrupa merkezli olmak üzere Almanya'da Bayer (1863), İsveçre'de Nestle (1867), Fransa'da Michelin (1893) ve İngiltere'de Lever (1890) ortaya çıkmıştır (Arıboğan, 1996: 169).

Çok uluslu işletmelerin, özellikle 1970'li yıllardan itibaren dünya kamuoyunun dikkatini çekmeye başladığını söylemek mümkündür. Çok uluslu işletmeler birçok akademisyen ve düşünürü göre daha önceleri de var olan şirketlerdi. Hatta bu işletmelerin kökenlerini 19. yüzyıla kadar bile dayandırmak mümkündür. Çok uluslu işletmeler, temellerini geçmişten alan ve evrim oluşum sürecinin, evrelerinden geçerek olgunlaşmış, kapitalizmin kurumsallaşmış ve yaygınlaşmış bir ürünü olarak kabul edilmektedir (Barutçu, 2003: 192).

Çokuluslu şirketler tüm dünyayı fırsatlar tüm dünyayı fırsatlar için araştırıp kaynaklarını ülkeden ülkeye kaydırarak kar maksimizasyonu sağlamaya çalışırlar. Şirketleri çokuluslu olarak faaliyet göstermeye sevk eden çok çeşitli nedenler vardır. Avrupa Birliği gibi birçok ulusun bir ticaret entegrasyonu içine girmeleri şirketler için mükemmel pazar fırsatları sunar çünkü burada ortaya çıkan fırsatların değerlendirilmesi; ticari engellerin sürekli olarak azalma eğiliminde olması ve bunun sonucunda üretim ya da ihracat için kolaylıkların ortaya çıkması; daha öncesinin birçok komünist ülkesinin endüstrilerinin önemli bir bölümü özelleştirmeleri ve ekonomilerini global rekabete açmaları; teknolojik gelişmeyle birlikte fikirlerin, bilgilerin sınır tanımaz bir şekilde dünyanın her yerine ulaşması ve müşterilerin ve malın global bir nitelik kazanması ve sürekli olarak artan rekabet sonucu üretim

faktörlerinin maliyetlerin düşük olan ülkelere kaydırılması çokuluslu şirketlerin ortaya çıkışını sağlayan etkenlerdir (Ertuğrul, 2002: 116)

3.3. İLETİŞİM DEVRİMİ:

İletişimde yaşanan baş döndürücü gelişmelerin üçüncü küreselleşmenin ortaya çıkmasında etkili olduğu söylenebilir. Optik kablolar, bilgisayarlar, mobil telefonlar, internet, haberleşme uyduları vb. gibi pek çok yenilik iletişim olgusunda büyük bir değişime neden olmaktadır. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle, artık bilginin bir kişinin veya bir ülkenin tekelinde olmasının söz konusu olmadığı görülmektedir. İnternette haber akışının sınır tanımaması, istenilen bilgiye anında ulaşılabilmesi ve bu çerçevede bilginin küreselleşmesi, insanların sahip olduğu kuramların, anlayışların değişmesine neden olmaktadır. İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, zaman ve mekân engellerini ortadan kaldırmakta, finans piyasalarının birbirleriyle bağlantılarının gerçekleşmesini sağlamakta, uzak üretim birimleri arasındaki kopuklukların giderilmesinde önemli rol oynamaktadır (Kazgan, 1997: 20).

3.4. SSCB’NİN DAĞILMASI:

Tarihsel süreç incelendiğinde, dünyanın iki kutuplu olma durumunun uzun bir zaman sürmediği dikkatleri çekmektedir. SSCB’nin dağılması, ABD ile silah yarışında geri kalmamak için SSCB ve çevresindeki ülkelerin yapmak zorunda olduğu ağır silahlanma harcamaları, tüketim mallarında kıtlıklar yaratırken, giderek daha iyi eğitim görmüş, halk kitlelerinin artan talepleriyle ciddi çelişkilere neden olmaktadır, ağır silahlar, baskılar özgürlükleri kısırkken iyi eğitilmiş halkların özgürlük talepleri de karşılanamıyordu. Buna, SSCB’ye dahil çok sayıda farklı halklar kadar, Doğu Avrupa’nın bağımsızlaşma talebi, SSCB’nin elektronik devrimde geri kalmış olması, otoriter devlet rejimlerinin, ne biçimde olursa olsun, iyi eğitilmiş halkların özgürlük taleplerine cevap vermemesi eklendi. Bu etkenler, SSCB’yi ve blokunu parçalamak için başta ABD ve Batı’nın uyguladığı politikalara bunların çok duyarlı olmasına yol açtı. Sonunda doğu bloku yıkıldı, SSCB’nin dağılması onu izledi (Kazgan, 1997: 20).

Geçtiğimiz yüzyıl tarihin en heyecanlı ve en hızlı asrı olmuştur. İki dünya savaşı ve birde soğuk savaş geçiren bu asır. Tarihte hiç görülmemiş bir teknolojik

enformasyon da yaşamıştır. Dünya, teknoloji imparatorluklarının yönettiği yeni bir sistem bir sisteme kapı açmış bulunmaktadır. Önceleri iki kutuplu sistem ile şekil bulan uluslararası sistem daha sonra Sovyetler Birliği'nin 1991'de arenadan çekilmesiyle yerini ABD'ye bırakmıştır. İlk zamanlar Batılı demokrasilerin bir zaferi gibi görünen bu çöküş, sanıldığı şekilde, global bir barış ve istikrar getirmemiştir. Elli yıl boyunca iki kutuplu sistem ile yönetilen uluslararası sistem, Sovyetlerin sistemden çekilmesi sonucu ister istemez. ABD'nin oluşturduğu tek kutuplu sisteme dönüşmüştür. Morton Kaplan'ın en istikrarlı sistem dediği iki kutuplu sistemin tek kutba dönüşmesi şüphesiz beraberinde de istikrarsızlığı ve her şeyden önemlisi puslu bir geleceğin belirmesine sebep oldu (Kaplan, 1957: 21; Akt., Adıbelli, 2003:164).

Ancak yinede, Francis Fukuyama (2002: 23; Akt., Adıbelli, 2003: 164) gibi iyimser olanlar vardı. Fukumaya'ya göre, Kominizmin ortadan kalkmasıyla artık ideolojilerin sonu gelmişti. Dolayısıyla artık global esenlik yerini almalıydı, lakin böyle olmadı. Hızla etnik çatışmalar dünyanın her yerinde arttı. Yine terör hareketleri de hızlı bir artış gösterdi. Buna birde Asya ekonomik krizi eklenince pembe tablo hızla kararmaya başladı. Öte yandan “Şimdi ne olacak?” sorusuna en çarpıcı cevabı Samuel P.Huntington'un 1992 yılında yazdığı “Medeniyetlerin Çatışması” adlı makalesi cevap veriyordu. Buna göre; biten ideolojiler savaşının yerini medeniyetler savaşı alacaktı. Huntington'un öne sürdüğü tezi şu şekilde özetleyebiliriz. 19. yüzyılda devletler 20. yüzyılda ideolojiler çarpışmıştı, 21. yüzyılda ise medeniyetler çarpışacaktır. Döneminde büyük eleştirilere maruz kalan bu sav ileride 11 Eylül saldırıları ile birlikte yeniden önem kazanacaktır.

Ortaya çıkan sistem boşluğunu belki de en iyi dolduran açıklama 13 Nisan 1991'de Maxwell Hava üssünde ABD başkanı George Bush'tan geldi. Başkan Bush, bu yeni döneme “Yeni Dünya Düzeni” olarak ad verdi. Bu yeni düzenin ilk sınanması ise Irak'a yapılan Çöl Fırtınası harekâtıyla olmuştur. Aynı zamanda bu hareket ABD'nin Avrasya ve Ortadoğu coğrafyasında yerleşmeye başlamasının da ilk işaretleriydi. Öte yandan ABD sistemin tek gücü haline gelmesi ve bu durumdan kendisine dünyanın yegâne aranjörü (düzenleyici) olduğu sonucunu çıkarması dikkate değerdir. Bu hususu, ABD'nin eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger “Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?” adlı son kitabında “*Birleşik Devletler, yeni bin yılın şafağında, geçmişin en büyük imparatorluklarında bile eşi görülmemiş*

bir egemenliğin keyfini sürmektedir... Birleşik Devletler, giderek ülke dışındaki seçimlerin kurallara uygunluğu konusunda da kendisini hakem olarak belirlemiş ve kendi ölçütleri sağlamadığında, ekonomik yaptırımlar ve başka türlü baskılar uygulayarak, kendisini yerküredeki demokratik kurumların hem kaynağı, hem de teminatçısı addetmiştir.” (Kissinger, 2002: 1-2).

Kissinger'in gerçekten yapmış olduğu bu değerlendirme, günümüz açısından büyük önem taşımaktadır. ABD'nin daha önce kısmen de olsa şekillendirmeye çalıştığı dünya politikası, Soğuk Savaş sonrası küresel bir boyut kazandırmaya başladı. Aslında, ABD'nin dünya politikasını tanzim etme girişimi yeni değildir. Daha önceleri de bu tip girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimlerin birincisi; Birinci Dünya Savaşı döneminde Wilson İlkeleri, ikincisi; İkinci Dünya Savaşının sonuna doğru Roosevelt ve Truman bütün dünyayı Amerikan modeline göre şekillendirmek istemesi ve üçüncüsü; Soğuk Savaş sonrası dönem olarak sayılabilir. Buradan anlaşılıyor ki, yaklaşık yüzyıl kadar önce kendisini Amerikan kıtasına kapatmış ABD, yeni dönemde ise dünyanın jandarması olmuştur. Bu yeniden oluşum aşamasında hiç kuşkusuz inşa edilmek istenen global iktidarın meşruluk kaynağı da diğer ülkeler için önemli olmaya başlamıştır. ABD hegemonyasını tüm dünyada kabul ettirebilmiştir. Bir devletin hegemonya olabilmesi için; Ekonomik, Askeri, Kültürel ve Siyasal alanda üstün bir güç olması ve diğer devletler ve toplumların bunları benimsemesi gerekmektedir. Siyaset Biliminde; İktidar = Kuvvet + Rıza ve itaat'e dayanmaktadır. Dolayısıyla ABD iktidarının kuvvete dayanarak kabul ettirilmesi doğaldır. Fakat dünya toplumunun bu iktardan ne kadar razı olduğu ve buna bağlı olarak da itaat'in ne düzeyde olduğu önem arz etmektedir (Adıbelli, 2003: 164).

4. KÜRESELLEŞMENİN BOYUTLARI:

Küreselleşmeye sadece ekonomik ve finans düzeni gibi sistemlerle açıklamak kavrama ilişkin olarak eksik bilgi vermemize neden olur. Bu anlamda boyutları ele almada bunu, ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel anlamda açıklamamız gerekmektedir.

4.1 KÜRESELLEŞMENİN EKONOMİK BOYUTU:

Küreselleşmenin ekonomik boyutu denildiğinde, bir ekonomik sistem olan kapitalizm ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Kapitalizm kavramı ile ilgili iki farklı anlam söz konusudur. Bunlardan ilki üretim araçlarının özel mülkiyetini, karlılığını rekabeti, işgücünün bir mal gibi alınıp, satılmasını ifade eden ve içine alan uygulamalarını belirtmek için kullanılan anlamıdır. Diğer taraftan kapitalizm; aynı zamanda belli bir zihniyetin de hakim olduğu bir toplum yapısının açıklayıcı elementidir. Kapitalist ekonomik zihniyet denildiğinde üç önemli unsur ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bu unsurlardan biri kârlılık, diğeri rekabet, sonuncusu ise akılcılıktır. Küreselleşme ile birlikte sermayenin hareketliliğinin artmış olduğu gözlenmektedir. Sermaye vatansızlaşmakta zaman ve mekân ile kesintiye uğramadan bütün dünya ile bütünleşme sürecine girmektedir. Bu durumun oluşmasında teknolojik gelişimin payı büyüktür. Bilgi iletişim teknolojisinin sağladığı avantajlar çerçevesinde, bir yerden bir yere para aktarmak ve birçok mali işlemi gerçekleştirmek mümkün olabilmektedir. Küreselleşme ve dünya ekonomisi ve uluslararası finansal sistem için zorlayıcı, kaçınılmaz ve geri dönülmez bir süreçtir. Finansal piyasaların küreselleşmesi ve liberalleşmesi, tüm dünyada hem ekonomilerde, hem de mali sistemlerde fırsatların yanı sıra tehditleri de beraberinde getirmektedir. Küresel bütünleşme, birçok alanda olduğu gibi, ekonomilerde de yaşanmaktadır. Küreselleşme gerek yaşanan bir gerçeklik ve gerek bir yaklaşım olarak dünyayı kendi içinde bütünleşmiş bir sistem olarak varsaymaktadır. “ Yeni ekonomik düzenin temel öğretisi evrensel düzeyde serbest piyasa ekonomisine geçiş, bütün ülkelerin dünya pazarlarıyla bütünleşmesi, serbest piyasa ekonomisine geçiş ve mal-hizmet-sermaye hareketlerinin tam serbestleşmesiyle küreselleşmenin gerçekleştirilmesidir. Bu amaçla, ithalat-ihracat dış ticaret koruma politikalarının etkisinden arındırılarak, fiyat sübvansiyonları kalkacak, paraların konvertibilitesi sağlanacak, devlet tekelleri kaldırılacak, kamu teşebbüsleri özelleştirilecek, mallar gibi hizmetlerin ve sermayenin dolaşımındaki kamu müdahaleleri de kaldırılacak, dolaysız yatırımlar, portfolyo yatırımları ve kısa vadeli sermaye hareketleri denetimden arındırılacak ve mali piyasalar bütünleşecektir. Böylece dünya ekonomisi, katılanları özel girişimler olan piyasalarına rekabet koşullarının egemen olduğu ve dürtüsünün kâr olduğu bir

alana dönüşecektir. Devletlerin bürokratik müdahaleleri ortadan kalkacağı için, özel girişimler kendi rekabet güçlerine göre kazanacak ya da kaybedecek, rekabet koşulları verimliliği ve kârlılığı arttıracaktır (Kazgan, 1997: 70).

Sınırlar ötesi, dolayısıyla milletler üstü iktisadi hayat, ulaştığı her bölgede siyasi ve hukuki değişmeye zorlamakta, netice itibariyle, toplumsal hayatın tamamını etkilemektedir ve bu sürecin aktörleri böyle bir gelişmenin insanlığın hayrına olduğu tezini öne sürmektedir. Onlara göre zaten bu süreç, tıpkı modernleşme süreci gibi, durdurulamaz, geri döndürülemez. Globalleşme süreci dinamizmini ve dönüştürücü gücünü açıkça ortaya koymuştur. Ekonomik globalleşme, zenginlik ve yeni tüketim zevkleri getiriyor. Müteşebbis, yatırımcı kendi yöresine hatta kendi ülkesine değil, yararına inanıyorsa, uzak bir ülkeye yapabiliyor; sözcümlü fabrikasını İstanbul'da değil, Sofya'da, Moskova'da kuruyor.

Ekonomik yetersizliklerin, beceriksiz anti-demokratik yönetimlerin, yarışmasız, rekabetsiz kazanç yollarının üstü artık kolay kolay örtülemiyor. Ekonomik globalleşme gelişmiş bir enformasyon alt-yapısını ve yüksek teknolojiyi beraberinde taşıyor. Yönetenler, yönetilenleri artık dünyada olup bitenlere ulaşmalarına engel olamıyorlar. Sadece iktisadi hayat değil, siyasi hayat da daha rekabetçi ve daha şeffaf olma mecburiyetini hissediyor. Küreselleşme, daha rahat bir sekülerleşme sürecinin devreye girmesine yardımcı oluyor. Bu süreç, kültürün geneli dahil her şeyi dünyevileşme programına alan siyasi ideolojik laiklikten ve laikçilikten oldukça farklıdır. Küreselleşme, iddiaya göre, farklı anlayışların, dünya görüşlerinin bir arada yaşamalarına yardımcı olan, global demokratik hayat tarzını amaçlayan bir hedefe doğru ilerliyor. Elbette ki bu madalyonun bir yüzüdür. Öbür yüzü ise oldukça farklıdır. Acaba Ekonomik küreselleşme kendi başına yürüyen bir süreç mi? Bu oyunun baş aktörleri kimler? Her şeyden önce; kapitalin, malların, hizmetlerin küreselleşmesi diye hakikaten bir durum var mı? Acaba Ekonomik sürecin ne kadarı ABD, Avrupa Birliği ülkeleri ve ASEAN (Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği) çerçevesinde, ne kadarı dünyanın geri kalan kısmında dönüp dolaşmaktadır? Acaba ekonomik küreselleşmeden mi yoksa, belli merkezlerde odaklanmış, kontrol edilmesi güç ve şeffaflığı kendinden menkul güçlerin, firmaların global bir etkiye, hatta otoriteye, baskı gücüne sahip olmasından mı söz etmek daha makul ve gerçeğe uygun düşer? Bu soruların her biriyle ilgili olan ve ekonomik

küreselleşme konusunda ortaya çıkan yanlışlıkları, tutarsızlıkları, hatta korku ve endişeleri dile getiren yüzlerce akademik yazı bulunmaktadır. Genelde bakıldığında, iktisadi küreselleşmeye karşı çıkanların ana iddiaları şunlardır:

a) Küreselleşme bir tür kapital ve patronlar diktatörlüğü çizgisinde yürümekte, kârı ana değer, tüketimi ise adeta ibadet ve insanları müşteri gibi görmektir. O, özellikle Marksizm'in çökmesinden sonra daha bir ivme kazandı ve daha iyimser bir bakışla değerlendirilmeye başlandı. Ne var ki tutumun, geçen zaman zarfında, öyle sanıldığı gibi pek de rasyonel temellere dayanmadığını görme imkânı doğdu. Yoksulluk azalmadı. Adil bir refah paylaşımı gerçekleşemedi. Hatta bazılarında göre tam tersi oldu. "Kendi yağıyla kavrulmaya" çalışan birçok ülke "Evdeki bulgurdan oldu".

b) Küreselleşme, gelişmesi uzun dönemleri kapsayan sosyal refah devleti anlayışını iyiden iyiye zayıflatmakta, sosyal sorumluluk duygusunu zayıflatmaktadır. Dünya Bankası'nın ve IMF'nin para politikalarına göz atmak bu gerçeği görmek için yeterli olsa gerekir. Acaba global kuruluşlar, işsizlik, yoksulluk, geniş kitlelerin gelir düzeyi vs. ile ne kadar yakından ilgileniyorlar?

c) Ekonomik küreselleşmenin aktörleri oyunu o kadar büyük oynamak istiyorlar ki, bu oyunun geniş zaman topluluklarına ne yapacağını düşünmeye vakit bile bulamıyorlar. Belki de onların en azından büyük bir kısmının formasyonları insani sorunları kavrayacak donanımlardan da yoksun bulunuyor. Bu da küreselleşmenin manevi ve ahlaki boyutlarının durumu konusunda ciddi kuşku ve tereddütlerin doğmasına sebep oluyor.

d) Küreselleşmenin, önlenemez, karşı durulamaz bir tarihi süreç olduğu iddia ediliyor. İddia doğruysa, o takdirde "kadere boyun eğmekten" başka çare kalmıyor demektir. İnsanın söz sahibi olmadığı bir süreç acaba ne kadar insani olur? Yoksa bu "önlenemez" söyleminde "İtiraz etmeyin, ezeriz" anlamına gelen ve yine insani olmayan tehdit mi var? (Aydın ve diğer., 2002: 15).

4.2.KÜRESELLEŞMENİN SİYASAL BOYUTU:

İnsanların insan haklarıyla, hakkaniyetle, demokrasiyle, temel maddi ihtiyaçların karşılanmasıyla, çevrenin korunmasıyla ve silahsızlanmayla ilgili kaygılarındaki büyük artış, günümüzde yönetime katkıda bulunabilecek yeni aktörler

de yaratmıştır. Ortaya çıkan tüm farklı sesler ve kuruluşlar, küresel etkisi büyük olan türlü siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel amaçların promosyonunu yapmakta giderek daha aktif duruma gelmektedirler. Bunların çoğu insanlıkla ve insanların içinde yaşadığı çevreyle ilgili olumlu kaygıların etkisindedir, ama içlerinden bazıları olumsuz, kendi çıkarına dönük ve yıkıcı bir tutum içindedir. Ulus devletler tüm bu güçlerin görünümüne uyum sağlamak ve hepsinin yeteneklerinden yararlanmak durumundadır (Ayata, 1997: 61).

Küreselleşmenin yarattığı yeni durumlar ulus devlet kavramına da yeni bir boyut getirmiştir. Bu değişimin içine dahil olan neredeyse bütün devletler, kurallarını kendilerinin koymadığı bir sisteme adapte olmaktadır. Ulusal liderler geleneksel ideolojilerinden vazgeçmek durumunda kalmaktadır. Ülke politikaları yerel ölçekte başarılı olsa bile küresel gidişata etki edebilecek güçte değildirler. Birçok ülkede vatandaşlar politikayla daha az ilgilenmektedir ve politikacıların vatandaşlar üzerindeki etkisi gittikçe azalmaktadır. Ulus devletler bir yandan ekonomik alanda dünya ölçeğinde etki gücünü kaybetse de toplumlar açısından ulusal egemenlik hala güçlü bir kavramı ifade etmektedir. Dünya üzerinde birçok insan için hala bir yere bağlı olmak, birçok insanla birlikte aynı toprağı paylaşmak ve aynı dili konuşmak çok önemlidir (Kazgan, 1997: 70).

Kapitalizmin ilk yıllarında sömürü daha çok devlet gücüyle ve silah zoruyla sağlandığı, sermayenin gittiği yerin kural ve hukuk sistemine tâbi olduğudur. Ama şimdi ulus ötesi yayılımlar askeri olmaktan çok ticari ilişkilerle olmaktadır. Tüm yasalar ve politikalar sermaye çıkarları doğrultusunda yeniden şekillendirilmekte, sermayenin çıkarları öne geçmektedir (Yılmaz, 2004: 110). Devletler için bağlayıcı olan birçok kural uluslar arası şirketler için geçerli değildir. Bu perspektifle şirketlerin ellerindeki büyük ekonomik güç ile devletlerin siyasetlerini etkilemeleri ve kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmeleri, bu çerçevede egemenlik haklarının bir kısmının devri dahi söz konusudur (Giddens, 1998: 68-69). Nitekim şirketlerin birinci önceliği ise ulusal ve kamusal çıkar değil kendi global çıkarıdır. Bu süreçte hükümetler bile şirketlerin etkisinde kalmaktadır. Güçlü şirketler vergilendirme, hukuk ve hızlı para giriş çıkışı gibi nedenlerden krizlere sebep olabilmektedirler.

Küreselleşme dünyayı küresel bir köy haline getirirken ülkelerin yasal ve kurumsal yapılarını da dönüştürmektedir. Bu süreçte ulus devlet ve ulusal ekonomi eski önemini yitirmekte uluslar arası şirketler ve onların hukuku önem kazanmaktadır. Küreselleşme, ulus-devlet bütünlüğünü tehdit etmesinin yanında onun dayandığı hem siyasal topluluğun sosyolojik mahiyetini, hem de bu topluluğun meşru kıldığı egemenliği, yani siyasal iktidarı dönüştürmektedir (Sarıbay, 1998: 16).

Küreselleşme süreci siyaset tarzı ve üslubunu de değiştirmektedir. Modern demokrasi ulus temelli yapılırken bugün ekonomik, toplumsal ve kültürel açıdan büyük güçler ulus devleti oluşturan bağları zayıflatmaktadır. Siyasette vatandaşın etkinliğinin azalması, geleneksel kurumsal siyaset biçiminin önemini yitirmesiyle yeni siyaset biçimlerinin ortaya çıktığı görülmektedir (Yılmaz, 2004: 172). Nitekim küreselleşme ile siyasal alandaki dönüşümlerden biri ulusların sahip oldukları egemenliği, siyasetçilerin de olayları etkileme yeteneklerini büyük ölçüde kaybettikleridir (Yılmaz, 2004: 28).

4.3.KÜRESELLEŞMENİN SOSYO - KÜLTÜREL BOYUTU:

Teknolojik gelişmeye, özellikle iletişim teknolojisindeki hızlı ilerlemelere bağlı olarak toplumların sosyal ve kültürel yapılarının da, olumlu ya da olumsuz bir biçimde dönüşüme uğradıkları görülmektedir. Batı kültürü ile yerel kültürlerin etkileşimini sağlayan bir sürecin sonucunda hangi kültürlerin kazançlı çıkacağı şimdiden kestirilemezse de, başlangıç için iletişim olanaklarından sonuna kadar yararlanabilen Batı kültürünün diğer kültürler karşısındaki konumunu güçlendirdiği söylenebilir.

Birbirine eklenen ülke ekonomileri ile iletişim teknolojisindeki ilerlemeler dünyanın öbür ucunda gerçekleşen bir olayın etkilerini yanımıza kadar taşımaktadır. Yaklaşık 3 yıl önce, uzak doğuda bilgisayar belleği üreten bir fabrikanın yanması yüzünden bellek fiyatları 2–3 kat artmıştı. Ortada bir bellek sıkıntısı olmamasına rağmen, yaratılan kelebek etkisi bellek fiyatlarına yansımıştı. Teknoloji, kültürünün küreselleşmesinde önemli bir itici güçtür. Bilgisayarlar, uydu iletişimi, fiber optik teknolojisi, internet vb. teknolojik gelişmeler geniş bir kapsama sahip olan zaman-mekân deneyimlerinin küresel bir ölçekte değerlendirilmesini mümkün kılabilir. Kültürün küreselleşmesinin diğer bir itici gücü ise ekonomi

kaynaklıdır. Ekonomik küreselleşmeye örnek olarak verilebilecek olan Mc Donalds, beraberinde bir Mc Donaldslaşmayı da getirmektedir. Mc Donaldslaşma aslında, hazır yiyecek alanında geliştirilen standartların toplumun her köşesine yayılması anlamına gelmektedir. Bu konu ile ilgili görüşlerini dile getiren Ritzer'e (2000: 17) göre, "McDonalds tarafından üretilen bu hamburgerlerin sadece fiziksel anlamda, açlığı bastırarak bir yiyecek olarak yenilmediği, eş anlı olarak kültürel bir görüntü olduğu da savunulmaktadır." (Aslanoğlu, 1998 161).

Anthony Smith'e (2002: 170) göre, "bir başka yönden bakıldığında küresel kültürün oluşumunun yok sayılması da anlamlı bir tepkiyi ifade etmez". Elbette, bu yapının getirdiği bazı olumsuzluklar olmasına rağmen önemli olan pozitif yönünün artırılması için uğraş vermektir. Bu anlamıyla global kültür emperyalizmden farklıdır. "Çünkü emperyalizm etnik ya da ulusal bir ideolojiye sahipken bugünkü durum ideolojik ve ulusal karakteri aşmakta ve teknolojik altyapıyı da kullanarak kozmopolit bir yapıya bürünmektedir". Böylesine bir değişimin Helen, Roma ya da 18. Yüzyıldaki emperyalist yapıyla aynı başlık altında toplamak çok faydalı sonuçlar vermez. "Anılan dönemde kültürel yapılar küresel değil, hâkim medeniyetin kendi sembol ve mitlerinin yayılmasından ibaretti. Ancak günümüzde yaşanan durumda kültür, zaman ve mekâna bağlı değildir, ayrıca sembollerin karıştığı görülmektedir." Böyle karmaşık yapıya sahip küresel kültür farklı kaynaklardan beslenmektedir. Aslında tek bir küresel kültürün oluşmasının değil, değişik kültürlerin bir araya gelmesi ve oluşan kompleks yapının etki alanının genişlemesi söz konusudur. Küresel kültürün oluşum sürecinde olması bir birinden çok farklı görüşlerin ve öngörülerin bir arada bulunması sonucunu doğurur. Fakat buna rağmen küresel kültür üzerinde ortak noktalardan hareketle "global kültür, bolluk yaratan ürün yelpazesi, etnik yapılı yerel motifler ve bunların oluşturduğu genel insani değer ve ilgilerin bir arada bulunduğu, bütün bunların gelişen iletişim sistemleri ile bağlantılı olduğu yeni bir düzeni anlatmaktadır."

Kültürel küreselleşmenin etki ve sonuçları, bu sürece tabi kılınan yerel kültürün güncel küresel değerlere yakınlığına, esnekliğine ve direnç gücüne göre değişmektedir. Kendi kültürünü reddedip tamamen küresel kültüre bağlanmak ya da kendi kültürü içine hapsolüp dünyaya sırt dönmek aşırı tepkiler olarak görünürken, uluslar kendi kültürel değerlerini kaybetmeden dünya değerleriyle bütünleşmelerini

sağlayacak sentezlere ihtiyaç duymaktadırlar. Küresel kültürün içinde özelliklerini kaybetmeden yaşayabilme şansına sahip olan kültürler için, küresel sistemin teknolojisini kullanarak uluslararası boyutta kendi bölgesel bilgi ve iletişim ağlarını kurabilme imkânı vardır. Ayrıca küreselleşme ve ulusal kültür arasındaki açık rekabet, bizzat ulusal kültürün gelişimi için de uygun bir ortam oluşturabilir. Günümüzdeki konumuyla küreselleşmenin kültürel boyutu, bu süreci hızlandıran iletişim teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak, Batı kültürünün “küresel kültür” adıyla gelişmekte olan ülke kültürlerini yoğun bir şekilde etkisi altına almasını; bazı ülkelerde, baskın kültür konumuna geçip ulusal kültürleri aşındırmayı, hatta milli kültürlerin giderek “yerel kültür” haline gelmesini sağlamıştır (Tuna, 2003: 4).

5. KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE MERKEZ-ÇEVRE İLİŞKİSİ:

Merkez-çevre ilişkisiyle ilgili olarak Haj şunları söylemektedir: “Küreseli ve yereli, adaletli bir şekilde ele almak istediğimiz daha başlangıçta küresel rejimi yeniden üreten düzenli ikili karşıtlıkların merkez-çevre, çekirdek-çevre, batılı-batılı olmayan, gelişmiş-gelişmekte olan vs. ötesine geçen bir karşılaştırmalı bir dil oluşturma başarısızlığımız tarafından sınırlandırılmaktadır. Çevre, Hannerz’in (1998: 143, Akt., Haj, 1998: 179-180) bahsettiği gibi “asla savunmasız bir kurban değildir,” tam aksine çevre etkin bir şekilde merkezi biçimlendirmekte ve onun gözeneklerinden sızmaktadır. Batı ile doğu, kuzeyle güney arasında borç veren kim, borç alan kim? Ulusal sınırları takmaksızın işleyen küresel sermayenin sınırlarını uluslararası iş bölümü belirler. Newyork kentinin alt sınıfı ile Rio kentinin alt sınıfı arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Zaman içinde sömürgeci ve emperyalist köklerinden kurtulan ikili karşıtlıkların uzamsal imgelerden yoksun olduklarında akışkan ve uçucu etkinlik alanlarına betimleyici ya da çözümleyici güç sağlama görevi açısından bile yeterli gözükmekte. Eğer bu ikili karşılıklara bir alternatif getirmiyorsak, bu yükümlülüğü yerine getirebilecek dil avucumuzun içinden kayıp gidiyorsa, kültürlü ya da kültürleri karşılaştırmalı bir biçimde kurumlaştırmayı nasıl hayal edebiliriz? Küresel/yerel ayırımı, ileriye doğru atılan niteliğe ait bir adımdır. Bu ayırım, hiçbir hiyerarşik bölümlenmeyi içermez. Uluslararası iş bölümü eşitsiz maddi siyasal ve kültürel mübadelelerin dayattığı tabi kullanmanın korkunç biçimlerine yeni yeni dokunmaya başlıyor.

Bu ilişkiyi Amin (1999: 16) şu şekilde açıklamaktadır: “Küresel hiyerarşi içinde bir ülkenin konumu onun dünya pazarındaki rekabet ile tanımlanır.”. şeklinde tanımlama yaparken merkezde bulunanların bu eşit olmayan kavgada beş tekeli kullandıklarını ve bu tekellerin de toplumsal kavrama bir bütün olarak tehdit oluşturduğunu belirtir. Amin’in (1999: 16-18) belirtmiş olduğu beş tekeli şunlardır:

“1.Teknolojik Tekel: Bu ancak büyük zengin bir devletin göze alabileceği devasa bir harcama gerektirir. Devlet desteği olmaksızın, özellikle de askeri harcamalar liberal söylemlere kulak asmayan bu tekellerden birçoğu ayakta kalamazdı.

2.Dünya Finansal Pazarlarının Finansal Denetimi: Bu tekeller kuruluşlarını yöneten kuralların liberalizasyonu sayesinde benzersiz bir etkinliğe sahip olmuştur. Daha kısa süre önce ulusun biriktirdiklerini (ulusal tasarruflarının) en büyük parçası finansal kurumlar arasında sadece ulusal alanda dolaşıma girmişti. Bu gün bu tasarruflar dünya ölçeğinde çalışan kurumlarca merkez olarak kullanılmaktadır. Sermayenin en küreselleşmiş parçasından yani finans kapitalden söz etmekteyiz. Buna rağmen bu küreselleşmiş finansın mantığında finansal transferlerin alanını sınırlayan bağıntısız yönünde basit bir siyasal kararlara şüphe yaratılabilir. Dahası bence finans kapitalin serbest dolaşımını yöneten kurallar çöktü. Geçmişte paranın pazarda serbest dolaşımına dayanan bu sistemde (paranın da öbürleri gibi bir ticari mal olduğuna ilişkin kurama göre) dolarla facto evrensel para gibi görev yapıyordu. Ne var ki parayı bir ticari mal gibi görmek bilimsel olmayan bir kuramdı ve doların üstün konumu sadece daha iyisi olmadığından idi. Parasının uluslararası para hizmeti yaptığını böylece öbür ülkelerdeki yapısal uyumları finansa ettiğini iddia eden ülkede ihracatı fazla vermedikçe ulusal parası uluslararası para işlevini yerine getiremez. Bu İngiltere’nin geçen 19. yüzyıldaki durumuydu. Ancak dünyanın geri kalanı kabule zorlansa da bütçe açığını borçlanarak kapatan ABD için aynı konum söz konusu değildir. Aslında ABD’nin rakipleri bu konumdadır. Japonların artı veren ihracatı (Almanya 1991’deki birleşmeden sonra yitirdi.) diğerlerinin yapısal uyumlarının yol açtığı finansal gereksinimleri karşılamaya yeterli değildir. Bu koşullarda “doğal” bir süreç olmaktan çok uzak olan finansal küreselleşme son derece kırılmalıdır. Kısa vadede bu sadece uyum sürecinin etkili bir biçimde işlemesi için gerekli olan istikrardan çok sürekli bir istikrarsızlığa yol açar.

3. Gezegen Doğal Kaynaklarının Tekelci Kullanımı: Bu kaynakların pervasızca sömürülme tehlikesi bugün artık dünya ölçeğindedir. Kısa dönemli rasyonelliğe dayanan kapitalizm bu pervasız davranışın yol açtığı tehlikenin üstesinden gelemez, bu nedenle gelişmiş ülkelerin tekellerini destekler. Bu ülkelerin göklere çıkartılan çevresel ilgileri ötekilerinin aynı derecede sorunsuz davranmalarını engellemek içindir.

4. Medya ve İletişim Tekelleri: Bu sadece kültürün birörnekliliğini sağlamakla kalmaz aynı zamanda siyasal manipülasyonlar için yeni araçlar da sunar. Modern medya pazarının genişlemesi, Batı'daki demokratik uygulamaların erozyonunun en önemli öğelerinden biridir.

5. Kitlese Yok Etme Silahları Üzerinde Tekel: Savaş sonrası iki kutupluluk tarafından denetim altına alınan bu tekel tıpkı 1945'teki gibi yeniden sadece ABD'nin yeniden uzmanlık alanı içindedir. Nükleer yayılmanın risklerinin denetimden çıkmakta olduğu bir gerçekse de hala çalışmanın tek biçimi olan bu istenmeyen ABD tekeli uluslararası demokratik denetimden uzaktadır.”

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan eşitsizliklerden biri de mali eşitsizliklerdir. Dünya nüfusunun yüzde 10'u mal ve hizmetlerin yüzde 70'ini üretmekte ve dünya toplam gelirinin yüzde 70'ini almaktadır. Dünya nüfusunun yarısı ise günde 2 dolardan daha az bir gelire yaşamaktadır. Küreselleşme olarak bilinen ekonomik liberalizasyon ve teknolojik gelişmelerin bir sonucu olarak ülkelerin ve insanların gittikçe birbirine yaklaşmasına rağmen gelir farklılıkları dünyanın en göze çarpan gerçeklerinden birini oluşturmaktadır.

TABLO 1: Günde 1 Dolardan Daha Az Bir Gelirle Yaşayan Nüfus.
(Milyon Kişi)

	1987	1990	1998
Doğu Asya ve Pasifik	417,5	452,4	267,1
Doğu Asya ve Pasifik (Çin Hariç)	114,1	9,2	53,7
Doğu Avrupa ve Orta Asya	1,1	7,1	17,6
Latin Amerika ve Karayipler	63,7	73,8	60,7
Orta Doğu ve Kuzey Amerika	9,3	5,7	6
Güney Asya	474,4	495,1	521,8
Sub-Saharan Afrika	217,2	242,3	301,6
Toplam	1.183,20	1.276,40	1.174,90
Çin Hariç Toplam	879,8	915,9	961,4

Kaynak Dünya Bankası, Global Economic Propetc and the Developing Contries
2001

(<http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/kuresellesme.doc>, 15.05.2008)

Diğer bir bakış açısıyla 40 yıl öncesinde dünyanın en zengin 20 ülkesinin ortalama gelirinin en fakir 20 ülkesinin ortalama gelirinine oranı 20 iken günümüzde bu oran 40'a yükselmiştir. Küresel eşitsizliğin kaynağı olarak nispi ekonomik büyüme gösterilmektedir. Bunu kabullenince de burada küreselleşmenin rolü sorgulamaya başlamaktadır. Bunun cevabı olarak da doğru politika ve kurumsal koşullarda entegrasyonun büyümeyle desteklediği şeklinde bir cevap verilmektedir. Küreselleşmenin ülkeleri fakirleştirmede aksine onları zenginleştirdiği ancak bu zenginleşmenin her ülkeyi değil de bazılarını kapsadığı belirtilip eşitsizliğin buradan

doğduğu ortaya konulmaktadır. Farklı bir bakış açısıyla kendi büyümesi için küreselleşmeyi kullanamayan ülkeler fakirleşmiş ve yoksulluk devam etmiştir. Dolayısıyla sürekli büyümeyi yaratma da başarısız olan ülkelerin küresel entegrasyonuna sırtlarını döndükleri öne sürülmektedir. (<http://www.turkforum.net/showpost.php?p=3231384&postcount=1>, 15.05.2008)

Burada da belirtildiği gibi geri kalmış ülkelerin geri kalmalarının nedeni yine kendileri olarak gösterilmekte ve bunda küreselleşmenin bir suçu olmadığı belirtilmektedir. Fakat bazı ülkeler ekonomik büyümelerini küreselleşme ile destekleyip hızlandırırken neden diğer bazıları bunu gerçekleştirememiştir. Bunu sadece o ülkelerin beceriksizliğine bağlamak hatalı olacaktır. Amin'in de (1999: 18) belirttiği gibi 5 tekel olarak ortaya koymuş olduğu gelişme süreci bunun bu kadar basit olmadığını ortaya koymaktadır. Nitekim aktarım küreselleşmeyi sadece mali yönüyle ele almak diğer yönlerini görmezlikten gelmek de yanlış olacaktır. Bunun yerine küreselleşmeyi topluma olan etkileri ile çok yönlü incelemek gerekmektedir. Küreselleşme süreci, siyasal, sosyal, kültürel ve benzeri yönleriyle de ülkeleri etkilemektedir.

Şenses, (2002: 317-320) küreselleşme sürecinde izlenen neoliberal politikaların halkı yoksullaştırdığını şöyle açıklar. "...Neoliberal politikalar yolu ile mal, sermaye ve teknoloji akımları ve mali piyasalar alabildiğince serbestleşirken emeğin uluslararası akışkanlığına önemli sınırlamalar getirmektedir. İşgücü piyasalarının esnekliği ön planda tutularak emeğin, sermayenin gücü karşısında uzun mücadeleler sonunda bu güne kadar sağlayabildiği, sosyal güvenlik, asgari ücret, sendikalaşma, işsizlik sigortası, iş güvenliği gibi korunma araçlarının önemli ölçüde aşınmasına ve giderek etkisizleşmesine göz yumulmaktadır. Bütün dünyayı sarmış gözükken neoliberal model, yoksullukla mücadele için yeterli bir çerçeve oluşturamamaktadır. Ülkelerin yüksek bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış olmalarının dahi toplumun önemli bir kesiminin sadece görece alanda değil, mutlak alanda da yoksulluk içine düşmesini engelleyemediği gözlenmektedir. Neoliberal politikaların uzun yıllar boyunca egemen olduğu bir çok sanayileşmiş ülkede dahi yoksulluğun yüksek oranlara ulaşmış olması bunun en çarpıcı kanıtıdır."

Gökçe ve Dinçyürek'in (2003: 72-73) Küreselleşme sürecinde merkez-çevre ilişkisini somutlaştırdıklarını çok uluslu şirketlerle ilgili açıklamaları şöyledir: "...Küreselleşmenin temelini meydana getiren enformatik devrim de önemlidir. Küreselleşmenin uluslararası sistem açısından en önemli sorunsalı, Foucault gibilerin önceleri yaptıkları –güç-birliği tartışmasını- siyasal alanda somutlaştırmak olmasıdır. Küreselleşme, güçlü devletlere inanılmaz imkanlar sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler karmaşık ve derin ekonomik ilişkiler yolu ile merkeze bağlanmakta ekonominin ötesinde önemli siyasal kararlar merkez-örgütler tarafından alınmaktadır. Ayrıca, etnik sorunlar başta olmak üzere bir çok çatışma, bir şekilde bütün küreyi etkiler hale gelmektedir. Batılı ülkeler küçük etnik sorunların küresel yapı içerisinde büyük istikrarsızlık meydana getirmesinden korkmaktadırlar. Küreselleşme bağlamında ABD'nin durumu, bir biri ile çelişen iki önemli yaklaşım perspektifinde ele alınabilir:

- Bir yaklaşıma göre; karşılıklı bağımlılık gibi kavramların meydana getirdiği uluslararası sistem için küreselleşme, ABD başta olmak üzere büyük Batılı güçler için yeni ve büyük imkanlar doğurmaktadır. Bu imkanların en yoğun kullanım araçları da çok uluslu şirketlerdir. Günümüz dünyasında yaklaşık olarak 60.000 çok uluslu şirket bulunmaktadır. Uluslararası elli büyük çok uluslu şirketin toplam değeri Birleşmiş Milletler üyesi 132 ülkenin GSMH'sine eşit hale gelmiştir...

- Tam aksi olan ikinci yaklaşıma göre; küresel bir toplum ortaya çıkmaktadır ve bu küresel toplum, bilinçli bir biçimde Amerika'nın uluslararası politikaları ile çatışacaktır. Özellikle anti-küresel hareket, Avrupa kamuoyu ve başta İslam dünyası olmak üzere geliştirmekte olan ülkelerdeki kamuoyu hareketleri, bu bağlamda değerlendirilebilir. Bu bakışa göre küreselleşme, her ne kadar kapitalist merkezli batılı bir proje olsa da kendi içinde paradoksal olarak, bir tür kendi karşıtlığını da getirmektedir."

Tüketim kültürünün küresel bir nitelik taşımasında kitle iletişim araçlarının payı çok büyük bir etkiye sahiptir. Çünkü kitle iletişim araçları, bilgi aynı zamanda imge satarak, yayarak, toplumun motivasyon potansiyelini yönlendirme haklarını ellerinde tutmaktadırlar. İzleyici hiç farkına varmadan, kitle iletişim araçlarından yayılan bilgilerle, başka toplumların, başka kültürlerin hayat standartları, yaşam

biçimleri, birbirleriyle olan ilişkileri, davranış kalıpları, sosyal sorunları ve tüketim alanları konusunda bilgilerle donanmaktadır. Küreselleşme, insanlığı teknipliğe doğru götürmekte; dünyada pek çok genç aynı pantolon markasını giymekte, aynı hamburgeri yemekte, aynı içeceği içmekte, aynı filmin vizyona girmesini beklemekte, aynı saç modelini kestirmekte, aynı dergileri, romanları okuyup aynı pop sarkıcısını dinlemektedir. Küresel kültür piyasası, önüne geçilemeyen bir hızda büyürken internet, sinema, televizyon, radyo, moda, gıda, eğlence ve turizm sektörleri bu pazarın en önemli satıcılarıdır. Küreselleşme her şeyden önce bir olgudur ve buna karşı olmak ya da taraf olmak çok anlamlı tavırları ifade etmez. Eğer tarihin ileri giden bir düzlem olduğu düşünülürse, küreselleşme hiç şüphesiz ileri doğru atılmış bir adımdır. Elbette küreselleşmenin getireceği problemler de söz konusu olacaktır. Ancak problemler olgunun tamamen karşısında olmak refleksini geliştirirse bu tavır gerçekçi bir zemine oturmaktan uzaktır. Küreselleşme, toplumsal ve kültürel pek çok sürecin değişmesi anlamına gelecektir. Bu değişim süreci bilinen ideolojik yaklaşımları geçersiz kılmaktadır. Dolayısıyla bu ideolojik çerçevelerden yaklaşımları, sağlıklı ve kabul edilebilir çıkarımlar ortaya çıkarması beklenemez. Önemli olan tavır, küreselleşmenin bir fiili durum olduğunu kabul etmektir. Taraf olmak ya da karşı çıkmak yerine “durum belirlemeyi” önemli hale getiren bu süreçte, yeni durumun getirilerinin arttırılması ve olumsuzluklarının asgariye indirilmesi için çaba sarf edilmesi gerçekçi ve yapıcı bir tavır olacaktır. Yine küreselleşmenin ortaya çıkardığı durumun olumsuzluklarını öne çıkarmak ve karamsar tablolar çizmek nihilist bir tavır beraberinde getirmekten öte her hangi bir işe yaramayacaktır (Gökçe ve Dinçyürek, 2003: 72-73).

Özetle küreselleşme, dünyanın hemen her coğrafyasında, her tür tarz, düşünce, yapı ve uygulama süreçleri üzerinde etkisini göstermektedir. Sistemler, rejimler, anlayış ve alışkanlıklar, düşünüş ve duyarlılıklar sürekli sorgulanmakta ve değişmeyen tek şey, değişimin kendisi olarak sabitlenmektedir. İnsanoğlunun tarihteki en büyük başarılarından biri olan devlet aygıtı da, kimi işlevlerini yitirirken, kimi yeni niteliklere bürünmekte, insanoğlunun kendisinden sonra, değişimden en çok etkilenen özne olmaktadır. Küreselleşmenin neden olduğu bu durum uluslararası terör örgütleri tarafından kullanılmakta ve terör örgütleri bu küresel sisteme kendilerini adapte ederek küreselleşmektedirler. Terör örgütleri liberalizmi hedef

aldıkları kadar küreselleşmeyi de hedef almakta ve fakir toplumların zenginler tarafından kullanıldığı bir proje olarak küreselleşmeye karşı çıkmaktadırlar. Ancak diğer taraftan, teröristler bir süreç olarak küreselleşmeden yararlanmaktadırlar.

6.KÜRESELLEŞME VE TERÖRİZM ARASINDAKİ BAĞ:

Küreselleşme, içinde yaşadığımız gelişmiş ve birleştirilmiş sistemdir. Bu, aslında etrafımızda gördüğümüz bir durumdur. Varlığının temelinde serbest pazar, teknoloji ve politik ve sosyal ilişkiler yatmaktadır.

Daha az küreselleşmiş soğuk savaş döneminde dünya politikaları arasında bir denge mevcuttu. Politikalar güvenlik kaygılarıyla şekillenirken caydırma ve güçler dengesi savunmasız bir dengeye yol açmaktaydı. Önemli hiçbir dış problemleri olmadığından, devletler kendi işleriyle uğraşıp iç refahlarını geliştirebilmekteydi. Muhafazakar komünist blokların aksine, batılı devletler demokrasi, insanlık, refah, hukuk ve bilim alanlarındaki gelişmeler üzerine yoğunlaşmışlardı. Bu süreçte, uluslararası ve bölgesel örgütler tarafından serbest ticaretin ve geçişlerin kurulması ve kendi toplumları için şartların geliştirilmesi gibi önemli sosyal ve politik adımlar atılmıştır. Bu gelişmeler küreselleşme tarafından desteklenirken 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra olaylar tersine dönmüş ve küreselleşme bu gelişmelerin önünde engel teşkil etmeye başlamıştır. Artık bu denge bozulduğundan Birleşik Devletler geride kalan tek süper güç olarak görünse de ortaya çıkmakta olan yeni güçler mevcuttur. Uluslararası veya milletler üstü bağlamdaki terörist örgütlerdeki artış ve farklı yollardan politika fikri daha geniş bir çerçeveye yerleştirilmiş ve güvenlik daha büyük bir sorun haline almıştır. Terörist örgütlerdeki bu artışla beraber ortaya çıkmakta olan bu yeni güçler herhangi bir siyasi ve de sosyal inanç dalgasına kayabilirler. Soğuk savaştan sonra küreselleşmenin hızlanması ve alışılmadık savaşların ortaya çıkışıyla, terörizmin gelecekte artış göstermesi daha olası bir hal almıştır. Genel stratejik durum geleneksel olmayan savaşı desteklemektedir. Nükleer terörün dengesi ve olası nükleer bir çatışmaya yol açabilecek şiddet artışından bütün büyük devletlerin kaçınmak istedikleri gerçeği önemli unsurlardır. Bugün çoğu devletler, artış gösterebilecek pahalı ve uzatmalı geleneksel çatışmalardan korkmaktadırlar. Buna kıyasla sıra dışı savaş daha çekici bir hal almaktadır. Maliyet etkinliği anlamında bu, politik diplomatik amaçların gerçekleştirilmesi için en

zorlayıcı yol olarak görülebilir (Freedman, 1998:41, Akt., Gürel, 2008:32). Devletler ya açıkça ya da zımnın bazı terörist hareketlere destek vermektedirler. Açık destek halinde, bu yukarıdan aşağıya doğru bir terörizmdir.

Terörist ağlar küreselleşmeden yararlanırken özelleştirmenin ve devlet dışı örgütlerin yaklaşımlarını kullanmışlardır. Terörizm ulusal sınırların ötesine geçer ve küresel bir mevcudiyettir. Bir problemle karşılaşıldığında, teröristler tıpkı çok ulusluların yaptığı gibi, daha iyi bir fırsat için iş alanlarını başka bir ülkeye kaydırabilirler (Roy, 2001:75, Akt., Gürel, 2008:32). Devlet dışı mevcudiyetler uluslararası alanda serbestçe hareket edebilirler. Sınırların çok daha katı bir şekilde çizildiği ve ilişkilerin ve hareket özgürlüğünün çok daha sınırlı olduğu küreselleşmeden önceki dönemde, ekonomi az çok devlet tarafından kontrol edilmekteydi ve devlet dışı mevcudiyetler çok daha güçsüzdü. Fakat, küreselleşme hükümet dışı örgütlere yeni olanaklar sağlamıştır. Devletin sorunlu baskı bölgesinin dışında kaldıkları için özel girişimler gibi işlev göstermektedirler. Bunlar, kendi ekonomik idari ve stratejik planlarına sahiptirler. Bu örgütlerin kendilerine ait farklı ehliyetleri ve amaçları mevcuttur. Bu devlet dışı mevcudiyetlerin bir örneği olarak teröristler küreselleşmeden yararlanmışlardır. Bu yüzden sebep oldukları mağduriyetler çok daha yüksek tutarlı, ancak çok daha kolay uygulanabilir. Faaliyet alanının genişlemesi ve her mevcudiyetin dünya üzerinde istediği yere ulaşabilme yetisi toplumun ilgisini ve sebep olunan zayıyatı arttırmıştır. Ne yazık ki bu yeni dünyada terör insan haklarına dayanan demokrasilerden çok daha önce küreselleşmiştir. Dünya küreselleştikçe belli devletlerin serbest ilişkilerine yönelik terörist hareketler artık gelişmiş ülkeler anlamına gelen küreselleşmiş dünyayı ve liberal demokrasiyi hedef almaktadır (Gürel, 2008: 32).

Terörün herhangi bir çeşidiyle başa çıkmak çok zordur. Küreselleşmenin etkilerinden ve sağladığı yeterliliklerden sonra, terörizmin etkisi çok daha açık bir hale gelmiştir. Nükleer, biyolojik ve kimyasal terörden sonra, dünyanın yeni kabusu sanal terör olacaktır. Ayrıca, 11 Eylül sürecinden önce, teröristlerin çoğunlukla belirli amaçları ve hedefleri vardı ve bu anlamda istedikleri ilgiyi görebilmek için, her defasında adlarını duyurmak konusunda çok hevesliydi. Fakat 11 Eylül'den sonra, hiçbir resmi üstlenme açıklaması olmamıştır. Önceden, örgütler genellikle bir ulustan ya da gruptandı, ancak küreselleşme sürecini takiben ortaya çıkan millet

üstücülük, arama ve kimlik tespiti için gerekli zemini genişletmiştir. Günümüzde düşman, önceden olduğu kadar açık bir şekilde ortada değildir. Önceden, terör suçlarını kimin işlediğine dair hiçbir karmaşa yoktu. Ancak, 11 Eylül bunu değiştirdi (Örgün, 2001:108).

Özgürlük, demokrasi, hukuk ve insan hakları gibi insanlık tarafından yavaş yavaş oluşturulmuş, çoğu temel değerler güvenlik ihtiyacı yüzünden yok olma tehlikesi geçirmektedirler. Bunlar, soğuk savaş süresince ve ayrıca ondan önceki olgunlaşma sürecinde önemliydiler. 11 Eylül'den sonra terörizm ve küreselleşmedeki gelişmelerle, güvenlik, devletlerin ulusal meseleleri arasında birinci sıraya yerleşmiştir. Hareket özgürlüğündeki insan haklarının artmakta olan ehemmiyetindeki ve hukuk uygulamasındaki olumlu adımlar 11 Eylül olayları tarafından durdurulmuştur. Bu tarih, birbirinden ayrılan güvenlik derecelerinin, cephaneye harcadıkları bütçeyi açıklayan farklı devletler için sorun olmadığını göstermiştir. Birleşik Devletler büyük ihtimalle güvenlik meselelerine en çok önem veren ve en çok para harcayan ülkeydi ve ABD bir özgürlük, demokrasi ve liberalizm sembolüydü. Birleşik Devletlerin tüm bu açık ve eşit fırsatları yüzünden teröristler saldırılarını sıradan ulaşım araçlarını kullanarak gerçekleştirdiler. Bu sebeple demokrasinin içinde yer alan temel değerler yok edilme tehlikesi geçirmektedir. Dünya vatandaşları olarak onlar, seyahat etme ve mal ve para nakliyatı özgürlüğüne sahiptiler. Simdi tüm bu hakları ellerinden alınmıştır.

Gelecekte olabilecek benzeri bir girişimi önlemek için şüpheliler ve birtakım sıradan insanlar takip edilecek, araştırılacak ve incelenecektir. Bu, 11 Eylül öncesinde insanların sahip olduğu değerlere ve özgürlüğe getirilen bir kısıtlamadır. İnsanlık yeni bir çağa adım atarken iletişim ve bilgi teknolojisi devrimleri en korkulu rüya ve en güvenilen kurtarıcı olarak sahnede yerlerini alacaklardır. Küreselleşme süreci yaşanırken; evrensel barışın, refahın, adaletin, demokrasinin, insanca yaşam şartlarının yaygınlaştırılmasını ve bilimin, sanatın, estetiğin değer kazanmasını, kültürel ve sosyal çeşitliliğin devamını, çevre sorunlarının ve küresel ısınmanın çözümlenmesine yönelik işbirliğini sağlamak; açlık, işsizlik, yoksulluk, insan haklarından yoksunluk, eğitimsizlik, köşe dönmeçilik, adaletsizlik, uyuşturucu, mafya, terör gibi tüm dünyanın sorunu olan kavramların ise tümünden yok edilemeye dahi, evrensel işbirliği ile gitgide azalan sorunlar bütünü olmasına çalışmak tüm

dünya ülkelerinin öncelikli amacı ve görevi olarak benimsenmelidir. Kısaca küreselleşme ekonomistlere göre, ekonomide ulusal sınırların kalkması ve pazarın ulusal otoritelerin denetiminden kurtulmasıdır. Siyasal anlamda ise, yeni siyasal aktörlerin ve ilişkilerin oluşmasına tekabül etmektedir. Ulus devletler ana aktör olmak yeri ne çoğul bileşenlerden biri haline gelir Kültürel alanda küreselleşme, tüm ülkelerin veya farklı halkların aynı tadı alabilmesi (Yılmaz, 2004: 61-67) demektir.

Küreselleşmenin neden olduğu bu durum uluslararası terör örgütleri tarafından kullanılmakta ve terör örgütleri bu küresel sisteme kendilerini adapte ederek küreselleşmektedirler. Terör örgütleri liberalizmi hedef aldıkları kadar küreselleşmeyi de hedef almakta ve fakir toplumların zenginler tarafından kullanıldığı bir proje olarak küreselleşmeye de karşı çıkmaktadırlar.

Sonuç olarak küreselleşme elbette ki insani kılınabilir. Başta ekonomik adalet olmak üzere her türlü eşitlik, insan hakları ve demokrasi, dinler ve kültürler arası diyalog ve hoşgörü gibi kavramlar yaşama geçirilebilir. Ama bu kavramları yaşama geçirmek oldukça zor hatta mümkün görünmemektedir. Çünkü bu uzun bir süreci gerektirdiği ve çoğu dünya politikasında söz sahibi, etkili ve zengin ülke ve şirketlerin birçok haklarından feragat etmesi, fedakâr davranması, dünyayı daha bir yaşanılabilir kılmasına çalışmaya başlamak kolay kolay taraflarından kabul edilebilecek bir durum değildir. Öte yandan çevre ülkeler veya diğer ülkeler ise bu anlamda yapacakları olumlu gelişmeler çok küçük kalacaktır. Çünkü bu işin patronları bunu istememektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

TERÖR ve TERÖRİZM

1.TERÖR VE TERÖRİZM KAVRAMSAL İÇERİĞİ:

Terör, bugün dünyada pek çok devleti yakından ilgilendiren bir konudur. Onun önemi, insanların huzur içinde yaşamasını engelleyen sosyal ve ekonomik gelişmesine mani olan ciddi bir problem olmasındandır. Terör insanların psikolojik yapılarını etkileyerek negatif bir dünya yaratması yanında, devletleri sarsan, hatta uluslar arası siyasal, ekonomik ve askeri çatışmaları doğuran bir etkendir.

11 Eylül 2001'den sonra, hiçbir şeyin bir daha eskisi olmayacağı yaygın olarak söylenmekteydi. Buna rağmen hala aynı korku ve tehdidin hüküm sürdüğü bir dünyada yaşamaktayız. Sadece, artık terör olaylarının sonuçlarının ve bize mal ettiklerinin daha fazla bilincindeyiz. Bu saldırıyla terörizm ilk kez dünyanın liderine yüzünü gösterdi. Ticaret ve iletişim ile birlikte terörizm daha da küresel bir hale geldi. Terörizm artık göz yumulabilecek bir sorun gibi marjinal bir problem değildir. Terör, yasalar çerçevesinde varlığını sürdüren tüm ülkelerin istikrarına ve huzuruna kasteden, gittikçe büyüyen, önemli bir uluslararası tehdittir. Bu bölümde terörizmin birinci yüzyıldan bu yana göstermiş olduğu tarihsel gelişmeler açıklanacaktır. Sonrasında da teröristlerin profilleri ve içinde yaşadıkları sosyo-kültürel çevreye değinilecektir. Bunun sonrasında da terörizmin çeşitleri özellikle de ulus üstü ve uluslararası terörizm vurgulanarak tartışılacaktır.

Literatürde “terör” ve “terörizm” kavramları üzerine herkesin kabul ettiği tek bir tanım bulunmadığı görülmektedir. Terör ve terörizme, bulunulan konumdan bakılması, yaklaşılması, kavramlara farklı tanım, anlam ve içerikler kazandırmaktadır. 1984 yılında bir kitap yayınlayan Alex Schmid eserinde 1936 ile 1981 yılları arasında terörizmi anlatmak için 109 ayrı tanım yapıldığını yazmıştır. (Schmid, 1986: 86)

Fransızca *terreur*, Latince *terrere* (korkutmak) kelimesinden türetilmiş olan terör (tedhiş) kavramı, bir gücü veya bir iktidarı, zorla kabul ettirmek amacıyla

sistemli bir biçimde şiddet kullanma, yıldırma ve tedhiş anlamına gelmektedir. (Büyük Larousse,1992: Cilt: 9: s. 11444-11445)

13 Mart 1793 tarihiyle 27 Temmuz 1794 tarihleri arasındaki döneme terör dönemi adı verilir. Bu dönemde terör siyasi literatüre bir nevi devletin istibdat rejimi olarak girmiştir (Güzel, 2002: 7; Ünsal & Keleş, 2005: 93). Tiranlığı, diktatörlüğü ve totaliterizmi terör rejimleri olarak gören *Arendt'e* (1997: 60-61) göre terör ve şiddet aynı şeyler değildir. Terör daha çok şiddetin tüm iktidarı tahrip ettikten sonra geri çekilmediği, aksine tüm kontrolü eline geçiren ve oraya yerleşen bir hükümet biçimidir. Bununla birlikte şiddet, terörizmin hem amacı, hem de ön şartı olurken, siyasal amaç bunu tamamlar (Ergil, 1980: 3).

Latince “*terrere*”den, Fransızca *terreur* kelimesinden dilimize geçmiş olan terör sözcüğünün, “korkutmak dehşete düşürmek, korkup kaçırmak, caydırmak, yıldırma yoğun baskı ” gibi anlamları vardır. Çoğu zaman bütün bunların başına siyasi bir amaç için yapılıyor olması eklenmiştir (Güzel, 2002: 15). Türkçe’deki karşılığı “Korkutma, yıldırma ve tedhiş” (TDK Türkçe Sözlük, 1998: 1459) anlamına gelmektedir. Bu korkutma, yıldırma ve tedhiş, yoğunluk olarak bireylerin ruhsal yapılarını birden bire kaplayan korku durumunu ve şiddet halini ifade etmektedir (Çağlar, 1997: 119).

“Uluslararası Polislik ve İçgüvenlik” adlı eserde, “Terörizm, Liberal Devlet ve Uluslararası İşbirliği” adlı makaleyi yazan Bal (2003: 87), terörizm teriminin ilk kez Fransız ihtilali esnasında kullanıldığını belirterek Laqueur’dan şu şekilde alıntı yapmıştır.

Türkiye’de 12 Nisan 1991 tarihinde kabul edilen 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanununun “Tanım ve Terör Suçları” başlıklı birinci bölümünün “Terör Tanımı” alt başlığının birinci maddesine göre “Terör baskı, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinin biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak

amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir” şeklinde açıklanmaktadır (Laqueur, 2002: 88).

Aynı yasanın, birinci maddesinin değişik ikinci fıkrasında (15 Temmuz 2003-4928/20 madde) “ iki veya daha fazla kimsenin birinci fıkrada yazılı terör suçunu işlemek amacıyla birleşmesi halinde bu kanunda yazılı olan örgüt meydana gelmiş sayılır. Örgüt Terimi; Türk Ceza Kanunu ile ceza hükümlerini içeren özel kanunlarda geçen teşekkül, cemiyet, silahlı cemiyet, çete veya silahlı çeteyi de kapsar.”açılımı ile örgüt kavramını da açıklamakta ve İkinci Maddede kimlerin Terör Suçlusu sayılacaklarını ayrıca hükme bağlamaktadır. 3713 sayılı yasanın Birinci Bölüm İkinci Maddesinde, terör suçlusu “..Birinci maddede belirtilen suçlara ulaşmak için amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi terör suçlusudur. Terör örgütüne mensup olmasa dahi örgüt adına suç işleyenler de terör suçlusu sayılır ve örgüt mensupları gibi cezalandırılırlar.” Biçiminde tanımlanmakta ve terör suçluları konusunda belirlenen çerçeveyi daha da daraltmaktadır (Çitlioğlu, 2005: 192-193).

Terörizm ise bu eylemlerin siyasal amaçla sistemleştirilmesi yöntemidir. Bu açıdan terörizmi; “insanlara korku ve dehşet salarak siyasal amaçları gerçekleştirme yöntemi” olarak tarif etmek mümkündür (Alkan, 2002: 12). Ancak ifade etmek gerekir ki terörizmin anlamına ve kapsamına ilişkin yapılan tanımlamalardan hemen hemen hiçbirisi uluslararası alanda (gerek hukuk, gerek bilimsel açıdan) tam bir kabul görmüş değildir. Bunun sayılabilecek pek çok nedenlerine ilişkin en çarpıcı yaklaşımı Laquer; (2002: 88) “Terörizmin genel olarak bir şiddet mi, şiddetin özel bir biçimi olduğu, vurgulamanın onun siyasal karakterine mi, savaş yöntemlerine mi yoksa sahip olduğu stratejinin normal dışı karakterine mi yapılması gerektiği; belli bir amaca yönelik sistematik karakterinin mi yoksa tahmin edilmezliği ile simgesel yönlerinin mi yada kurbanlarının pek çoğunu masum insanların olduğunun seçilip ayrılması gerektiği bir anlaşma yoktur” şeklinde ifade etmiştir. Bu ifadeyle terörizmin çok yönlü bir karakter çizdiğine ve bu bağlamda yapılabilecek bir tanımlamanın güçlüğüne dikkat çekmiştir.

Ünsal ve Keleş'in (2005: 93) tanımlarında terörizm “siyasi iktidarı ele geçirmek isteyen güçlerin onu yıpratmak ve bu arada, sindirdikleri yığınları da sahipsiz kaldıkları inancına yöneltmek için, şiddet eylemlerinden yararlanmaktır” şeklinde ifade etmişlerdir. İlhan'a (2002: 6) göre ise terör; örgütlü ve kuralsız şiddet hareketleridir. Terör, şiddetin esas olarak sadece harekâta katılan asker ve polise, ya da kamu ve özel kesime ait ekonomik yerlere değil de, savaşı olmayan gruplar ve genellikle silahsız sivillere yöneltilmesidir (Kışlalı, 1996: 37).

Bireylerin yada azınlıkların şiddete dayanan ve kişilere, mallara yada kurumlara yönelik siyasal eylemi ve bu şiddet eylemlerin tümüne terörizm denir. Bireysel yada ortaklaşa terörizmin çeşitli biçimleri (cinayet, rehin alma, patlayıcı yerleştirme, sabotaj gibi) olabildiği gibi, çeşitli ereklere (ülkenin bağımsızlığı, bir siyasal rejimin devrilmesi, devlet siyasetinin bazı yönlerine itiraz gibi) de olabilir (Büyük Larousse, 1992: Cilt:22, S: 11445).

Dönmezer'e (1984: 82) göre ise, şiddetin; sosyal, ulusal, ırki, dinsel, fesat çıkarıcı ve benzer diğer maksatlarla ve sosyal sınıflar arasında çatışma, savaşı tahrik etmek üzere planlı ve hukuk dışı olarak kullanılmasını terörizm olarak tanımlamıştır. Şahin Kurt (1998: 14) ise terörizmi, bireylerin, grupların ya da devletlerin siyasal bir amaçla başka kişi ve gruplara karşı giriştiği, savaş dışı sistemli ve sürekli, terör kullanılmayı yöntem olarak benimseyen strateji anlayışına terörizm denmektedir.

Ergil'e (1980: 1-14) göre terörizm, adamı kaçırmadan cinayete kadar uzanan ve amacı sindirme olan şiddet eylemleridir. Kısaca o, şiddet ve dehşet olgularının birleştikleri eyleme genel olarak terörizm demektedir. Terörizm, bir ideoloji etrafında örgütlenen birden fazla kişinin, şiddet eylemleri temelinde mevcut siyasi iktidarı ve rejimi hedef alan faaliyetleri şeklinde gören Alkan'a (2002: 14) göre terör, çoğu zaman siyasi mücadele aracı olmaktan çıkıp, bir ülkenin başka bir ülkeyi zayıflatması, istikrarsızlık için bir araç olarak kullanılmaktadır.

Terörizm politik, dini, ideolojik, etnik ve diğer çeşitli hedeflerde sonuç almak amacıyla devlet, toplum veya grup üzerinde ya da kişiler ve mülklere yönelik zorlayıcı, şiddet ve tehdide dayalı fiillerin tümünü kapsamaktadır (Öztürk, 2000: 137).

Terörizm, örgütlü bir grup ya da partinin, bireylerin veya azınlıkların, siyasi amaçlarına ulaşmak için, şiddeti sistemli bir biçimde kullanma tavrı ve yöntemi, söz konusu tavrın gerisindeki teoriye denir. Bir hükümet, yönetim veya toplumu radikal bir siyasi ya da sosyal değişmeyi kabul etmeye zorlamanın bir aracı olarak şiddeti kullanma tavrıdır (Cevizci, 2002: 1025). Terörist (tedhişçi) ise siyasi maksadını, ideolojisini ve üstünlüğünü kabul ettirmek için halkı ve karşı tarafı ürkütecek, dehşete düşürecek hareket ve faaliyetlerde bulunan kimsedir. Bu çerçevede siyasi emellerini gerçekleştirmek veya kabul ettirmek amacıyla karşı tarafa korku verecek davranışlarda bulunma amacını taşır (Demirel, 2002: 27).

Terör, en ucuz, büyük organizasyonlar gerektirmeyen, asimetrik nitelikleri nedeniyle kaynağından yok edilmesi son derece zor bir hareket kabiliyetine sahip, sınırlı insan kaynağı gerektiren, muhatap açısından uluslar arası hukuk temelinde boşluklarla karşılaşılan günümüz yeni *savaş stratejisi* olarak karşımıza çıkmaktadır (Çitlioğlu, 2005: 14–15). Esasen terör ya da terörizmden kastedilen, terörist eylemlerin sonuçları ve ortaya çıkardıkları durum ile bu eylemlerin yapılış tarz, yöntem ve metotlarından başka bir şey değildir (Bal, 2003: 31). Terör, bir davranış biçimi, bir tutum, tercih edilen bir tarz, yöntem ve metottur. Terör, düşünceyi eyleme dönüştürme biçimi ve şeklidir. Bu şekliyle o, bir yaşam biçimi değildir. Siyasal, ideolojik ve askeri anlamda, savaşma yöntemlerinden sadece birisidir. Politikanın kendisi değil, ama stratejik unsurudur. Terör ilan edilmemiş, ancak yürürlüğe konmuş bir savaştır. Onu *gizli savaş* ya da *kirli savaş* olarak da tanımlayabiliriz (Bal, 2003: 32).

Terörizm, hükümet karşıtı guruplar tarafından başkalarını yıldırma, korkutmak yoluyla etkilemek için kullanılan taktiktir. Terörizmin ruhunda, asıl olan halkı yıldırmaaktır. Mağdurlar tesadüfî ve sadece hedefe ulaşmada araçtırlar. Bu hedefler,

- Teröristlerin nedenlerinin reklamı,
- Kamuoyuna bireysel acizlik duygusunu verme,
- Hükümeti halkın desteğine mal olabilen baskılayıcı sosyal kontrolüne karşı (kışkırtmak) provoke etmek şeklinde sıralanabilir. Hedeflerin çoğu zaman belirsiz ve tesadüfî olması toplumun üzerinde panik yaratmak amaçlıdır (İçli, 2002: 706-707).

Terör ve terörizm kavramlarının çağrıştırmış oldukları ortak noktaları çok kısa olarak yeniden vurgulamak gerekirse şunlar söylenebilir.

- Siyasi amaçları vardır,
- Şiddet içerir, korkuyu yaymak isterler,
- Genellikle masum insanları ve o toplumun stratejik öneme sahip noktalarını hedef alırlar,
- Ulusal ve uluslar arası boyutu vardır,
- Planlı, sistemli ve örgütlüdür,
- Tarihseldir. Tarih dışlandığında terör anlaşılmaz, (Cirhinlioğlu, 2004: 32).

Alex P. Schmid ve Jorgman adlı yazarlar 190 adet terör tanımında yayınlamış ve bu tanımlarda incelendiğinde önemli vurguları şunlar olmuştur.

- Şiddet ve güç % 83,5,
- Siyasi içerik % 65,
- Endişe ve sindirme % 51,
- Korkutma % 46,
- Psikolojik etki % 41.5 (Çınar, 1997: 198).

Başka terör tasniflerinde ortaya çıkan ortak noktalar ise kısaca,

- a)** Şiddet veya zor kullanımı,
- b)** Amacı zararlı olan endişe ve kaos yaratmak,
- c)** Şiddetin hukuk dışı olarak kullanılması (Altuğ, 1995: 23).

Kısaca terör, toplumda korku, kargaşa, endişe, kaos ve belirsizlik durumunun hakim olmasıdır. Terörizm ise bir durum değil süreçtir. Aynı zamanda o bir savaşma aracı ve stratejisidir. Yani terörizm, masum siviller üzerinde şiddeti bilfiil kullanarak bir tarz siyaset gütmektir.

2.TERÖR VE TERÖRİZMLE İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR:

Şiddet: Başlangıç olarak şiddet ve terör ayırımı yapılmalıdır. Genel bir tanım olarak “Şiddet” yalnızca insan vücuduna zarar veren maddi bir saldırı değil zihinsel ve duygusal bakımdan bireyde hatırı sayılır tahribata yol açan etkilerdir, bu açıdan “Şiddet” zarar verici bir saldırıyı ifade etmektedir (Ergil, 1980:3).

Terörle şiddet arasında kesin bir fark vardır. Şiddet evrensel bir olaydır. Şiddet kendini doğuran hüsrana ve endişe hissinin yarattığı beşeri durumdan ayrılamaz. Şiddeti haklı göstermek için çok kez incitmek, zarar vermek istediğimiz kişinin yaptığı kötülüklerden ötürü cezalandırılması gerektiği veya bize zarar verebilecekleri veya vermek istedikleri için buna layık oldukları ileri sürülür (Altuğ, 1989:12).

Şiddet en genel zamanda zora başvurmadır. Terör şiddetin özel türevidir (Soyvural, 1997: 32). Dolayısıyla terör sosyolojik açıdan sosyal şiddet kavramının bir unsurunu teşkil eder. O zaman sosyal suikastlar, adam kaçırmaya, fidye isteme, rehine alıkoymaya, yakma, yıkma tahrip, sözlü ve yazılı protestolar, top yekün çatışma, ayaklanmalar, ırk-mezhep kavgaları ve ayrıcalıklı eylem biçimleri zikredebilir.

Terör ve şiddet, her ikisi de iktidar olgusuyla ilişkilendirilirse siyasal şiddet ve terör ortaya çıkar. Şiddet her zaman, istenmeyen, kötü, kanlı, eylemler dizisi olarak görmemek gerekir. Şiddet olumlu yönüyle bir harekettir. Ancak, hareket faktörünün aşırıya kaçması durumunda ise olumsuz yönüyle şiddet baş gösterir ki tehlikeli olanı da budur. Şiddet üç unsuru kapsar, bunlar; sırasıyla kaynak, kurban ve hedef. Kurban ve hedef çeşitli olabilir. Bir toplumun tümü kurban olarak seçilebileceği gibi sadece bir örgüt bir kuruluş veya bir kişi de kurban seçilmiş olabilir. Hatta cansız olabilir. Kaynak ise kişiye ve ortama göre değişir (Soyvural, 1997:33-34).

Saldırganlık: Bir konuda davranılması gerekenden fazla davranmak, ileri gitmek, bir kişiye veya ülkeye karşı saldırıya geçmek kendi kişiliğini fazlasıyla öne sürmek şeklinde tanımlanabilir.

Biyolojik Anlamı İle Saldırganlık: Benliğin ihtiyacı bulunduğu bütün şeyleri elde etmek ve gerekli olanların yaptırmak için dışa dönük olan bütün aktif eylemleri saldırganlık ismi altında toplanır.

Yıkıcı-Yok Edici Saldırganlık: Bireyin kendi kişiliğini kanıtlamak ortaya koymak, çevresine benimsetmek için giriştiği bir “Sınırını aşıp, başkasının sınırına girme” eylemidir. Bu tür saldırganlık aslında doğrudan terörizmle bir ilişkisi olmasına rağmen doğurduğu sonuçlar itibariyle terörizme yol açmaktadır.

Yapıcı-Yaratıcı Saldırganlık: “İnsanın saldırganlığının toplumca onaylanmış yollardan başkalarına zarar vermeden yeniliğe, yaratıcılığa ve ilerlemeye yönelmesi” eylemi olmadan insan nasıl çevresini değiştirebilir veya kendisini aşabilir? Her şeye “evet efendim” diyen, yenilikten, atılımdan, kişiliğini kanıtlama-geliştirme cesaretinden yoksun insanlar toplumu ölü bir toplumdur. Bu insan saldırganlığını, başkalarına zarar vermeyi amaçlayan saldırganlıktan ayırmak gerekir (Soyvural; 1997: 39-40).

Direnış, Karşı Direniş: Direniş, eşitsizlikten doğan haksızlık ve sistemin bünyesinde meydana gelen adaletsizliklere karşı toplumda gösterilen tepkidir. Karşı direniş ise; “Sisteme karşı ondan görece daha az yararlananların ya da daha az yararlandıklarının bilincine varmış olanların direnci başladığı zaman, merkezi otorite direnenlerin uyum ve işbirliği için önlemler alır. Bu önlemler iki türdür. Her iki türünde bir iradi kararlara bir de zor ve şiddete dayanan biçimi vardır. Tepkisel karşı direniş iknaya dayanan biçimi tartışma, pohpohlama, vaat, rüşvet, hediye ve ödüllendirme, muhalefet/direniş liderlerinin satın alınması, pazarlık, müzakere, yararı değiş tokuş ve direnenlerin bu tutumuna son verebilecek her türlü etkiyi içerir... Önleyici karşı direnişin yerleşik kurumsallaşmış biçimleri çözümlenince/yetersizleşince, yani tepkisel karşı direniş biçimleri gerekir.” (Soyvural; 1997:40-42).

Zor Kullanmak: “Şiddet” ve “Zor Kullanma” kavramları arasında fark vardır. Zor, bir kişiyi kendi iradesi ve arzusu, eğilimleri dışında bir amaca ve iradeye baş eğdirmenin aracıdır. Yani şiddetin dışında da zor var olabilir. Zira bir toplumda bazı şeyleri yasaklamak veya mecburi kılmak zor kullanmakla mümkün olduğu zaman mutlaka şiddete başvurmak gerekemeyebilir. Kullanılan zor, saldırı mahiyetinde oldu mu şiddetten bahsedilir. Şiddet sistemli bir hale gelince “terör” olur (Soyvural, 1997:42).

Anarşi: Büyük Larousse’de; Hükümsüz kalan ya da iktidarın, karşıt siyasal, ekonomik ve toplumsal güçler arasında uzlaşma görevini artık yerine getirmediği bir

toplum durumu daha sonraki açıklamada kuralsızlık, yönlendirici bir ülkenin bulunmaması ya da bu ilkelere uyulmaması yönünden bazı etkinlik alanlarında ortaya çıkan düzensizlik ve kargaşa durumu olarak tanımlanırken. Okyanus Ansiklopedik Sözlüğünde; ilk tanımlamada, toplumda otorite ve düzenin bulunmaması hali kişinin hiçbir toplumsal ve siyasal otoriteye boyun eğmemesi gerektiğini savunan ve devlet kuruluş sistemine düşman olan siyasi doktrin devlet baskısını lüzumlu görmeyen toplumcu hareket, ikinci tanımlamada ise, karşılık, düzensizlik, kargaşalık, şeklinde tanımlanmaktadır. Okyanusun tanımında anarşi ile anarşizm karıştırılmıştır. Verilen tanım anarşizmdir. Anarşi genel olarak kargaşa ve kuralsızlık anlamına gelmektedir. Anarşi sadece terörizme yol açan ortam için değil aynı zamanda ve genellikle toplumda meydana gelen kuralsızlık kargaşa, düzensizlik, kimsenin kimseyi dinlemediği, kural tanımadığı başı bozukluğun bulunduğu durumlar için kullanılmaktadır (Soyvural, 1997:43).

Anarşizm: Anarşizm genel olarak “Devleti, hükümeti, özel mülkiyeti, dini, aileyi yani teşkilatlı bütün kurumları bir bela olarak gören ve bunların toptan kaldırılmasını isteyen bir doktrindir.” Anarşistlere göre devlet bütün teşkilatlı kurumlar azınlığın çoğunluğu ezmesi için bir araçtır. Kişini özgürlüğünü tehlikeye sokmaktadırlar. Oysa insan yetkin olduğundan ayrıca yetkin kurumlara ihtiyaç yoktur. Anarşistler sosyalistler gibi sınıflar arasındaki çatışmalar özel mülkiyetten kaynaklandığını, özel mülkiyet rejiminin uygulandığı kapitalist düzende servetin git gide geniş kitleler de değil de azınlığın elinde toplandığını böylece geniş kitlelerin sefaletle sürüklendiğini ve sınıflar arası çatışmaların bu yüzden doğduğunu ileri sürmüşlerdir (Soyvural, 1997:44-47).

Anarşizm, proletarya diktatörlüğü de dahil, her türlü otoriteye düşman olan, geniş çapta üretim temeline dayanan toplum ilerlemesinin karşısına küçük, özel mülk sahipliğinin menfaatlerini koyan sosyo-politik eğilimdir. Anarşizm’in felsefi temelleri bireycilik, sübjektivizm ve iradeciliktir. Anarşizm, sömürüye karşı genel laflar söylemekten öteye gidemediği gibi, sömürünün nedenlerini ve sınıf mücadelesini de anlamak gücünden yoksundur (Aytekin ve Çalışlar, 1980: 28).

Anarşizm, bireyi her şeyin üzerinde tutarak eşitliğe ve adalete giden tek yolu otoriteyi bütünüyle ortadan kaldırmakta insanın kendi mutluluğunu istediği biçimde

yaratabileceği ve hiçbir yönetim biçiminin olmadığı toplumda gören ideolojik düşünceye denir. Hiçbir yönetim biçiminin olmaması için mevcut otoriteye karşı çıkılmalı ve bu da güç kullanarak olmalıdır. Görüldüğü gibi anarşizm bir ideolojidir ve amacına ulaşmak için terörizmi kullanmaktadır. Bu ideolojiyi savunun ve uygulamaya çalışanlara da anarşist denir. Anarşistler anarşizmi hakim kılmak için siyasal şiddet ve terörizmi kullanırlar (Alpaslan, 2000: 29).

Nihilizm: Nihilizm, anarşizmin şiddete, teröre, inkârcılığa yönelmiş ihtilalci biçimidir. Nihilistler şiddet hareketleriyle, suikastlarla ve devlet adamlarını öldürmekle amaçlarına ulaşacaklarını ummuşlardır. Anarşizmin bir devamı olarak da kabul edilen Nihilizmde ilk cinayet 1865'te Rus Çarı II. Aleksandır'a ateş eden Rus terörist Karakazov'la başlamıştır. Nihilizm hiçbir değere inanmamaktadır. Anarşizmin aksine Nihilizm insanlar için hiçbir mutlu gelecek görmez ve belli bir değer sistemi ile çalıştığından dolayı riyakar ve sahte addettiği mevcut düzeni yıkmaya çalışır. Nihilizm'in terörist ideoloji olarak ortaya çıkışı American Weatherman grubunda görülür (Soyvural, 1997: 48-49).

Nihilistler var oluşu hiçbir durumda *evetlemeyen* sonuna dek götürülmüş *kötümserlik* ve *kuşkuculuk* anlayışlarıyla bilinirler. Gerçek nihilist bu anlamda hiçbir şeye inanmayan, var olan hiçbir şeye karşı içtenlikle bağlılık duymayan, yıkıp, dökmek dışında yaşamda başka bir amaç taşımayan bir kimsedir. Bunlar ümitsiz olduklarından gelecek beklentileri yoktur (Erkal & Baloğlu, 1997: 209-210).

3. TERÖR VE TERÖRİZMİN TEMEL ÖZELLİKLERİ:

Gündüz (1996: 54-57) terörizmin özelliklerini, dünyada faaliyet yürüten terör örgütleri ve onların eylem şekilleri çerçevesinde şu şekilde özetlemektedir;

- Terörizm bir ideoloji, bir doktrin, hatta sistematik bir fikir değil, stratejidir.
- Terörizm, dünyayı “iyi” ve “kötü” biçimde iki kampa ayırdıktan sonra kendisini “iyi” kategorisine yerleştirir.
- Terörizm, terör olaylarını meşrulaştıracak bir senaryo hazırlar.
- Terörizm, gelecekte zafer ve yeni bir düzen vaat eder.
- Terörün genellikle siyasi bir amacı vardır.

- Devlet otoritesine alternatif getiren örgütlü bir harekettir.
- Terörizm, uluslararası siyasetin bir parçasıdır, dolayısıyla dış destek almadan yaşatılamaz.
- Mali destek vazgeçilmez gereksinmesidir. Bu nedenle; soygun ve silah kaçakçılığı yapar.
- Terör, bir hak arayışı düzen önerisi ve bağımsız devlet kurma isteklerinden biri veya derece farklılığıyla her üçünün bir arada bulunduğu gerekçelerle ortaya çıkabilir.
- Terör, bilinçli ve amaçlı eylemler olarak belirir.
- Terör, şiddet uygulamayı giderek amaç konumuna taşır. Dehşet ve korku salarak yılgınlık yaratır.
- Genellikle başka güç veya güçlerin taşeronudur.
- Terör kendi dilini yaratır ve kullanır.
- Propaganda ile doğar, gelişir ve propaganda ile yaşar. Bizatihi kendisi bir propaganda aracıdır.
- Teröristler, seyircileri, dünyayı kendileri gibi görüp algılamaları için ikna etmeye çalışırlar.
- Teröristler, kendilerini üst bilinç ve duyarlılık sahibi olarak görürler.
- Terör eylemleri, nesnel bir gerçekten çok, dünyanın öznel bir yorumuna dayanır.
- Terör eylemleri, örgütlü bir çabayı gerektirir. Bütün bu eylemler, bireysel olmaktan çok, bir grubun katılımıyla gerçekleşmektedir.

4. TERÖR VE TERÖRİZM ARASINDAKİ FARK:

Her ne kadar günlük dilde terör ve terörizm aynı anlamda kullanılsa bile, terör ve terörizm kavramları eylemin kimden geldiğine göre de ayrılaşmışlardır. Eylem toplumun yöneten üst kesimlerinden geldiğinde terör, yönetilen alt kesimlerden geldiğinde terörizm olduğu söylenmektedir. Ancak temel ayrım burada da değil daha farklı noktadadır. “Buna göre, bu bir terördür dendiğinde bir şey, bu bir terörizmdir

dendiğinde bir başka şey anlatmış olmamız gerekir. İlkinde daha çok bir olaya ve bu olayın simgelediklerine gönderme yapılırken, ikincisinde bu olayın oluşması sürecindeki yol, yöntem, düşünce ve tekniklere gönderme yapılmaktadır”. Gerçektende izm’lerle biten ifadeler genellikle ideolojileri çağrıştırırsa bile, burada terörizmden kastedilen bir ideoloji olmaktan çok bir olgusal durumdur (Cirhinlioğlu, 2004: 24). Bir başka anlatım ile terör kavramı özeli/olayı, terörizm kavramı ise geneli/olguyu dile getirmektedir. Herhalde terör uygulayan kişiye terörist dememizde de bir beis yoktur (Cirhinlioğlu, 2004: 25).

5. TERÖRİZMİN UNSURLARI:

Genel anlamda terörizmin unsurlarını şöyle sıralanabilir:

- Şiddet ve zorlama,
- Siyasi nitelik,
- Korku ve vurgulanan terör,
- Tehdit,
- (Psikolojik) etkiler ve (beklenen) reaksiyonlar,
- Kurban ve hedef farklılaşması,
- Amaçlı, planlı, sistematik organize hareket,
- Çarpışma metodu, strateji, taktik,
- Normal dışılık, kabul edilen kuralları ihlal, insani sınırlamaların olmaması,
- Baskı, zorbalık, itaatin sağlanması,
- Tanınma, alenilik yönünün varlığı,
- Keyfilik, kişisel olmama, rastgele karakter, ayırım gözetmeme,
- Kurbanların geneli siviller, savaşmayanlar, konu dışılar ve direnmeyen tarafsızlar,
- Gözdağı verme,
- Kurbanların masumiyetinin vurgulanması,

- Grup, hareket ya da örgütün failliği,
- Diğerlerine gösterme amaçlı sembolik yön,
- Şiddetin ortaya çıkışının beklenmemesi, önceden tahmin veya hesap edilememesi,
- Gizli ve örtülü bir tabiat,
- Şiddetin devamlılığı, tekrarlanması ve belli bir sonuca ulaşmaya yönelik karakteri,
- Kanuna karşı olması,
- Üçüncü taraflardan talepte bulunulması,

Yukarıdaki terörizmin ana amaçları, unsurları ve nasıl bir olgu olduğu konusunda fikir birliği olmasına karşın, devletlerin bu konudaki yaklaşımları arasında bir paralellik söz konusu değildir. Çünkü klasik deyimle “birilerine göre terörist ilan edilen diğeri için özgürlük savaşçısı” haline gelmekte ve terörizmin siyasal boyutu nedeniyle devletler de siyasi ve subjektif tavırlar içerisine girmektedir. Bu şekilde de bazı devletler bazı konularda terörist grupları birer özgürlük savaşçısı olarak ilan edip onları destekler ve belki de kendi etki oluşturma faaliyetlerinin bir uzantısı olarak kullanılırken, bazı devletler de bunu uluslararası suç olarak görmekte ve mücadele etmektedir. Ancak bu mücadele aşamasında bile bütün terörist gruplara aynı tavırlara alınamamakta, devletler açısından kendi siyasi amaçlarına uyumlu faaliyetler güden teröristler meşru kabul edilirken, kendi politikalarına aykırı davrananlarsa barış düşmanları olarak kabul edilmektedir. Örneğin ABD için El Fetih son derece tehlikeli bir terör örgütü olarak kabul edilirken, kontraların Nikaragua’daki mücadeleleri erdemli bir özgürlük savaşı olarak algılanmaktadır (Arıboğan, 1997: 243–245).

Devletlerin terör örgütlerine karşı tavırları resmi anlamda hemen her zaman olumsuz olmakla birlikte, özellikle büyük devletlerin el altından da bu örgütleri desteklediği ve belli siyasi operasyonları gerçekleştirebilmek için zemin hazırlama amacıyla kullandığı da bilinmektedir. Kimileri için terörizm yeni bir savaş biçimidir. Bu savaşta küçük çocukların bombalarla hayatını kaybetmesi, düşmanın savaşma isteğinin kırılması için sivil hedeflerin seçilmesi, savaşanla savaşmayan ve askeri ile

askeri olmayan hedefler arasındaki ayırımın kalkması mümkün olabilmektedir. Böylesine çirkin bir savaş ise ancak birtakım devletlerin bu örgütleri kendi topraklarında barındırması, finansal ya da lojistik destek sağlaması yoluyla gerçekleşmektedir. Bu tür destekler yasadışı kabul edilmekle ve devletlerarası hukukça yasaklanmış olmakla birlikte, ortak bir tavır alınması ve terörist eylemlere verilen faaliyetlere verilen desteğin engellenmesi de her zaman mümkün olamamaktadır. Bu suçla mücadelenin ne biçimde yürütülmesi gerektiği uygulanacak cezaların niteliği ya da teröristlerin tanımlanması devletten devlete farklılaştığı gibi terörizme verilen destek ve devletten devlete çeşitli şekiller almaktadır.

- **Devlet Himayesi:** Bir devletin sınırlar aşırı terörizmi direkt olarak konvansiyonel anlamda kullanmadığı yerde, stratejik avantaj sağlamak için bir başka savaş silahı olarak kullanmasıdır. Carl Von Clausewitz (1999: 20) “Savaş Üzerine” adlı ünlü eserinde, “savaş siyasetin başka araçlarla (şiddet araçlarıyla)” devamıdır. Devlet himayesindeki terörizmi savaşın başka biçimlerdeki uzantısı olarak tanımlarken, ABD hükümeti de sınırlar aşırı terörizmi himaye eden devletleri, Libya, Irak, Suriye ve Güney Yemen olarak ilan etmektedir.

- **Devlet Desteği:** Devlet destekli sınırlar aşırı terörizm, bir devletin kaynaklarını terörizme yardım sağlamak için eğitim, silah, patlayıcı, donanım, istihbarat, iletişim, finans ya da lojistik destek sağlamak amacıyla kullanması halinde ortaya çıkmaktadır. ABD’ye göre eski Sovyetler Birliği, Küba, Çekoslovakya ve Doğu Almanya’da dâhil hemen tüm Doğu Bloku bu kategoriye dâhil sayılmaktadır.

- **Devlet Hoşgörüsü:** Bir devletin kendi sınırlarını içindeki topraklarda terörist grupların varlığından haberdar olup, onları desteklemediği gibi onları engelleyen bir politika da gütmüyor olması halinde söz konusu olmaktadır.

- **Devletin Hareketsizliği:** Devletin kendi toprakları üzerindeki teröristlere göz yummayı istememesine rağmen etkin bir karşılık verme ya da ulusal politikalar üretmede yetersiz kalması halinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim uçak kaçırma ya da benzeri durumlarda kimi devletlerin müdahale edebilecek yeterliliklerinin olmaması halinde dışarıdan destek aldıkları ve bu şekilde sorumluluklarını hafifletmeye çalıştıkları görülmektedir (Arıboğan, 1997: 246).

Devletlerin Őu ya da bu biçimde terörizmin içine dâhil olmaları ve onları desteklemeleri teröristler için de vazgeçilmez bir unsurdur. Çünkü terörist örgütler de tamamıyla hasım bir siyasal ortamda faaliyet gösteremezler. Güvenli üstlere hareket serbestliğine emin bölgelere finansmana ve insan gücü potansiyeline ihtiyaç duymaktadır. Bu açıdan bir yandan terörist grupların, devamlılıklarını sağlayabilmek amacıyla dış desteğe olan gereksinimleri, bir yandan da devletlerin hükümetler olarak resmen yapamadıkları şeyleri teröristleri kullanarak gerçekleştirmeleri ve etki alanlarını yaymada terörizmi bir araç olarak kullanmaları yoluyla bir karşılıklı bağımlılık ilişkisi kurulmaktadır.

Devletleri, özellikle de büyük devlet olma iddiasındakilerin türlü grupları ve faaliyetleri kendi çıkarları doğrultusunda desteklemeleri dolaysız yardımlar yoluyla gerçekleştirildiği gibi dolaylı bazı yöntemler kullanılarak ta sürdürülmektedir. Noam Chomsky (1991: 148) “ABD Terörü” adlı kitabında ABD hükümetinin Orta Amerika’da giriştiği operasyonlardan bahsederken, Nikaragua, Guetamala ve El Salvador’daki terör hareketlerinin Reagan hükümetince desteklendiğini iddia etmekte ve bu teröre alt yapıyı oluşturacak ekonomik önlemlerin de (devletlerarası kredi kurumlarından kredi sağlama mekanizmasının kesilmesi gibi) bunlara paralel olarak alındığını söylemektedir. Karşılıklı ithamlara, hatta belgelemelere kadar varan suçlamalara karşın terörizmi destekledikleri iddia edilen tüm devletler bu suçlamaları reddetmiş ve belki de terörizmi en şiddetle kınayan devletler bunlar olmuştur (Arıboğan,1997: 246–247).

Bir faaliyetin terör olarak adlandırabilmesi için ideoloji, örgüt ve şiddet unsurlarının bir araya gelmesi gereklidir. Başka bir ifadeyle terör suçunun oluşabilmesi için;

- Devletin-milletin birliğine ve temel düzenine yönelik bir amacın olması (ideolojik boyut),
- İlegal örgüt tarafından gerçekleştirilmesi (örgütsel boyut),
- Korkutma, yıldırma, sindirme amaçlı eylemlerin (eylemsel şiddet boyutu) olması gerekmektedir.

Terörizmin Unsurlarını 4 başlık altında ele alacak olursak (Dilmaç, 1997: 72).

5.1. İDEOLOJİ UNSURU:

İdeolojiler, yüklendiği anlam ne olursa olsun, toplumlarda önemli bir fonksiyonu icra etmektedir. İdeoloji, toplumlardaki hayat tarzını ve ilişkileri belli bir zemine oturtmak suretiyle insanların niçin yaşadıklarını, hedef ve amaçlarının ne olduğunu açıklık getirmeye çalışır. Özellikle toplumların buhranlı zamanlarında onlara bir hedef göstererek karamsarlık içine düşmemelerini, hayata küsmemelerini ve zor şartlar karşısında dayanmalarını sağlayan itici bir güçtür. Bu nedenle, toplumlar sürekli bir ideolojiye sahip olma, toplumu yönetenler de topluma sahiplenebilecekleri bir ideoloji göstermek zorundadır (Dilmaç, 1997: 72).

İdeolojinin her durum için yeterli bir tanımı bulunmamaktadır. İdeoloji kavramının kullanışlı ama birbiriyle çelişen birçok anlamı bulunmaktadır. Eagleton (1996: 55-57, Akt., Çağan, 2008: 12) İdeoloji adlı kitabında ideolojinin belirginleşen altı farklı tarzda tanımından bahsetmektedir. Bunlar, toplumsal yaşamdaki fikir, inanç ve değerleri üreten maddi süreç; bir grubun ya da sınıfın içinde bulunduğu durumu simgeleyen inanç ve fikirler; iktidarın yeniden üretilmesini ifade eden söylemsel alan; grup çıkarılarının meşrulaştırılması; bir yönetici sınıfın yada grubun fikirlerinin çarpıtma yoluyla meşrulaştırılması ve son olarak da toplumun maddi yapısından kaynaklanan inançlar olarak tespit etmektedir. Eagleton'un kavramı tanımlamada yaşadığı bu sıkıntılı durum kavramın kayganlığını deşifre etmeye yaradığı kadar, kavramın bir sistematiğe ihtiyacı olduğunu da hissettirmektedir.

Sancar (1997: 7, Akt., Çağan 2008: 14) ise ideoloji kavramı ile ilgili üç ayrı yaklaşım olduğunu benimsemiştir. Sancar'a göre bunlar "ilki, İdeolojiyi Toplumsal gerçekliğin öznelerin bilincinde bir yanılısma ile oluşan bilgisi, diğer bir deyişle yanlış bilinç olarak tanımlar. Bu tanım çerçevesinde ideoloji, toplumsal gerçekliğin çarpık ve bozulmuş bir bilgisi olarak ortaya çıkar. İkinci yaklaşım ideoloji kavramını toplumsal sistemin çatışmalı yapısını bir arada tutan ve esas olarak toplumsal sistemin kendini yeniden üretmesini sağlayan egemen ideoloji olarak ele alır ve bu çerçevede ideoloji kavramı ile hegemonya kavramı arasında kurumsal bir ilişki kurar. Üçüncü yaklaşım ise bütün toplumsal ilişkilerin ancak dil dolayımıyla gerçekleşen pratikler olduğu gerçeğinden hareketle, ideoloji kavramının açıklamaya çalıştığı

toplumsal düşünce, değer ve anlamların oluşumunu toplumsal anlamların belirlenmesi/ sabitlenmesi olarak, söylem kavramı aracılığıyla ele alır.”

Gürol Korkmaz’a (1999: 47-71).göre terör örgütlerinde ideolojinin işlevi;

- Örgütün varlığına ve eylemlerine meşruiyet sağlama
- Örgütsel birliği koruma,
- Propaganda aracı olarak kullanma,
- Örgütün devamlılığını sağlama,
- Diğer terör örgütleriyle ilişki kurma ve dışa açılma,
- İnsanların duygusal arayışlarına cevap verme şeklinde ifade edilir.

İdeoloji; terörist yapılanmaların dayanak ve hareket noktalarını oluşturduğundan “olmazsa olmaz” bir unsur olarak kabul edilmektedir. “İdeoloji hareketin rehberidir. Uygulanacak şiddet olaylarının tip ve hedefleri, grubun üye temin ve şiddet kampanyalarında işleyeceği konular hep bu unsura göre belirlenir.” İdeoloji, terör örgütlenmesinin en önemli unsurunu teşkil etmekte, ideoloji nedeniyle terörist kolayca ölümü göze alabilmekte, her türlü yoksunluğa karşı hareketine sadık kalmakta, her türlü zorluğa karşı koyabilmektedir. Terör örgütlerinde, ideolojinin etkinliği oranında bir süreklilik ve genişleme söz konusu olmaktadır. Dünyada ve Türkiye’de şimdiye kadar teröre kaynak oluşturduğu görülen ideolojileri genel olarak üç ana başlıkta toplamak mümkündür.

-Marksist-Leninist İdeoloji (Komünizm)

-Milliyetçilik (Etnik) Kaynaklı İdeoloji

-Dini kaynaklı ideolojileridir (Dilmaç, 2004: 360).

5.1.1. Marksist-Leninist İdeoloji (Komünizm) :

Türkiye’de olduğu kadar dünyada da terör örgütlenmelerinin ideolojik temelini genellikle Marksizm-Leninist yani komünizm ideolojisinden aldıkları anlaşılmaktadır. Komünizm adı terörizm ile birlikte anılmış, ideolojik felsefi yönünden çok bu yönü ile tanınmıştır. Uzun bir dönem varlığını hissettirmiş olan bu kavramın temelinde; sınırsız sınıfsız, özel mülkiyetsiz, her yönüyle eşit bir toplum

bulunmaktadır. Dar anlamda komünizm; üretim araçlarının kamu mülkü haline getirildiği bir sistemdir. Silahlı mücadele Komünist felsefenin temelini oluşturmuş bütün faaliyetler şiddet temelinde şekillendirilmiştir. Birkaç istisna dışında Marksist Leninizm kökenli bütün terör örgütlerinde devrime uygun şartların oluşturulabilmesi için şiddet yani terör kaçınılmaz olmuştur (Dilmaç, 1997: 75).

Marks'ın "sosyal yaşam bilinci belirler" tezine karşılık, "bilincin sosyal yaşamı belirlediği" görüşü, "yanlış bilinç" olarak nitelenmektedir. Kişinin toplum dinamiğini, hayatın maddi unsurları yerine fikirlere bağlı görmesi, "ideolojik düşünme" olarak nitelenmiştir. (Mardin, 1976: 11-21). Anlaşıldığı üzere Marks, kendi görüşlerini ideoloji olarak görmemekte, geleneksel inanç ve dünya görüşlerini ideoloji olarak nitelemekte ve onları dünyaya yanlış bakmakla suçlamaktadır. Zaman içerisinde Marksizm'in bir ideoloji olduğu iyice belirginleşince, ilk defa Lenin tarafından Marksizm'den bir ideoloji olarak bahsedilmeye başlanmıştır. (Mardin, 1976: 24)

Teröre kaynaklık teşkil etmesi açısından konuya baktığımız zaman azınlık durumunda bulunan etnik kökenli grupların bir takım haklar elde etmek, bağımsızlıklarını kazanmak ve federasyon gibi istekleri için, yaşamış oldukları devlete ve kurumlarına yönelik olarak hareket ortaya koydukları görülmektedir. Dünya üzerinde devlet olma özelliği ve kapasitesi olmayan ancak varlığı da inkâr edilemeyen birçok etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplar zaman içerisinde haklı veya haksız çeşitli sebepler göstererek teröre yönelmekte içinde yaşadıkları devlete karşı bir çeşit kurtuluş savaşı iddiası içerisinde ortaya çıkmaktadır (Dilmaç, 1997: 80).

5.1.2. Milliyetçi (Etnik) Kaynaklı İdeoloji:

Milliyetçi yani etnik kaynaklı terörün en belirgin şekli Faşizm olarak karşımıza çıkmış ve uzun dönem bu ad ile beraber anılmıştır. Etnik, ırki temele dayalı, sahip olduğu ırkın diğer ırklardan farklı ve üstün olduğu tezinden hareket eden ideolojilerdir. Sahip olunan etnik kimlik her şeyin üzerinde görülür. Teröre kaynaklık teşkil etmesi açısından konuya bakıldığında azınlık durumunda olan etnik grupların bir takım haklar elde etme, bağımsızlık ve federasyon gibi istekler için, yaşadıkları devlete ve kurumlarına yönelik hareket ortaya koydukları anlaşılmaktadır. Dünyada devlet olma özelliği ve kapasitesi olmayan ancak varlığı da

inkar edilemeyen bir çok etnik grup bulunmaktadır. Bu gruplar zaman zaman haklı veya haksız çeşitli nedenlerle teröre yönelmekte, içinde yaşadıkları devlete karşı bir çeşit kurtuluş savaşı iddiası ile ortaya çıkmaktadır (Dilmaç, 1997: 80).

5.1.3. Dini Kaynaklı İdeoloji:

Terörizm olgusunun ortaya çıkmasına neden olan ideolojik temellerden birisi de din unsurudur. Din olgusu tarihin her dönemindeki etkinliği ile kendini göstermektedir. Sadece yaygın dilleri anlamak burada yanlış olur. Bu dinlerin yanında yaygın olan inanışları da dikkate almak gerekmektedir.

Din her türlü ideolojinin de üstünde çok daha geniş kapsamlı bir inanç, felsefe sistemidir, varlığı insanlık tarihinin başlangıcına kadar dayanmaktadır. Dinde inanış toplumdaki topluma farklılık göstermekte ise de, temelinde hepsinin insanlardan üstün kendi inanışlarına göre hakim olana inandıkları, tanrı olarak kabul ettikleri anlaşılmaktadır (Dilmaç, 1997: 80).

İster aşkın, ister dünyevi olsun her ideoloji, "kesin, değişmez ve doğru" anlamında bir kutsal ile ilgilidir. Yalnız, her ideoloji kendi kutsalını kendisi tanımlamaktadır. (Ergil, 1983: 18). Dinde de bir kutsal alan olması sebebiyle, ideoloji ile dinin bu anlamda benzeştiği söylenebilir. Ancak, dindeki kutsalın "İlahi", yani aşkın olduğunu ifade etmek gerekir

İdeolojik hata sonucu gerçeği kavramada zaaf gösteren modern ve sistemli ideolojiler, sözde gerçekleri uğruna kitleleri harekete geçirme gücüne daha fazla sahiptirler. Kitlelerin adeta uyuşturularak ideolojik amaçlar için kullanılmalrı son derecede olumsuz sonuçlara yol açma potansiyelini beraberinde taşımaktadır.

5.2.ÖRGÜT UNSURU:

Türk Dil Kurumu sözlüğü örgüt kelimesini, "ortak bir amaç ya da eylemi gerçekleştirmek için bir araya gelmiş kurumlar ya da kişilerin oluşturduğu birlik" olarak tanımlamaktadır (TDK Türkçe Sözlük, 1988: 936).

Örgüt, iki veya daha fazla kimsenin aynı amaç etrafında birleşmesiyle oluşur. Örgüt, aynı organize yapı içerisinde, aynı ideolojiyi benimseyen ve aynı hedefe yönelmiş kişilerden oluşur. Bir terör örgütünün başarıya ulaşabilmesi için illegal bir yapı içerisinde örgütlenme vazgeçilmez bir unsurdur. İlegal örgütlenme, terör

faaliyetlerinin idame etmesini sağlayan önemli ve en karmaşık unsurdur. Temel özelliği, azami gizlilik esasları içerisinde yürütülmesidir (Dilmaç, 2004: 360).

Alkan Terör örgütlerinin genelde legal ve illegal (gizli örgütlenme) olmak üzere iki şekilde örgütlendiğini dile getirmiş ve řu şekilde açıklamıştır.

Legal Örgütlenme:

Terör örgütleri legal faaliyetlerini, kültür merkezi, yayınevi, dernek ve vakıf ekseninde yürütmektedirler. Amaçları ise;

- Kadın, işçi, memur, gençlik ve tutuklu yakınları içerisinde örgütlenerek, örgüte yeni elemanlar kazanabilmek,
- Düzenlenecek olan panel, seminer, konferans, açık oturum ve radyo televizyon programlarıyla sahip olunan ideolojiyi daha geniş kesimlere yayabilmek,
- Lojistik destek sağlamaktır (Alkan, 2002: 32-33).

İllegal Örgütlenme:

Terör örgütleri illegal olarak örgütlenip gizli faaliyetler yürüttüklerinden, yapı olarak da hücre sistemini tercih etmektedirler. Alkan bunun nedenlerini ise;

- İdeolojisini tartışmalardan koruyarak, taraftarlarına mutlak doğrular olarak aktarabilmek,
- Yeni kazanılan gizlilik ortamında daha rahat eğitime tabi tutarak, örgütün ideolojisi doğrultusunda şartlandırabilmek,
- Örgütün varlığını sürdürebilmesi için, güvenlik güçleri tarafından yapılabilecek operasyonlara karşı kendini koruyabilmek,
- Güvenlik güçlerinin örgüt içerisine sızmalarını önleyebilmek şeklinde ifade etmektedir (Alkan, 2002: 32-33).

Örgütlenme üç ana unsuru içermektedir. Bunlar;

- Merkezi Yapı (Çekirdek Lider Kadro)
- Silahlı Birim (Askeri Kanat)
- Propaganda Birimi'dir.

Merkezi Yapı (Çekirdek Lider Kadro) : Hangi ideolojiye dayanırsa dayansın, bir terör örgütünün çekirdeği merkezi lider kadrosuna dayanır. Örgütlerin kuruluşuna bakıldığında, aynı ideolojiye sahip, doğal birliktelikler sonucu bir lider etrafında bir araya gelmiş sayıca çok az kişilerin felsefi ve stratejik temelini attığını daha sonra bu çekirdek yapı etrafında genişlemenin başladığı anlaşılmaktadır. Bir terör örgütünün temeli, merkezi lider kadrosuna dayanır. Örgütlerin yapılanmaları incelendiğinde lider kadroların daha çok şehirlerdeki aydın kesimin içerisinde veya toplumun eğitilmiş kesimlerinden geldiği görülmektedir. Lider kadro, genel planlama, yönetim, strateji belirleme ve hareketin politik rehberliğinden sorumludur. Liderler, kendini davalarına adanmış, genelde kuvvetli bir kişiliğe sahip, iyi teorisyenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Terör örgütü liderleri, mutlakçı bir görüşe sahip, otoriter, taviz vermeyen, katı inançla çalışan ve herkesin sadakatinden şüphe eden bir yapıdadırlar. Bu şüpheye bağlı olarak liderler, liderlik konumunu sorgulayan veya liderliğine aday özellikler taşıyan kişilere karşı oldukça sert ve acımasız bir tutum sergilemektedirler. Liderler kendi psikolojik durumlarını örgüte ve eylemlere yansıtmaktadırlar. Genelde terör örgütleri, liderlerinin şahsı ile bütünleştiklerinden, örgüt bir anlamda liderin kendini dışı vurabildiği bir araç olarak görünmektedir. Hemen hemen bütün terör örgütleri liderlerinin şahsı ile bütünleştiklerinden, liderin tasfiyesi ile birlikte hizipleşmeler ve bölünmeler de kaçınılmaz hale gelmektedir (Korkmaz, 1999: 77).

Silahlı Birim (Askeri Kanat) : Terörizm denildiğinde akla, silahlı şiddet eylemleri gelmektedir. Silahlı Birimlerin varlığı, terör örgütlerinin temel noktasını teşkil eder. Lider kadrolar tarafından örgüt politikası ve stratejisi doğrultusunda belirlenmiş olan görevleri yerine getirmek için oluşturulan silahlı eylem görevini üstlenmiş örgütün silahlı birimleridir. Silahlı birimler örgütün genel faaliyeti içerisinde hayati bir önem taşımaktadır. Bu birim sayesinde örgüt kendini kamuoyuna tanıtır ve gücünü gösterir. Örgüt elemanları arasında dayanışmanın sağlanması ve çözümlerin önlenmesi yine örgütün silahlı birimleri sayesinde gerçekleştirilir. Silahlı birimlerde güvenlik en üst düzeyde uygulanır ve üyeleri titizlikle seçilir. Gizlilik unsurunun çok sıkı bir şekilde tutulması içeriye sızmaları önlemeye yöneliktir (Korkmaz, 1999: 77).

Propaganda Birimi: Örgütler taban oluşturmak ve ideolojilerini geniş kitlelere duyurabilmek amacıyla propaganda faaliyetlerine büyük önem vermektedirler. Bu bağlamda, legal ve illegal alanda oluşturdukları çeşitli yapılanmalar ile toplumun her kesimine yönelik propaganda faaliyetlerini yoğunlaştırırlar (Dilmaç, 2004: 360).

5.3. ŞİDDET (EYLEM) UNSURU:

Terör örgütleri, örgütlenme aşamasında, belirli bir alt yapı oluşturduktan sonra, artık sıra kamuoyuna seslerini duyurma ve dikkatleri, yürüttükleri mücadelenin üzerine çekmeye gelir. Bu aşamada örgütler, savundukları amaçlarını en iyi vurgulayacak bir hedef tespiti ile eylem safhasına giriş yaparlar. Ülkemizde PKK örneğinde görüldüğü gibi, PKK örgütlenme düzeyini belirli bir seviyeye getirdikten sonra ilk defa 1984 yılında, Erzurum ve Şemdinli ilçelerindeki köy baskınları ile iç ve dış kamuoyunda dikkatleri üzerine çekmeye çalışmıştır.

Slater ve Stohl, (1988: 26) eylemlere bazı anlamlarda rehberlik eden bir inançlar dizisi ya da haklılaştırma sistemi bulunduğunu ileri sürmüşlerdir. Buna göre eylemciler, yapmış oldukları kanlı eylemlere bir haklılık derecesi bulabildiklerinden, suçluluk psikolojisini atmaktadırlar. Kendi inanç sistemleri içerisinde eylemlerin gerekli olduğu, eylemlerin, haklarını savundukları halklar için düzenlendiği, vatandaşların bilinçlenmesine katkıda bulunduğu teziyle meşruluklarını sağlamaya çalışmaktadırlar.

Terör örgütlerinin eylemlerindeki amaç ve hedeflerini genelleyecek olursak:

- Varlığını duyurma ve gücünü gösterme (propaganda),
- Taraftarlarına moral verme,
- Kendinden yana olmayanları sindirme,
- Devletin otoritesini sarsma,
- Devleti halka baskı yapmaya zorlama,
- Örgüt üyelerini eğitme,
- Örgüt üyeleri üzerinde otorite kurma,
- Kaos yaratma şeklinde ifade edilebilir (Alkan, 2002: 83).

Sonuç olarak şiddet, terör örgütünün hedefleri için önemli bir araçtır. Silahlı propaganda hemen tüm terör örgütlerinin benimsediği yöntemdir. Eylemsiz bir terör örgütünün varlığını devam ettirebilmesi çok güçtür. Eylemsizlik örgütleri belli bir süre sonra çürümeye sevk edeceğinden her örgüt mutlaka, derecesi farklı olsa da eyleme, yani şiddete yönelmektedir. Terör örgütlerinin gerçekleştirdikleri eylemleri sadece bir tek amaç içerisinde değerlendirmek mümkün değildir. Örgüt, düzenlemiş olduğu eylemlerde birden fazla yarar sağlamak amacı ile planlamaktadır. Şiddet ile, topluma korku salarak, halkta bıkkınlık ve yılgınlık duygusu oluşturarak halkın mevcut otoriteye olan güvenini sarsmak ve kaos ortamı meydana getirmek hedeflenir (Alkan, 2002: 84).

5.4.DESTEK UNSURU:

Terörizmin unsurları sayılırken destek unsurunun eklenmesi geleneksel terör yapılanmaları açısından eleştirilebilir. Fakat günümüzde terörün kazandığı boyut ve terörist devlet kavramının varlığı, destek unsurunun da eklenmesini gerekli kılmaktadır. Özellikle büyük çaplı ve yaygın şiddet hareketlerine başvuran, belirli oranda kitle desteğini elde eden terör örgütleri için faaliyet gösterdikleri alanlarda mutlaka iç destek olarak da dış destek faaliyetlerinin devamı açısından gerekli bir husustur (Dilmaç, 1997: 128).

İç Destek: İç destek, terör örgütlerinin ülke içindeki çeşitli sosyal gruplar ve kuruluşlar tarafından dolaylı ya da doğrudan desteklenmesi olarak özetlenebilir.

İç destek unsurları örgütlerin legal uzantıları ile oluşturdukları çeşitli adlar altında kamufle edilmiş, insan hakları kuruluşları çeşitli yardım dernekleri şeklinde örgütlenebileceği gibi, mevcut gruplardan ideolojik olarak yakın görülenlerin içerisine girerek etkinlik elde etme ve yönlendirme ve toplumda etkinliği olan bir takım kişilerin dolaylı desteklerini alma şeklinde de mümkün olmaktadır.

Terör örgütlerinin yoğun ve sürekli faaliyet gösterdikleri bölgelerde özellikle kırsal alanlarda mutlaka bölge insanından destek sağlaması gerekir. Aksi takdirde uzun süreli barınabilmesi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi mümkün değildir (Dilmaç, 1997:128).

Dış Destek: Dış destek terör örgütlerini ortak sınır bulunan ülkeler başta olmak üzere diğer ülkelerden destek almasıdır. Terör örgütlerinin varlıklarını devam

ettirebilmeleri, eğitim, teşkilatlanma ve benzeri faaliyetlerini yürütebilmek için finans sağlama, silahlı eğitim için uygun zemin temini gibi çeşitli nedenlerden dolayı önemli ölçüde dış desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Terörün başka ülkelerden destek almadan başarıya ulaşması, varlığını sürdürmesi neredeyse imkânsızdır. Terör örgütleri kendilerine çeşitli gerekçelerle destek veren ülkelerde rahatça silahlı eğitim görmekte, gerektiğinde ise merkezi yapılanmalarını rahatça sağlayabilmeleri için imkân tanımaktadır (Dilmaç, 1997:128).

6. TARİHSEL GELİŞİM:

Politik hedeflere ulaşmak için şiddet kullanımı ele alındığında, terör tarihi kadar eskidir. Ancak terörizmin çok ayrıntılı bir tarihini ortaya koymak oldukça zordur. Bu zorluk daha çok bilgi azlığından kaynaklanmaktadır. Nitekim bazı terör örgütleri hakkında çok miktarda bilgi olmasına karşın bir kısımları hakkında bilgi yok denecek kadar azdır (Korkmaz, 1999: 20).

Terörizm, tarihin aşağı yukarı her dönemde ve neredeyse bütün ülkelerde bireysel ya da örgütlü bir eylem olarak görüldüğü bir olaydır. Hırsızlık, fuhuş veya bizzat katliam gibi terör de evrenseldir. Yani mekânı yoktur, zamanla sınırlı değildir ve yaygındır. Bugüne kadar terör olmuştur, çeşitli maskeler ve şekiller altında kalıp değiştirerek bundan sonrada az veya çok var olacaktır. Şu an terörün içinde yaşıyoruz, bundan sonra da yaşayacağız. Terör, insanlığın ayrılmaz bir parçasıdır (Çitlioğlu, 2005: 16).

Bilinen terörist hareketlerin en eski örneklerinden birisi “Scari” hareketidir. Scarii Filistin’de (M.Ö.73-66) yüksek düzeyde örgütlenmiş kişilerden kurulu dinsel bir tarikattır. Bu tarikatın faaliyetini anlatan kaynaklara göre, Romalılara karşı vergi ayaklanmasını başlatan Yahudi özgürlük hareketi *selot'lara* uzanmaktadır. Bu ayaklanma, güçlü dinsel öğeleri olan Jewish Zealots liderliğinde milliyetçi bir başkaldırıdır. M.Ö. 70’lerde Tapınaklarının ve Kudüs’ün yıkımıyla son buldular. Bu grubun, kayadan kale olan Masada’ya çekildikleri, Romalıların uzun kuşatmaları ve şiddetli saldırıları karşısında M.Ö. 73 yılında topluca olarak intihar ettikleri bilinmektedir. Kurbanlarını gündüz kalabalık yerlerde ve hançerlerle öldürmeleri ile

tanındıkları için, yarattıkları panik ve korku, cinayetlerinden daha telaş verici olabilmekteydi (Demirel, 2002: 25).

Zealots'un bir alt grubu olarak nitelendirilen "*sicariler*" tarihte ilk kez intihar saldırılarında bulunan örgüttür. Örgüt adını, eylemlerde kullandıkları ve giysilerinin altına sakladıkları "*sica*" adlı kısa suikast kılıcından almıştır (Demirel, 2002: 25). M.Ö.73-66 arasında Filistin'de din adamlarının kurdukları ve son derece iyi organize olmuş bir dini mezhep şeklinde ortaya çıkmış olan sicariler aşırı ölçüde milliyetçi olup Roma aleyhtarı olarak bilinirler. Mısır ve Filistin'deki kurbanları genelde dönemin Yahudi Barış Partisi'nin ılımlı mensuplarıdır. Bazı otoriteler, Sicari'lerin değişik bir felsefi görüşe sahip oldukları kanaatinde dirler. Romalılara karşı birçok sabotajlar düzenlemelerinin yanında ılımlı Yahudileri de katletmişlerdir. Ortaçağın sonunda tekrar ve güçlü bir şekilde ortaya çıkmışlardır (Korkmaz, 1999: 20).

Scarilerden yaklaşık bin sene sonra Ortadoğu'da ortaya çıkan Assasin (Haşişi)'lerdir. Hasan Sabbah'ın kurucusu ve en önemli lideri olduğu bu örgüt, on birinci ve on üçüncü asırlarda (1049-1134) bölgedeki Selçuklu hâkimiyetine karşı savaşmıştır. Haşişiler, cinayetlerini mukkades ayin edasıyla hançerle yapmış ve halka derin korku salmışlardır. İslam'ın İsmailiye mezhebine bağlı kimselerin içinde toplayarak büyük bir gizlilik içinde hareket eden bu örgütle çağdaş terör örgütleri arasında önemli benzerlikler vardır. Selçuklu döneminde terörü sistemli bir araç haline getiren Hasan Sabbah'ın çağdaş anlamı ile terörizmin kurucusu olduğu söylenebilir. Hasan Sabbah, korkunun, düşünce ve mantık süreçlerini bozarak insanları sürüleştireceğini anlayan ve kullanan bir kişidir. Günümüz terör örgütleri gibi çok güçlü düşmanlarıyla yüz yüze savaşamayacağını Hasan Sabbah, iyi örgütlenmiş gizli, disiplinli bir küçük grubun yürüteceği uzun vadeli bir terör kampanyasıyla amacına ulaşmak istemiştir. Efsanelere geçecek biçimde elemanlarını uyuşturucu maddeler kullanarak kendisine bağlayan Sabbah, düzenli askeri birlikleri savaş meydanına sürmek yerine, müritlerini önde gelen düşmanları öldürecek fedailer olarak göndermiş kurtarılmış bölgeler ve vur-kaç taktiğini terörizm literatürüne kazandırmıştır (Korkmaz, 1999: 22).

Hindistan'da bir tarikat olan Thuglar 600'lerin sonundan 1800'lerin ortalarına kadar bin yıldan fazla süren ve kurbanlarının çoğunu elleriyle boğarak öldüren Hindu

terörizminin adıdır. Bunlar Hindu terör ve yıkım tanrıçası olan Kali'ye kurban etmek üzere kırsal bölgelerdeki yolcuları sistematik bir biçimde öldüren, katil ve hırsızlardan oluşan Hintli dinsel birliğin adıdır (Altuğ, 1995: 29). Thuglar öldürecekleri kişilerin seçiminde fark gözetmemekte, kurbanlarını ipekten bir iple boğuyorlardı. Thuglar ölümü küçük görüyorlar ve amaçlarını açık bir şekilde ortaya koymuyorlardı (Korkmaz, 1999: 22).

Terörizm literatüründe Fransız ihtilalinin bir dönüm noktası olarak yorumlandığı görülmektedir. Hemen hemen bütün yazarlar modern terörizmin Fransız ihtilali sonrasında doğduğunu kabul etmektedir. Özellikle Mart 1793-Temmuz 1794 dönemi “Terör Rejimi olarak kaydedilir. Bu dönem modern terörizmle beraber Jakoben zihniyetinin de doğmasını sağlamıştır. Jakobenizm, siyaset literatüründe “doğru ve mutlak olduğuna inanılan bir fikir ya da hedefi, insanlara zorla benimsetme ve bu amaçla şiddet kullanma hareketi olarak bilinir. Bu kavram o dönemde Fransa'daki jakoben kulüplerine dayanarak ortaya çıkmış ve daha sonra sağ ve sol kanat politikacılar için bir davranış biçimi olarak kullanılmıştır. Böylece ihtilalden sonra 1789–1793 yılları arasında yeni rejim düşmanlarına karşı planlanmadan aniden uygulanan ve 1793 Eylül'ünden itibaren rejimin prensibi olarak kabul edilen terörde meşrulaştırılmıştır. Çünkü jakobenler yeni rejimi oluşturmaya çalışırken terörist kavramına olumlu bir anlam vererek kullanmışlardır. Terör kelimesi, Fransız ihtilalinin devamında bir hükümete ve onun himayesindeki bir döneme 10 Ağustos 1792'den 27 Temmuz 1794'e kadar kendi adını vermiştir. Ekonomik krizden kurtulamamış ihtilalci Fransa'da, tefecilik, istifçilik şüphesi altında bulunan herkes terör tehdidi altındaydı, İhtilal Kurullarına yapılacak bir ihbar tutuklama için yeterliydi bu dönemde. İhtilalden sonra yeni iktidarın 22. ayında Robespierre'in düzenlediği 10 Haziran 1794 tarihli Kanuna göre korku egemenliği ihtilal mahkemelerince gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Tahminlere göre bu kısa iktidar döneminde 40.000 ölüm cezası infaz edilmiş, 300.000 tutuklama gerçekleştirilmiştir. Jakobenler, şüphelilerin kurban olarak görüldüğü meşru radikal demokratik bir cumhuriyet kurulması için çaba sarf etmişlerdir. Yani ihtilal öncesi dönemde terör, despotizmin bir sıfatı olarak kullanılmıştır. İhtilal sırasında ise Robespierre hükümeti tarafından devlet terörü haline getirilmiştir (Zafer, 1999: 12).

19. yüzyıl ortalarında Rusya’da sol kanat hareketler, günümüz sistemli terörizmin ilk örneklerinin izlerini taşır. Bunlar, hükümetleri ve sosyal kurumları yıkmak bireysel ve kollektif şiddeti kullanan “Rus anarşistleri”dir. Yine, Rus devrimci “Narodnaya Volya” (Halkın İradesi) birçok bakımdan 20. yüzyıl terör hareketlerinin ilk örnekleridir. Örgüt, Çar’ın otoritesine karşı savaşırken birçok kamu görevlisi ve polisler suikastlar düzenlemiş, Çar II Alexander’ı 1881 de suikastla öldürmüştür. Organize siyasi terörizm 19.yüzyıl sonlarında başlayan ve 20. yüzyılda yayılan milliyetçi, ayrılıkçı mücadelelerde etkinlik kazanmaya başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında terör hareketleri 1960’lı yıllarda başlamış ve çeşitli ülkelerde farklı biçimlerde görülmüştür. Bu hareketler üç şekilde görülmüştür; Birincisi İrlanda, Kanada, ve İspanya’da ayrılıkçı terörizm, ikincisi Latin Amerika ülkelerindeki şehir ve kır gerillacılığı ve üçüncüsü ise Kuzey Amerika, Batı Avrupa ve Japonya’da ortaya çıkan yeni sol akımlarla ortaya çıkan şehir terörü dalgası olmuştur (Baykal, 1998: 24)

Terörizm 20. yüzyılda sağ ve sol hareketlerin ana yöntemi haline gelmiş Naziler, Faşistler ve Komünistler tarafından geliştirilen terör, devlet ideolojisini benimsetme aracı olarak yaygın bir şekilde uygulanmıştır. İletişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte ve diğer ilerlemelerle birlikte günümüz terörizminin gelişimine katkıda bulunarak yaygınlaşmasına ve giderek değişik karakterlere bürünmesine neden olmuştur. Bu duruma bakarak Yonah Alexander (1987: 215-217) günümüz terörizminin beş temel özelliğini şu şekilde sıralamıştır;

Öncülerinin tersine günümüz teröristleri, yeni bir teknoloji kurbanları tehdit ve tepki anlamında yeni bir şiddet biçimi geliştirmiştir.

Teröristlerin uluslararası arenada kargaşa ve düzensizlik yaratmak için çeşitli vasıtalarla eylemler gerçekleştirmişlerdir.

Terörizm toplumlar için seri bir tehdit oluşturuyor. Genel olarak, toplumun yaşam standartlarının, düzenli sivil yaşama; özel olarak bireylerin esenliği ve güvenliği ile ilgilidir. Dahası ekonomik gelişmeye, iş hayatına, demokrasinin istikrarına ve yaşamasına ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.

Terörizme destek veren devletler, küçük grupları direk ya da dolaylı destekleyerek, siyasi şiddeti ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde yönlendiriyorlar. Sonuçta uluslararası güç dengesini etkileyebiliyor ve değiştirebiliyorlar.

Özgür dünyanın hükümetleri ve insanları modern terörizmin doğasını, alanını ve yoğunluğunu yeterince değerlendirememeye hatasına düşmektedirler.

7.TERÖR VE TERÖRİZMİN AMAÇLARI:

Terörizmin temel amacı genel olarak bir davaya veya siyasal anlaşmazlığa dikkat çekilmesi noktasında kendisini göstermektedir. Bu dikkat çekme ise, yapılan şiddet eylemleri neticesinde toplumda oluşturulan korku ve dehşet havası ile sağlanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının verdiği imkânlardan da yararlanan terörizm, saldırı korku ve dehşet ile bir bakıma topluma; “Benden yana mısın değil misin ?”, “Benden değilsen düşmanımsın”, “Düşmanımsan hedefimsin”, “Senin yaşama hakkın yoktur.” şeklinde belirtilebilecek dramatik taraf olma çağrışımalarında bulunmaktadır. Terörizm bu dramatik çağrılar ile insanlara tarafsız olmak hakkını yasaklamakta, onların zihinsel ve duygusal masumiyetini yok etmekte, şiddet ortamına çekmekte ve toplumun şiddet yoluyla siyasallaşmasına, kutuplaşmasına yol açmaktadır. Toplumdaki kutuplaşmalarda zihinsel ve duygusal yönden bölünmüş çatışan tarafları ortaya çıkarmaktadır. Çatışan tarafların ise toplumun birlik ve bütünlüğünü bozacağı dolayısıyla terörün amacına hizmet edeceği kaçınılmaz bir sonuçtur (Korkmaz, 1999:17).

Terörizmin amacı, kargaşa yaratarak toplumun direnme gücünü kırmak yerleşik ve sosyal düzenin zaafalarını deşifre ederek arkasındaki halk desteğini zayıflatmaktır. Diğer taraftan, terörizmin kitlelere yönelik hedef belirtmeyen şiddet eylemleriyle toplumun güven duygusunu ortadan kaldırarak halkın can derdine düşmesini ve olaylara tepkisiz kalmasını amaçlar (Korkmaz, 1999: 18).

Karacan (1984: 196-198) ise Terörizmin yöneldiği amaçları şu şekilde anlatmaktadır;

1-Terörist kendi amaçlarına uygun tepkiler yaratmaya çalışır: Her şeyden önce terörizmin zayıfın güçlüye karşı kullandığı bir stratejidir. Terörist, devleti baskıcı bir tepki gösterme zorlama suretiyle;

a) Şimdiye kadar politik olarak lokavt olan haklı devlete karşı döndürmek.

b) Bu baskıcı yaklaşım ile devletin kaynak, istek ve enerjisini tüketmek ister.

Bu stratejinin en ilginç yönü tüm terör olaylarında teröristin kurbanı kayıtsız olmasıdır. Onun için hareket değil hareketin yaratacağı sonuç önemlidir.

2-Terörist Reklam Arar:

Eğer tepki stratejisi başarılı olacaksa teröristin bir kamuoyu oluşturması gerekir. Bu yüzden terörist hareket, gösterişli, dramatik olmalı ve şehirleşmiş bir mevkide gerçekleştirilmelidir.

3-Terörist Sosyal Düzenin Yıkılmasını Hedefler:

Terörist için panik ve korku en az baskı kadar kullanışlıdır. Hükümetlerin mevcudiyetleri vatandaşlarına adalet, düzen ve korkularından arınmış bir dünya vermelerine bağlıdır. Hükümetler bu fonksiyonlarını yerine getirmediği müddetçe halkın desteğini kaybederler. Bu yüzden teröristler bu düzeni, trenleri raydan çıkarmak, postaneleri bombalamak gibi eylemlerle bozmaya çalışırlar. Bu düzeni eylemci olarak bozmaya çalışmalarının yanında teröristler, devletin çaresiz kaldığı psikolojik bir panik ve karasızlık ortamı yaratmaya da çabalarlar.

Bu nokta, teröristler tarafından çok kullanılan, olayların yavaş yavaş gelişmesi tekniğini gayet iyi açıklar.

Terörist eylem çok sık yapılırsa halkın çabucak adapte olacağı bir geleneksel savaş durumu meydana gelebilir. Bu durumda terörün geçerliliği kalmaz. Olayları arasında şüphe ve tedirginlik artırmak amacıyla uzun süreler olmalıdır.

4-Terörist, tutukluların bırakılması, fidye almak vs. gibi belirli kazançlar sağlamaya çalışır:

Burada gerçek amaç eylem değilse de mevcut terörist hareketlerin birçoğu gerçek düşmana saldırma ve gerçek ihtiyaçları tatmin amacına yönelmiştir.

5-Terörist işbirliği yapmaya zorlamak ister:

Bu gaye genellikle devlet destekli terörizmin bir özelliğidir. Buradaki amaç da tepkinin kendisidir. Devlet bu şekilde davranarak istenmeyen faktörleri de ortadan kaldırır ama bunun yanı sıra gece yarısı sorgulamaları, işkence ve esrarengiz bir

şekilde yok olma söylentileri yayılır, böylece birkaç siyasi muhalifi ortadan kaldırarak devlet korkuya dayalı bir iş birliği atmosferi kazanmış olur.

6-Terörist düşmanı cezalandırmaya çalışır:

Bu ve bir önceki amacın yöneltildiği şahıs ve kurbanlar çeşitlidir. Teröriste göre devlet kendine haksızlık etmiş, halk kayıtsızlık gösterip ihanet etmiştir. Terörist grubun elemanları da ihaneti cezalandırıp disiplini sağlar.

Genel bir değerlendirme yapılacak olursa terör örgütleri savundukları ideolojiye bağlı olarak, haksızlık zulüm olarak gördükleri yönetim ve yöneticileri bertaraf etmeyi böylece daha mutlu ve adaletli bir hayat tarzını amaç edindikleri ileri sürmektedirler.

Dilmaç (1997:41) Terörizmin genel olarak kısa dönem hedeflerini şu şekilde özetlemektedir.

a) Öncelikle hedef alınan rejimi ve siyasi iktidarı yıpratmak mevcut otoriteyi sarsmak

b) İç ve dış kamuoyunda davalarının duyurulmasını sağlamak ve dikkatleri savundukları davanın üzerine çekmek

c) Oluşturdukları tedhişe, toplumun direnme gücünü kırmak kendi davalarına karşı olumsuz duyarlılıkları ortadan kaldırmak ve kitleleri itaate zorlamak,

d) Kısmi güç ve otorite sağladıkları toplumda kendilerine taraftar katılımı kitle desteği sağlamak.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME VE TERÖR

1.KÜRESEL TERÖRİZMİN NEDENLERİ:

Hastalığı doğru teşhis etmeden doğru bir tedavi uygulamak mümkün değildir. Terörle mücadelede başarılı olabilmek ve mücadeleye yönelik etkili stratejiler ortaya koyabilmek için öncelikle terörizmin nedenlerini ortaya koymak gerekmektedir. Bütün dünyadaki terör olaylarının sebebini teşkil eden veya bu şartlar oluştuğunda mutlaka terörün baş göstereceğini önceden kesin olarak söylemek doğru değildir. Terörizm, her toplumun özel sorunlarından, farklı sosyal ve etik tarihinden ya da bazı mevcut veya farz edilen milletlerarası sorunlardan kaynaklanabilmektedir. Terörizm kriminolojik bir olgu olduğundan kişiyi teröre iten bireysel uyarıcılardan bahsedilebilir. Kişiyi terör eylemlerine iten bireysel uyarıcılar o kişinin biyolojik, fiziksel ve psikolojik yapısından kaynaklanır. Terörizm, siyasi, iktisadi ve sosyal sorunlarla beslenen sosyal-siyasi bir olgudur ve ona giden yol, karşılıklı etkileşimlerle dolu sosyal bir oluşumdur. Bu nedenle çevresel iticiler terörizme büyük ölçüde zemin hazırlarlar. İnsanlar, şiddet eylemlerine karar vermeden önce çok çeşitli şartların bir araya gelmesi gerekir (Zafer, 1999 :14-15).

Her toplumsal olgu gibi terörizmin ortaya çıkışı birey boyutuyla psikolojiyi, devlet boyutuyla siyaseti, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel boyutuyla sosyolojiyi, inanç boyutuyla ideolojiyi insan kalitesiyle eğitimi ilgilendiren çok boyutlu toplumsal bir sorundur. Diğer taraftan günümüzde küreselleşme ile beraber jeo stratejik boyutu ile uluslararası boyutunu da içine alan küresel bir olgudur.

Buna göre, terörizmi oluşturan nedenleri konusunda kesin bir belirleme yapılamasa da, terörizmin bir toplumda ortaya çıkabilmesi için gerekli bir ön şarttan söz edilebilir. Bu ön şart, terörizmi taktik ve stratejik olarak uygulayacak ve ideolojik olarak kabul etmiş, inandırılmış kişilerden oluşan bir grubun (örgüt) olması gerekir. Terör ve terörizmin nedenleri ele alınırken, terörist grupların, üyelerinin genel mantık yapılarını, ideolojilerini, inançlarını, yaşadıkları toplumsal çevreyi, aile yapılarını, ortak yönlerini; teröristlerin psikolojik yapılarında belli bir bozukluk olup olmadığını ve onları terör eylemlerine iten faktörlerin neler olduğunun göz önünde

bulundurmak gerekir. Bu nedenleri dikkate almadan teröre karşı doğru önlemler alınamaz. Terörü açıklamak için nedenlere bakmak, teröre gerekçe hazırlanıp meşrulaştırmak değildir. Nereden ve nasıl gelirse gelsin terör, öncelikle bir insanlık suçudur, normalden en uç noktada bir sapmadır ve suçtur. Bu bağlamda, terör olgusunu yalnızca iç ve dış düşmanların varlığına bağlamak yeterli değildir. Diğer bir deyişle, terör toplumun ekonomik durumu, siyasal konumu, toplumun sosyo-kültürel yapısı (ideoloji yada inançlar) ve eğitim durumu ile yakından ilgili bir kavramdır (Zafer, 1999: 16).

1.1. EKONOMİK NEDENLER:

Ekonomi ve terörizm ilişkisi de çok geniş açılarla ele alınması gereken bir konudur. Çünkü ülkelerin içerisinde ekonomik bozukluklar, gelir dengesizlikleri işsizlik terörizme etki etmekle birlikte uluslararası boyutta devletler arasındaki gelir dengesizlikleri ve günümüz dünyasında iyiden iyiye artan işsizlikler, bunu daha da artırmayı amaçlayan siyasetler, projeler ister istemez bu çıkar ilişkisini ortaya koymayı gerektirmektedir.

Ekonomik sıkıntılar içerisinde olan insanların terör gruplarınca daha kolay bir şekilde kullanılabilir oldukları bir gerçektir. Buna iyi bir örnek PKK itirafçısı Abdulkair Aygan'ın 6. Kolordu ve Sıkı Yönetim Komutanlığı 1. No'lu Askeri Mahkeme Başkanlığına verdiği savunmasında: "Ailemin ekonomik durumunun çok zayıf olması dolayısıyla çocukluğumda ve çocuktan gençliğe geçiş döneminde sahip olmayı arzuladığım birçok şeye sahip olamamıştım. Yaşıtlarım okul tatilinde keyfince eğlenirken ben her yıl Çukurova'ya göç ederek yazın kavurucu sıcağında pamuk tarlalarında ırgatlık yapıyordum. Hem çalışıp hem okumak zorundaydım. İçerisinde bulunduğum durum fakirlik edebiyatını durmadan işleyenlerin propagandasından etkilenmeme ve onlara yaklaşmama neden oluyordu." (Alkan, 2002: 40).

Ekonomik nedenleri Dönmezer (1984: 301) şu şekilde dile getirmiştir; Toplumsal bir sistem (ekonomi, siyaset, hukuk, inançlar) bir bütündür. Birindeki bir bozulma diğerini de etkiler. Bu açıdan, toplumsal sistemin önemli bir parçası olan ekonomik düzenin bozulması sosyo-ekonomik sistemde dengesizlikler oluşturacak, bu durum ise kişilerin beklentileri ile buldukları arasında bir uçurum yaratacak; gelir

dağılımındaki eşitsizlik, adalet duygusunu zedeleyecek; yolsuzluklarla sosyal dengesizlik daha da dayanılmaz bir hal alıp halk yığınlarının hoşnutsuzluğuna neden olacaktır. Böyle bir sosyal ortamın yarattığı çelişkiler en kısa zamanda şiddet taraftarlarınca ele alınacak ve şiddet kullanmaya gerekçe olarak dayanak elde edip şiddet ve terör uygulayacaktır. Buradan hareketle ekonomik sıkıntıdan kaynaklanan bunalımlar ne derece yoğun olursa, şiddete yönelme de o derece yoğun olur. Bu durumda, siyasi şiddet uygulamayı tercih eden gruplar, toplumda ekonomik açıdan hoşnutsuzluk içinde olanları daha kolay biçimde yanlarına çekebilirler.

Ekonomi iyi olsa bile gelir dağılımında dengesizlikler varsa bu başlı başına bir sorundur. Bunun yanında bir diğer nokta, diğer kurumsal alanlara olan etkileri ve bunun sonuçlarıdır. Ekonomik yetersizlikler çoğu yerde Aile kurumunun fonksiyonelliğini yitirmesine neden olabilmektedir. Bu da sağlıklı yetişmeyen, sosyalleşmesini doğru biçimde gerçekleştirememiş yeni nesillerin doğması demektir. Bununda toplumsal sorunlara ve birçok diğer etkenle birlikte terörizme yol açabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aile kurumunda olduğu gibi diğer pek çok kurumda da ekonomik koşulların yetersizliği kendisini göstermektedir. Yetersiz ekonomik koşullar eğitimin de tam olarak verilebilmesine engel teşkil etmektedir. Yani terörizmin bir sosyal kurumla olan ilişkisini açıklarken diğer kurumlarla olan bağlantısını da kurmak gerekmektedir. Terörün ekonomik ve sosyal boyutlarının da unutulmaması gerekmektedir. İşsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik, ümitsizlik ve çaresizliğin önemi büyüktür. Bu faktörler terör örgütleri tarafından bir 'istihdam alanı' olarak eleman kazanımı yönünde kullanılmaktadır. Yoksulluk ve çaresizlik içinde kıvranan ve bundan müreffeh toplumları sorumlu tutan geniş kitlelerin ıstırabı devam ettikçe terörizmin kaynaklarının kurutulamayacağına altını çizmek gerekir. Bir kısır döngü şeklinde, terörün yeniden tırmanmasının, yatırımların aksamasına, yoksulluğun, işsizliğin, ahlaki çöküntünün artmasına ve dolayısıyla da kaos ortamının oluşmasına neden olacağı da kesindir. Dünya üzerinde çözümlenmesi gereken onlarca sorun varken kaos ve kaosun yaratacağı yeni çözümsüzlükler dünyanın kaçınması gereken en önemli felakettir. Ekonomik önlemlerin gerçek bir çözüm olabilmesi için, öncelikle büyük devletlerin iyi niyetlerini eylemli olarak ortaya koymalarına ihtiyaç vardır (Alkan, 2002: 40).

1.2. SOSYO-KÜLTÜREL NEDENLER:

Toplumsal değerlerin en önemli öğelerinden biri kültürel yapıdır. Kültürel yapı ise toplumu örf, adet, ahlak, din, dil, sanat, edebiyat eserleri, tarih ve efsanelerini içerir. Bütün bu kültür formları birlikte sosyo-kültürel yapıyı oluşturur ve topluma süreklilik kazandırır. İnsanların belli durumlarda nasıl davranacaklarını, doğru ve eğrinin ne olduğunu, hakkın ve haksızlığın birbirinden nasıl ayrıldığını, meşru olanın ve gayri meşruluğun ölçülerini toplumun kültürel yapılarında bulur. Genelde toplumun özelde bireyin topluma katılmasının ortak noktaları ya da asgari müşterekleri kültür formları içinde vardır. Ancak bir toplumdaki kültürel yapıyı oluşturan öğelerde zamanla değişiklik göstermektedir. Yani, sosyal yapıdaki değişimler kültürel yapıdaki değişimlerle paralellik gösterir. Toplumda geçerli olan değer yargıları çağın ihtiyaçlarına göre değişmekte ve yeni değer yargıları oluşmaktadır. Fakat sosyal yapıdaki ve kültürel değerlerdeki değişim çok hızlı olursa, insanlar arasındaki kuşak farkları sorunlu hale gelmekte ve toplumsal denge bozulmaktadır.

Küresel terörizm, küresel toplumun var olmasını şart koşmaktadır. Terörizmin ortaya çıkması için önde gelen koşullardan biri çağdaş ve bilgili toplumun oluşmasıdır. Tarihe baktığımız zaman çağdaş sekli ile terörizm 19. yüzyılda Avrupa'da, yani gazete okuyan toplumun olduğu yerde ortaya çıkmıştır. Medya dünyası geliştikçe terörizmin topluma olan etkisi de artmaktadır. Bu etki büyüdükçe terör dalgaları da genişlemeye başlamıştır. Gazete ve dergi okuma alışkanlığına radyo, televizyon ve internet de eklenince terörizmin etki alanı genişlemiştir. Terörizmin bir diğer nedeni toplum mantığının ve değerlerinin değişmesi, daha uygar, liberal bir toplumun oluşmasıdır. Artık sosyal anlaşma konseptini tanımış, bilgili ve haklarını sorgulamaya hazır bir toplum oluşmuştur. Liberalizm, insan hayatının garanti altında olması gerektiğini ve hükümetin vatandaşlarına karşı duyması gereken sorumluluğu vurgulamaktadır. Terörün amacı ise, yaptığı eylemlerle hükümetin insanlara ne huzur, ne de hayat garantisi verebildiğini göstermektir. Teröristler, siyaseti şantaj yapmak için bir araç olarak kullanılmaktadırlar. Terörizmin dördüncü nedeni, tarihi gelişim süreci içinde ortaya çıkan sorunlardır. Bu sorunlar sosyal, kültürel veya ekonomik olabilir. Terörizmin sıkça öne sürdüğü gerekçelerden biri de parçanın bütünden ayrılma isteği ve ulusal

kurtuluş hareketleri ve bunlarla birlikte gelen dini, etnik ve ideolojik çatışmalardır. Terörizm, moderniteye geçişte oluşan kriz süreçlerine has bir olgudur. Terörizm, tarihi ve kültürel gelişimin sınırlarında ortaya çıkmaktadır. Bunun en açık örneklerinden biri İsrail ve Filistin’de gelişen olaylardır. Geleneklerine bağlı Filistin toplumu modernleşen İsrail toplumu ile sürekli etkileşim içindedir.

Küresel terörizmin bir diğer nedeni de Batılılaşma ve Amerikanlaşma yolunda giden küresel süreçtir. Amerikan kültürü, filmi ve müziği, Mc Donald’s, Coca-Cola gibi tüketim alışkanlıkları ve yaşam tarzı bütün dünyaya yayılmaktadır. Bu durum, dünyanın geri kalanında endişe yaratmaktadır ve yerel kültürün korunması için harekete geçilmesi gerektiği hissini doğurmaktadır. Toplumsal sürekli bir değişim içindedir. Sosyal değişim, toplumsal yapının ve kurumların bir bölümünde veya tamamında meydana gelen olumlu veya olumsuz her türlü değişimi ifade etmektedir. Bu bağlamda, olumsuz bir değişim olarak çözümlenme ise bireylerin ve toplumsal grupların dünya görüşleri arasındaki farkların, toplumun ulusal kültüründen aşırı oranda sapma göstermesidir. Bu bağlamda, sosyal değerlerdeki ya da normlardaki hızlı değişimler, toplumda artan sapmalara, uyuşmazlıklara neden olmakta; toplumsal sorunları ortaya çıkardığı gibi şiddet ve terör yanlılarını beslemekte ve onların toplumu etkilemelerine fırsat vermektedir (Nur, 2005: 47).

1.3. EĞİTİM SİSTEMİ :

Eğitim ile terörizm arasındaki ilişki eğitim ortamlarındaki bozulmalar ve bunu eğitim kurumlarındaki yansımalarıyla eğitilmiş olanın, derecesinin terörizme olan etkileri noktasında incelenebilir. Buradan bakılacak olursak eğitimin kalitesinin önemi ve eğitim kavramının önemi ortaya çıkmaktadır. Eğitim amaçlarından biri olan “iyi yurttaş yetiştirmek” sadece hedefler düzeyinde kalıp buna yönelik çaba harcanmadığında bu yazılmış bir hedeften öteye geçmeyecektir. Ülkemizde de olduğu gibi üniversiteye girmek isteyen milyonlarca insan üniversite kapılarında beklerken eğitimin yeterince iyi verildiğini söylemek zordur. Bütün bunların yanında yer alan işsizlik, geçim zorlukları ve daha pek çok etkenle birlikte yüksek öğrenim kurumlarına giremeyen gençlerin terör örgütlerinin propagandalarının malzeme olduğu söylenebilir (Alkan, 2002: 46).

Burada da görüldüğü gibi eğitim gerçekten önemli bir kurumdur. Eğer eğitimi iyi veremezseniz ve eğitimle ilgili birçok probleminiz varsa eğitimin yine önemli amaçlarından olan “bireyi kendi sorunlarıyla ya da karşılaştığı sorunlarla başa çıkabilen, kendini gerçekleştirme yolunda çaba gösteren, kendini yenileyebilen bir insan olarak yetiştirmek” gibi bir hedefi gerçekleştirmekte öncelikle eğitimin özgürlükçü bir ortamda verilmesi ile mümkün olacaktır (Soyvural, 1997: 91).

2.TERÖRİZMİN KÜRESELLEŞMESİNE YOL AÇAN UNSURLAR:

Açlıktan, susuzluk ve hastalıktan neredeyse her yıl onbinlerce insan ölmesine karşın yeterince tedbir ve önlem alınmamakta, ancak bir terör saldırısında altı bin kişinin ölmesi (11 Eylül 2001) dünyaya şekil vermeye ve bununla ilgili tedbirler almaya sebep olmaktadır. Elbette ki bu başka şüphe ve soruları da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede görüldüğü üzere terörün çok farklı sebepleri vardır. Bu sebepler terör eylemlerinin gerçekleştiği yerlere, amaca ve zamana göre değişebilir. Eğitim ve Öğretim noksanlığı, Ekonomik, Sosyal, Kültürel, Siyasi, Dini, Etnik, Psikolojik sebeplerden biri veya birkaçı olabilmektedir. Ancak herhangi bir yerdeki terörün sebebi başka bir yerde var olan terörün beslendiği kaynaklar ile aynı olmayabilir. Terörizm tanımlanmasında olduğu gibi sebepleri hakkında da görüş birliği yoktur. Bunun en önemli sebeplerinden biri her toplumun şiddet ve terör anlayışlarının farklı olmasının yanı sıra, o toplumun tarihsel koşulları şiddet anlayışını da belirlemektedir (Salur, 2006: 87).

Küreselleşme ile birlikte dünya çapında zengin ile fakir ülkelerin arasındaki fark açılmakta hem de bir ülke içinde zenginlerle fakirler arasındaki gelir uçurumu büyümektedir. Bir yandan küresel çapta zenginlik yaygınlaşır ve tarihte belki de ilk defa insanların açlık ve sefaletten kurtulma umudu doğarken diğer yandan sosyal politikalarla desteklenmesi gereken pek çok insanın dışlanması küreselleşmenin en temel çelişkilerindedir. Eşitlik, adalet, insan hakları ve zenginlik yerine bugün artık yoksulluk küreselleşmiştir (Yılmaz, 2004: 24). Küreselleşme bir yandan dünyanın global bir köye dönüşmesini ve ortak dünyada yaşama bilincine varılmasını sağlarken diğer yandan bizi birbirimizden koparmaktadır. Giddens bu süreci *eşitsizliğin yayılması* demektedir. Küreselleşme, çok az insanın refah yolunda ilerlediği, çok hızlı bir biçimde zenginleştiği, büyük bir çoğunluğun ise sefalet için

yaşamaya mahkûm edildiği, kazandıktan çok kaybedenler dünyası inşa etmiştir. (Giddens, 2000: 27-28). Küreselleşme eşitsizlikleri körüklemekte yoksulluğu artırmaktadır. Dünyanın merkez (zengin) ülkeler ile çevre (fakir) ülkeler arasındaki ilişkiler, merkez-çevre kuramcılarının göre küreselleşme ile birlikte eşitsizlikler daha da artmıştır (Amin, 1992: 10, 44). Bu çerçevede dünya hiç olmadığı kadar bütünleşme yerine parçalanmaya, bölgeselleşmeye ve çok kutupluluğa doğru yol almaktadır (Cirinlioğlu, 2004: 113). Şu halde eskinin doğu batı nezdindeki soğuk savaşını şimdilerde *zengin-fakir* yani *Kuzey-Güney* çatışması olarak görmek muhtemel olacaktır (Kongar, 2002: 170).

Doğu bloğunun dağılması ile tek süper güç olarak ortaya çıkan ABD, Küreselleşmenin nimetlerini sonuna kadar kullanarak yeni dünya düzeninde küresel sermayeye buna dayalı olarak da dünya siyasetinde öncü rolünü üstlenmiş görünmektedir. ABD'ne bu rolünde karşı direnci gösteren en önemli faktörlerden biri de terördeki küreselliktir. ABD'nin terörü bahane ederek önce Afganistan'ı, daha sonra da Irak'ı işgal etmesi terörü durdurmaya yetmemiş, aksine terörün daha da artmasına, giderek de yoğunluk kazanmasına neden olmuştur. Bu olgu da terörün küreselliğini gösteren bir diğer önemli husustur.

Ayrıca son zamanlarda özellikle Afganistan ve Irak'ın işgalleri sırasında yapılan muameleler, orada yaşayan insanların kutsallarına karşı gösterilen saygısızlık, camilerin bombalanması, camilerde insanların öldürülmesi olayları, dünya genelindeki Müslümanların tepkilerinin artmasına neden olmuştur. Diğer taraftan Ortadoğu bölgesinde meydana gelen veya Ortadoğu kökenli insanların karıştığı her türlü şiddet ve terör olayları batılı ülkeler tarafından din eksenli olarak algılanmış ve çatışmalar dini zemine kaydırılmaya çalışılmıştır. Böylece siyasallaştırılarak belli çevrelerin amaçları doğrultusunda kullanılmak istenen İslam dini, ne yazık ki özünde olmayan şiddet olayları ile anılmaya başlanmıştır. Bu nedenle dünyanın neresinde bir olay olursa olsun olayın faili olarak Müslümanlar adres gösterilmiş, gerçekleştirilen her olay sonrası İslam ve Müslümanlar kötü ve şiddet yanlısı gibi gösterilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda 11 Eylül 2001' de ABD, 11 Mart 2004 Madrid ve 7-21 Temmuz 2005 tarihlerinde Londra'da meydana gelen terör saldırılarından sonra batılılar tarafından Müslümanlar, terörizmin potansiyel zemini olarak görülmüştür. Dünya'nın çeşitli bölgelerinden Müslüman liderler

eylemleri şiddet ve nefretle kınadıklarını açıklamalarına rağmen halen batıda sorunun İslam'dan kaynaklandığına ve İslam'ın nefreti körüklediğine inan geniş bir kesim bulunmaktadır. Burada açıkça ifade etmek gerekirse sorun İslam'dan değil, onun yanlış yorumlanmasından veya bir dizi sosyal, siyasi, kültürel ve tarihi problemlerden kaynaklanmaktadır. Günümüzde siyasallaştırılarak belli çevrelerin amaçları doğrultusunda kullanılmak istenen İslam dini, ne yazık ki özünde olmayan şiddet olayları ile anılmaya başlanmıştır. Bu nedenle dünyanın neresinde bir olay olursa olsun olayın faili olarak Müslümanlar adres gösterilmektedir. Oysa terörizm, kimi, nerede ne zaman ve nasıl vuracağı belli olmayan ve toplumda bir kaos ortamının yaşanmasını amaçlayan bir olgudur (Varol, 2006: 194-195).

11 Eylül 2001 Eylemini hedefi açısından değerlendirildiğinde, hedef seçiminin ölü sayısını artırmak kadar belirli sembolleri de yok etmek üzerine kurulduğu görülmektedir. Dünya Ticaret Merkezi binası, Pentagon ve vurulacağı iddia edilen Beyaz Saray ve Kongre binası hedef tespitinde ideolojik faktörün çok ağır bastığını ortaya koymaktadır. Ancak bu hedefler sağ ya da sol olarak adlandırılabilir tarafların hedef tanımlaması içinde yer alabilmektedir. Bu simgeleri, küreselleşme karşıtları küreselleşmeyi temsil ettikleri, islamcı örgütler ABD'nin dünya egemenliğini simgelediği, Amerikalı sağcı örgütler ise federalizmi temsil ettikleri için hedef olarak belirleyebilir (Erkmen, 2001: 4).

Küreselleşme sadece egemen güçlerin çıkarlarına hizmet etmedi. Ekonomik, sosyal ve kültürel alanda küreselleşme süreci yaşanırken diğer taraftan terör örgütleri de değişen ve gelişen şartlara adapte oldular, yeteneklerini geliştirdiler. Süratli karar verebilen, kendi istihbaratını yapabilen, ekonomik güç ve özerkliğe sahip, çağdaş teknolojiyi çok amaçlı kullanabilen olayları küresel platforma taşıyıp küresel hareket edebilen örgütler haline geldiler (Varol, 2006: 195).

2.1. TEKNOLOJİK TERÖRİZM:

New York'a ve Washington'a yapılan terörist saldırılardan sonra terörizmin sınır tanımaz bir olgu olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. Özellikle küreselleşme süreci ile birlikte hızla gelişmekte ve yayılmakta olan teknoloji, aynı zamanda terörizmin de gelişmesine yol açan unsurlardan biri olmuştur. "Modern" terörizm olgusu teknolojik yeniliklerden yararlanmakta geri kalmamış ve gittikçe teknoloji ile uzlaşarak boy

göstermeye başlamıştır. Böylece terörizmin yeni formları ortaya çıkmaktadır: Bu da teknolojik veya yüksek teknolojik terörizmdir.

Bağımsız Devletler Topluluğu'nun terörizme karşı mücadele anlaşmasına göre teknolojik terörizm, nükleer silah kullanılması veya kullanma tehdidi; radyolojik, kimyasal ve bakteriyolojik silah veya parçalarının, mikroorganizmaların, radyoaktif maddelerin ve buna benzer sağlığa zararlı maddelerin kullanılması; nükleer, kimyasal ve diğer teknolojik veya ekolojik açıdan yüksek tehdit içeren tesislerin toplumu korkutmak, toplumun huzurunu kaçırmak, hükümetin kararlarını değiştirmek gibi herhangi bir siyasi veya başka bir amaçla işgal etmesi; etkinlikten çıkartması; bununla birlikte yukarıda belirtilen suçlardan birini aynı amaçla yapmaya teşebbüs etmesi; suç ortaklığında bulunması; finanse etmesi veya yönetimini gerçekleştirmesidir. Çağımızın en tehlikeli tehditlerinden biri terörist örgütlerin enformasyon teknolojisini ve interneti kullanmasıdır. Bilim ve teknoloji ilerledikçe terörizm açısından teknik engeller azalmakta; sosyal ortamda ise tehlikeler daha çok büyümektedir. ABD Adalet Bakanlığı'nın 2000 ve 2002 yılı bütçe planı raporlarında belirtildiği gibi, enformasyon çağının yüksek teknolojik başarıları terörizme ve çeşitli suçlara karşı mücadeleyi zorlaştırmış ve küresel terörizm açısından yeni olanaklara kapı açmıştır. Terörist örgütler ve suç örgütleri siber alet ve silahların gücünü kullanabilme yollarını incelemektedirler. Yüksek teknolojik terörizmin tehlikeli belirtilerinden biri bilgisayar araçlı veya siber terörizm olmaktadır. İnternet, teröristler için geniş olanaklar sunmaktadır. İnternet aracılığı ile dikkat çekmeden, silah satışından bomba yapımı için gerekli teknik bilgilere kadar çeşitli bilgilere ulaşılabilir. ABD'de 158, Avrupa'da 95, Asya'da 90, Latin Amerika'da 14, Afrika'da 3, Rusya'da 8 milyon kişi internet kullandığı gibi internet bağlantısı bugün toplam 150 ülkeye ulaşmıştır. İnternet kullanılarak hızlı bir şekilde sivil veya askeri yapıların çalışmalarında bir arıza yaratılabilir, banka soyulabilir, gerekli finansal aktarımlar yapılabilir ve bütün bunlar gizli bir şekilde devletin herhangi bir kontrolü olmaksızın gerçekleştirilebilir. Şimdilik internet teröristler tarafından yeni bir silah olarak değil, bilgi aktarımı veya propaganda amacıyla kullanılmaktadır. Örneğin 1993 yılında Dünya Ticaret Merkezi'ni bombalayan Ramzi Ahmed Yousef, mesajlarını göndermek için interneti kullanmıştır. Fakat bu sadece zaman meselesidir. Yarın eylemlerin patlayıcı bomba aracılığıyla değil, internet kullanılarak

enformasyon sistemlerin devreden çıkartılması ile gerçekleştirilmesine şahit olabiliriz. Bu tarz bir eylemin kurbanları da ilk sırada devlet ve büyük özel kurumlar olacaktır. Tehlikeli siber saldırılar hazırlıksız yapılabilir ve sayılı dakikalar veya saniyeler içerisinde saldırganın kim ve nerede olduğu belirlenmeksizin hayata geçirilebilir (Vasilyev, 2000: 178, Akt., Rüstemova, 2006: 31-33).

Artık bugün gelinen noktada yalnız Amerika değil, yalnız Amerikan insanı değil, dünya ve insanoğlu çok büyük bir trajediyle karşı karşıya. Terörizm yalnız Amerika'ya Amerikan insanına değil, uygarlığa ve insanlığa karşı savaş ilan etmiş durumdadır. 11 Eylül saldırılarının bir siber terör olayı olarak kabul edilmesi zorlama bir yorum olacaksa da, Pertagon'un kırılmaz denilen güvenlik şifrelerinin kırılması, hava radar sistemlerinin devre dışı bırakılması, düşen uçakların pilotlarından kaçırılma sinyalleri alınmaması gibi unsurlar üst üste gelince bu saldırıların en azından teknolojiden faydalanılması yönüyle siber terörizm içerisinde değerlendirilebileceği yanlış olmasa gerek (Özcan, 2001:8).

İsveçli uzman Magnut Ranstorp, (1998: 44) "El Kaide'nin Sanal Dünyası: Enformasyon Çağında Terörizmin Meydan Okuması" adlı kitabında teröristlerin interneti kendileri için geniş bir olanak sağlamasından dolayı kullandıklarını yazmıştır. Sanal âlem terörist örgütlerin teorik, askeri, dini öğretim ve propaganda yapmalarına, birbirleri ile bağlantı kurmalarına olanak tanımaktadır. Teröristler, kontrol edilmesi olanaksız olan e-posta ve internet kafeleri kullanarak iletişim sağlayabilmekte, internet kullandıkları yerler her zaman aynı olmayabilmektedir; bu da teröristler için güvenilir bir temel oluşturmaktadır. Bin Ladin için internetin önemi, üniversitesi içinde "hacker"ler yetiştiren elektronik fakültesinin açılması ve Pakistan'da SCADA sistemleri ile kurulan siber üniversitesini desteklemesi ile açıklanabilir. İnternet aracılığıyla su dağıtım şebekeleri, barajlar, gaz ve petrol hatları, atom santralleri yönetilmektedir. Ranstorp, Hizbullah'ın teknolojinin en son sistemlerine sahip olduğunu belirtiyor ve yakın zaman içerisinde El Kaide'nin klasik terörist eylemleri enformasyon taarruzu ile birleştirerek büyük bir terörist saldırıda bulunabileceği tahmininde bulunmaktadır. Ranstorp'a göre El Kaide siber teknoloji incelemeleri için tahmin edildiğinden fazla bir zaman ayırmış ve en hassas bölgelerden taarruz etmeye çalışır. Sorun siber terörün başlayıp başlamayacağı değil, ne zaman başlayacağıdır (Golubev, 2005).

Denning, siber terörizmin teröristler için klasik bir eyleme göre bir yenilik olacağı ve sanal saldırının toplumun, basın ve yayın mensuplarının büyük bir ilgi göstereceği için ileride daha çok tercih edileceğini söylemektedir. Elektronik araçlar sayesinde teröristler uzaktan ve gizli hareket edebilirler; eylemler patlayıcı madde ve intihar eylemi gerektirmediği için daha ucuz gerçekleştirilebilir. Yarının teröristi klavye yardımı ile bombadan daha fazla etki yaratabilir. Siber terörizm geniş olanaklara sahiptir. Tahmin edilmesi ve takip edilmesi olanaksızdır. Saldırıları herhangi bir zaman ve ülke içerisinde gerçekleştirebildiği gibi bunun arkasında kimin olduğunu tespit etmek de oldukça zordur. Teknolojinin yakın zamanda bu sorunu çözebilmesi de olanaksız olarak görünmektedir. Her ülkenin karışık, zor ve spesifik bir yasal sistemi olduğu için internetin veya diğer elektronik araçların ne zaman kullanıldığını araştırmak ve suçluyu takip etmek olanaksızdır (Denning, 2004, Akt., Rüstemova, 2006: 34).

Terörizme ilişkin suç unsuru taşıyan faaliyetler şu an için propaganda çerçevesinde yürütülüyor olsa da, sosyal hayatın tamamıyla sanal ortama geçtiği bir dönemde şiddet içerikli (patlayan bombalar, acil servis hizmetlerinin sekteye uğratılması, ekonomik zararların verilmesi, insan öldürülmesi, baskı-cebir uygulanması, altyapı hizmetlerinin çökertilmesi gibi) uygulamalar da görülebilecektir. Çünkü artık bilgisayarlar, terör örgütlerince strateji belirlerken, propaganda yaparken ve operasyonları destekleyen tüm alanlarda kullanılmaktadır (Özcan, 2001: 8).

New York ve Washington'a yönelik terörist saldırılardan altı hafta sonra ABD Kongresi tarafından "2001 Protokolü" olarak da bilinen Amerika'nın terörizme karşı yeni kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun ile Kongre yeni bir yasal kavram belirlemiştir: Bu da siber terörizmdir. Siber terörizm kapsamına "hacker"lerin çeşitli uzmanlık formları, sivil vatandaşların, kamu kurumlarının korumalı bilgisayar şebekelerine ve devlet kurumlarının milli savunma organizasyonlarında veya milli güvenliğin sağlanmasında kullanan bilgisayar sistemlerine verilen zararları girmektedir. Avrupa ülkelerinde de buna benzer önlemler alınmaktadır. Siber terörizmin suç olarak belirlenmesi ve kanun tarafından takip edilmesine dair ilk uluslararası anlaşma Avrupa Konseyi tarafından 23 Kasım 2001 tarihinde kabul edilen Siber Terörizm Konvansiyonu olmuştur. Siber terörizm toplumsal, ulusal ve

uluslararası bir tehlike içermektedir. Kendine ait spesifik bir temele sahip, terörizmin ayrı bir akımı olduğundan dolayı kontrol edebilmek ve mücadele edebilmek için özel yöntemler uygulanmalıdır. Bu tür terörist eylemler tek bir terörist tarafından yapıldığı gibi örgüt tarafından da gerçekleşebilir, fakat siber terörizmin bas eylemcileri ulusal ve trans nasyonal suç örgütleridir (Rüstemova, 2006: 34-35).

Siber terörizmi tanımlarken temelde terörizm olgusunun nitelikleri değil ancak terör olgusunun nasıl yaşama geçirildiği önem arz etmektedir. Temel amacı bir kısım siyasal sonuçlara ulaşmak olan insanların, ellerine geçirdikleri yeni teknolojik donanımlar ile terör eylemini gerçekleştirmek için yola koyulmuş olmalarıdır. Dolayısıyla terörizmde felsefi olarak köklü bir değişimden bahsetmek güçtür ancak yöntemler ve araçlarda önemli değişimler olmuştur denebilir. Bu bağlamda Siber terörizm araçları bakımından ileri teknoloji ve bilgiyi kullanarak klasik terörizm tanımlamasının yeni şekliyle devamıdır denebilir (Özcan, 2003: 171).

1.3.TERÖRİZMİN KÜRESELLEŞMESİNDE ENFORMASYON

TEKNOLOJİLERİN ROLÜ:

Modern dünyanın küreselleşmesi ve enformasyon teknolojilerinin hızla gelişmesi toplumda yeni tehlikeler yaratmaktadır. Komünikasyon ve enformasyon alanında gerçekleşen devrim toplumun dünyaya bakış açısını değiştirmiştir. Küresel dünyada siyasetin ikinci planda kalması en önemli siyasi aktör olan devletin rolünü kısıtlamış, yerine yeni bir siyasi oyuncu getirilmiştir. Terörizm “büyük siyaset aktörlerinden” biri olmuştur. Terörizm ciddi bir psikolojik savaşı ve enformasyon savaşını açmış durumdadır ve bu savaş değerlendirmesinde enformasyon birimlerinin rolü küçümsenmemelidir. Modern terörizmin özelliklerinden biri eylemlerin açık olması ve herkes tarafından bilinmesine yönelik olmasıdır. Bunu sağlamak da internete (medyaya) düşmektedir. Modern terörizm yeni bir felsefe kabul ederek, enformasyon devriminin gelişimi ile birlikte kendine yeni bir yön çizmiştir. Enformatik ve psikolojik bir savaş başlatarak korku ve kaos yaratmayı amaçlamaktadır.

Terörizm, enformasyon teknolojisi devrimine uymakta kalmayıp kendisine itaat ettirmeye çalışmaktadır. Terörist örgütler aktif bir şekilde enformasyon alanına girmektedir ve kendi enformasyon yapılarına dayanarak medya imparatorlukları

kurulmaktadır (gazete, dergi, televizyon kanalları, radyo istasyonları). Burada etkili enformasyon operasyonları yapılmakta, toplum bilincini etkileyebilecek metotlar geliştirilmekte ve kullanılmaktadır. Bir siyasi baskı olarak politik ve psikolojik etkileme faktörü terörist eyleminin özünde vardır. Eylemlere siyasi aktivite ve sosyolojik süreci düzenleme metodu olarak bakan araştırmacılar amaçlarına ulaşmak için en önemli rolün medyaya ait olduğunu saptamaktadırlar. Medya hızlı bir şekilde toplumu etkileyebilme yeteneğine sahiptir, eylemciler de bunun farkındadır, medya amaçlarına ulaşmak için bir “araç” olarak kullanılmaktadır. Eylem haberleri ne kadar geniş bir kitleye ulaşırsa o kadar büyük bir etki yaratır. Şiddetin bir haber olarak yayılması, şiddetin etkisini daha da büyütür ve toplum içerisinde korku ve güvensizlik duygusunu uyandırmaktadır. Burada medya terörist eylemlerin propagandasının yapılması için önemli bir araçtır. Böylece toplum bilincini yönetmek için bir olanak daha doğmaktadır. Medya yerel bir eylemi küresel bir olay haline getirebilir, bu da eylemcilerin en önde gelen amaçlarına hizmet etmektedir. Sonuç olarak medya kritik bir konumdadır. Araştırmalara göre, özellikle rehine alma sürecinde, medyanın haber aktarışı aslında teröristlere bulunmaz bir haber kaynağı da sağlamaktadır. Haberin yorum taşınması ise, tepkisizlik, kızgınlık ya da destek getireceği için ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü burada ulaşılmayı hedefleyen asıl amaç toplumun dikkatini çekmek veya bir mesaj vermektir. Eylemin ne kadar etkili olduğu medyanın gösterdiği ilgiye göre ölçülmektedir. (Rüstemova, 2006:37-38).

Bilgisayar dünyasındaki gelişmeler insanoğlunun yaşamını kolaylaştırmanın yanında, amacı başka insanlara zarar vermek olan suçlulara da büyük imkanlar sunmaktadır. Fare'nin bir hareketiyle ya da bir düğmeye basıldığında dünyanın herhangi bir köşesine istediğimiz gibi ulaşabiliyorsak, bu ilişki suç dünyasının üyeleri ve teröristler için de geçerlidir. Bu çerçevede, amaçları hedef aldıkları ülkeleri, ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve teknolojik açıdan yıpratarak çökertmek olan terör örgütleri, eylem koyacakları hedefler hakkında bilgi toplamaktan, haberleşmeye ve propagandaya kadar internetin tüm imkanlarından sınırsızca faydalanabilmektedirler. Bu çerçevede internet, teröristler arasında sınırları kaldıran ve uluslararası değişimi kolaylaştıran geniş bir iletişim imkanı sağlamıştır. Bugün için 80.000 site sanal bomba, bakteriyolojik ve radyoaktif silah yapımı ve kullanımını konusunda eğitim imkanı sunmaktadır. Bu sitelerin giderek çoğaldığı ülkelerde ise ne yazık ki düzenlemeler bu siteleri kontrol etmeye imkan vermemektedir (Yamaç, 2003: 118-119).

İdeolojik motiflerden yola çıkan bir terör eylemi üç asamadan oluşmaktadır: İlk aşamada, belirlediği hedefe saldırılır. İkinci aşamada, eylemin daha etkili olması ve akıllarda kalması için medya yolu ile mesaj verilir ve bu mesaj yaygınlaştırılır. Üçüncü aşamada ise, beklenen kuvvetin ortaya çıkması beklenir. Bu üç asama iç içe yürümektedir. Teröristin stratejik amaçları aslında taktik hedefi ve saldırı yöntemini belirlemektedir. Türkiye'deki PKK eylem çizgisine baktığımız da bunu görmemek mümkün değildir. Bütün bunlar ışığında teröre bir kez daha genel ve kapsayıcı olarak yaklaşırsak üç değişik aşamaya daha varacağız. Birincisi, ideolojik motifli bir terör eyleminde, kamuoyunun dikkatini toplayacak, neredeyse gözüne sokacak yükseklikte veya yoğunlukta hedeflere saldırı söz konusudur. Dramatik boyutu yüksek olan eylemlerin de medyanın dikkatini çekmesi doğaldır. Bu gerçekleştiğinde ise, eylemin sosyal etkisine varılmaktadır. İkincisi, olabilecek en büyük yansıtmaya varmak için terör bir davranış olarak medyayı yanıltmayı seçer. Bu manipülasyonda, eylemle birlikte, devletin ve hükümetin zaafı bütünleştirilir saldırı konusu olan hedefin kim veya ne olduğu yoluyla da eylemin neredeyse kamuoyunda rasyonelleşmesi hedeflenir. Üçüncüsü, devletin güvenlik güçlerini baskıcı konuma getirmeyi başaran bir terör, hedeflediği polarizasyon ve radikalizasyona varmış olur (Rüstemova, 2006: 39).

Medya, post endüstri toplumun sosyolojik ilişkilerini organize eden ve yöneten önemli sosyolojik enstitüdür. Enformasyon siyasetin önemli birimlerinden biridir. Terörizme karşı verilen mücadelede basın – yayının rolü göze alınmalıdır. Medya terörizme karşılık verebilecek durumdadır. Modern enformasyon teknolojileri buna olanak vermektedir. Aksi durumda teröristler medya imkânları ile yararlanmaya devam edeceklerdir. Bu teröristlerin basın ve yayına ulaşmasının kısıtlanması demek değildir bunun terörizmin gelişimi ile bir bağlantısı yoktur. Fakat, çoğu araştırmacılara göre kontrol edilmeyen siyasi özgürlük teröristlere özgür hareket etme imkanını vermektedir. Dolayısıyla, eylemlere karşılık hükümetlerin bu özgürlükleri kısıtlaması gereklidir. Şiddet içeren ve eylemleri detaylı bir şekilde gösteren televizyon kanalları kısıtlanması sağlanmalıdır. En demokratik devlet bile demokrasinin fazla olmasından kaçınmalıdır. Fakat bazı gözlemciler göre bu sorunu ortadan kaldıracak kadar etkili bir yöntem değildir. Teröristlerin anında bir eylem ile karşılık vereceği tehlikesi vardır. İlk olarak teröristler tarafından uyguladıkları

metotların etkili olduğu kanıtına varmalarına ve aktivitelerini fazlaştırmalarına yardımcı olacaktır. İkinci olarak bazlarının daha çok genişletmesine ve teröristlerin sayısının artmasına yol açacaktır. Üçüncü olarak terörizmin uluslararası bir karakter taşımasını sağlayacaktır. Medyanın da terörizmin kullandığı bir araç olmaktan çıkması ve ona karşı mücadele etmesi gerektiği tartışılmaz. Fakat eylemlerini umursamamak veya öldürülen teröristleri göstererek aşağılayıcı bir tavır sergilemek bu sorunu çözebilecek bir yöntem değildir. Bunların teröristlere bir zararı olmadığı gibi toplumu olumsuz bir şekilde etkileyebilir. Medyanın kriz yönetiminde ve toplum bilincinin oluşmasındaki rolü dikkate alınarak terörizme, siyasi yolsuzluklara ve terörizm eylemlerinin doğurabileceği olumsuz sonuçlarının azalmasına yönelik enformasyon sistemleri kurulmalıdır. Bunun için enformasyon alanında kontrol ve yönetim modeli geliştirilmeli, medya faaliyetinin hukuki ve normatif bazı oluşturulmalıdır. Olayların toplum bilincindeki olumsuz etkisini en aza ve anti-sosyolojik davranışların önüne geçebilecek farklı bir model kurulmalıdır (Rüstemova, 2006:40).

SONUÇ

Küresel terörizm, 21. yüzyılın en etkili olgularının başında gelmektedir. Küresel terörizmin güvenlik, uluslararası ilişkiler ve dünya ekonomik sistemi üzerindeki etkileri giderek artmaktadır. Günümüzde “küresel” bir sorun haline gelen terörizmin birçok yönden olduğu gibi uluslararası hukuk bilimi açısından da detaylı bir şekilde incelenmesi terörizmle mücadeleye önemli ölçüde katkı sağlayacaktır.

11 Eylül 2001 tarihinde ABD’ye yapılan terörist saldırıların ardından terörizmin hiçbir sınır tanımadığı ve terörist eylemlerden en güçlü dünya hegemonyalarının bile nasibini aldığını açıkça görülmektedir. Bu olaylardan sonra terörizm konusunun bütün dünya liderleri tarafından yeniden ele alınması ve terörizme karşı mücadele için bütün ulusların ve devletlerin birleşmesi gerektiği belirtilmiştir.

Ortadoğu’daki terörün tırmanmasında büyük güçlerin bölgeye yönelik politikalarının önemli etkisinin olduğu görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra küresel güç olan ABD, Soğuk Savaş boyunca küresel egemenliğini daha çok SSCB’nin kapitalist ülkeler üzerinde oluşturduğu askeri tehdide dayandırmıştır. Aslında Amerikan dış politikasının temelinde kendisine düşman yaratma hep olagelmıştır. Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği düşman olarak algılanmıştır. Soğuk savaş sonrası tek süper güç olan ABD’nin, 21. yüzyılda tek süper güç olma yetisine meydan okuyabilecek potansiyel meydan okuyucuların hepsi, Avrupa ve Asya kıta bloğunda konumlanmışlardır. 11 Eylül sonrasında ABD, terörü ve terörün arkasındaki güçleri sebep göstererek istediği bölgelere saldırma yetkisini kendinde görmektedir. Hedef alınan terörün arkasındaki devletler, dünya enerji kaynaklarının üzerinde ve yakınında olup jeopolitik önem arz eden ve hem bölgesel planda, hem de küresel planda ABD’ye meydan okuyabilecek güçler ile ittifak içine girebilecek devletlerdi. 11 Eylül olaylarından sonra Avrasya enerji kaynakları üzerindeki stratejik noktalara terörü bahane ederek yerleşmesi kafaların karışmasına neden olmaktadır. Ulusal güvenliği temin etme adına giriştiği Afganistan ve Irak saldırısının arkasında yatan neden terör endişesinden ziyade bir sonraki milenyumda ABD’yi tek süper güç olarak taşıma endişesinden hareketle teröre prim verilerek bu

müdahale için zemin hazırlandığına dair bir inanç uyandırmıştır (Kocadaş, 2004: 139-140).

Küreselleşmenin ideolojik hale getirilmesi ile beraber negatif küreselleşmeyi beraberinde getirdiği ve bu yönüyle tamamen patronaj sistemine dönüşmüştür. Küresel kültürün patronları ve bu oluşumdaki bütün değerleri kendi menfaatleri doğrultusunda belirleme, kontrol etme ve yönlendirme lüksünü ellerinde bulundurlar. Küreselleşmenin patronları genel anlamda batı, özeldense Amerika Birleşik Devletleridir. Küreselleşmeyi batılı değerler ve çıkarlar yönünde belirlemeyi ana hedef olarak tespit etmişlerdir.

Küreselleşmenin nimetlerinden yararlanarak güç kazanan gelişen küresel örgütler ve küresel terörizm yakın gelecekte çok büyük bir güvenlik sorunu olarak karşımıza çıkacaktır. Özellikle ABD'nin terörizm ile savaşta tahsis ettiği kaynağının en azından bir kısmını küreselleşmenin doğurduğu sosyo-ekonomik dengesizliklerin telafisine yönlendirmesi çok daha doğru olacaktır. Küreselleşmenin sosyo-ekonomik boyutunu dikkate almadan devletler bazında da, toplumsal bazda da problemi büyüten bu süreci süratlendirmek, siyasi ve askeri açıdan koruma dışında hiçbir sosyal politika geliştirmemek terörü destekleyen bir politika olacaktır.

Yıllarca teröristlerin tek amacının insanları yok etmek yerine etkilemek olduğunun açıklanması tek gerçek olarak kabul etmektedir. Fakat 1998'de ABD'nin Kenya ve Tanzanya Büyükelçiliği'ne yapılan saldırılar ile 11 Eylül 2001 olayları sonrasında bu yaklaşımın geçerliliğini kaybettiği açıklanmıştır. Teröristlerin amacı siyasi olmaktan çıkmıştır. Yapılan araştırmalar terör olaylarının herhangi bir siyasi neden olmadan da gerçekleşebileceğini göstermiştir. Bu da bize terörizm kavramının yön değiştirdiğini ve siyasi terörizmin yerini kültürel çatışmaların aldığını göstermektedir. Küreselleşme sürecinde gelişen olaylar, dünyayı hükmedenler ve hükmedilenler olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu da küreselleşme bahanesiyle kendi siyasetini ve dünya görüşünü bütün dünyaya dayatmaya çalışanlarla buna karşı çıkarak kendi değerlerini korumaya çalışanlar arasındaki bir çatışmayı doğurmaktadır. "Küreselciler" in baskıcı siyasetine cevap olarak bazı organize gruplar tepkilerini şiddet ve terör eylemleri ile ortaya koymaktadırlar.

Terör ve Terörizmin amaçlarını dikkate aldığımızda, meşru yollardan iktidarı değiştirmenin mümkün olmadığı ya da olamayacağına inanılan ve inanan kesimlerin mevcut olan otoriteye karşı kuralsız bir mücadele yöntemiyle onun otoritesini sarsmak, destekçilerini korkutmak, yıldırım ve bunun sonucunda da bunalımlı bir toplumsal ortam yaratarak toplum birliğini parçalamak, ayrılıkçı olana hareketlere imkan yaratarak mevcut olan iktidarı yıkarak yeni bir iktidar oluşturmaktır.

2000'li yıllarda uluslararası gündemi ve dış politikayı meşgul eden olguların başında (Uluslararası) terör gelmektedir. 11 Eylül 2001, "Küresel terör" ya da uluslararası terör ifadelerinin zihinlere nakşedilip konunun tartışılmasında ve teröre karşı mücadele biçimlerinin belirlenmesinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Teröre karşı savaş, başta ABD olmak üzere merkez güçlerin bir nevi olağan dış politika etkinliği haline gelmektedir. Bununla beraber asıl üzerinde durulması gereken, bu konjonktürde şöyle ya da böyle duruma (krize) müdahil ve muhatap olmaktan kendini kurtaramayacak çok sayıda devlet ve-veya ülkenin (teröre bulaşan, bulaşmayan insanlar ve bölgeler olarak) varlığıdır. Terörü ve onun sonuçlarını bir dış politika sorunu yapan da, büyük ölçüde zaten budur.

Peki, uluslararası düzeyde güvenliği sağlayıcı bir yapılanma nasıl gerçekleşir? Bu, kuşkusuz öyle klasik araçlarla olacak bir şey değildir. Önce, güvenli kavramının yeni ve çok boyutlu niteliğinin farkında olmamız gerekir. Dünyadaki değişime koşut olarak güvenlik gereksiniminde de yenilikler olmaktadır. Güvenliğe ilişkin olarak sosyo kültürel ve sosyo ekonomik faktörler, nerede ise askeri gücün önüne geçmiştir; çünkü tehlikeyi önlemek, onun meydana geldikten sonraki sonuçlarıyla uğraşmaktan daha az maliyetlidir. Buna ek olarak bir de, teknolojik gelişmenin doğurduğu mevcut yaşam tarzında güvenliğe yönelik tehlikelerin çeşitlenerek arttığı düşünülürse, güvenlik sağlayıcı unsurların yaşamın her alanında aranması zorunlu hale gelir.

Terör; kendisi için en fazla tanım yapılan ancak kimsenin üzerinde anlayamadığı ve bir tanım üzerinde mutabakat sağlanmanın en zor olduğu bir kelime olarak karşımıza çıkmaktadır. Üzerinde bu kadar düşünülen ve ortak bir payda da uzlaşılabilen bir kavramın etrafında birleşmenin çok uzun ömürlü olmayacağı ise paylaşımın adil dağıtılmadığını düşünen devletlerin muhalefeti ile ortaya çıkmıştır. Özellikle Afganistan Müdahalesi devam ederken ABD'nin Irak ve İran'ı yeni

hedefler olarak ileri sürmesi ‘terörle mücadele koalisyonu’nu ilk mücadelelerinin ardından ihtilafa sürüklemiştir. Ayrıca böyle bir koalisyonda ABD’nin ‘haydut devlet’ olarak sıraladığı Irak, İran, Kuzey Kore gibi devletlerle yakın ilişkisi olan ve bu devletlere silah satan Çin’in olması, keza İran’a nükleer faaliyetlerinde yardım eden Rusya’nın bulunması ve hatta kendisine karşı kurulmuş NATO’da söz sahibi olma ihtimali, bunun yanında Taliban iktidarının oluşmasında büyük pay sahibi olan Pakistan ile Usame Bin Ladin’i yıllarca destekleyen Suudi Arabistan’ın ‘haydut devletler’ içerisinde olmamaları da bu tasnifin neye göre yapıldığı sorularını da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda ABD’nin yıllar önce Pakistan ve Suudi Arabistan üzerinden yardım ettiği ve iktidara gelmesinde pay sahibi olduğu Taliban İktidarını önce kahraman olarak gösterip sonra ‘terörist’ kategorisine sokması, yine yıllar önce ‘terörist’ kategorisindeki Kuzey İttifakı liderlerini kahraman olarak ‘sadık müttefik’ payesi vermesi de ‘terör’, ‘terörist’, ‘terörle küresel mücadele’ tanımlamalarının ne kadar değişken olduğunu ortaya çıkarmıştır (Polat, 2006: 153).

Terörizmin bugünkü görünümü, onunla mücadelede uluslararası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Uluslararası terörizmi önleyebilecek özellikte önlemlerin alınması, devletin ulusal boyutlarını aştığı için, bu alanda uluslararası işbirliğine gidilmesi büyük önem taşımaktadır. Zira devletler arasında ortak bir terörizm tanımı olmadığından, aynı kişi aynı fiilden dolayı bir devlette özgürlük savaşçısı, bir diğerinde ise; en affedilmez suçları işlemiş bir hain olarak nitelendirilebilir. Devletlerin kimin terörist olduğu konusunda anlaşmaları halinde, terörizmle mücadele sorun olmaktan çıkacak ve diğer örgütlü suçlarla mücadeleden çok farklı bir özellik göstermeyecektir. Ancak, terörizmin tanımı konusunda bugüne kadar gelinen nokta, bu konuda gelecek için iyimser tahminlerde bulunmanın pek de gerçekçi olamayacağını göstermektedir.

Terörizmin siyasal boyutu farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası ilişkilerde ve küreselleşme sürecinde ortaya çıkan oluşumlarla terörizm kaynaklarını genel olarak çıkar ilişkilerinin dayandığı eylemlerden oluştuğu gözlemlenmiştir. İnsan hakları, uluslararası hukuk kurumları ekonomik ilerlemeleri ve olayları elinde tutan kontrol eden tekeller ilk görünümde yerine getirdikleri işlevlerin ve söylemlerinin aksine işlevsel olmayabiliyorlar. İnsan hakları ifadesini en

çok dile getirenler bunu yeri geldiği zaman bir kenara bırakabilmekte ve her yola başvurabilmektedirler. Ekonomik tekeller yoluyla istediği ülkenin ekonomisine müdahalede bulunabilmekte bazen de bir yöntem olarak terörü kullanmakta veya toplumsal çatışmalara (dini, etnik, siyasi vb.) sebep olabilecek müdahalelerle istediğini elde etme yoluna gidebilmektedir. Bu açıdan bakıldığı zaman terörizmi oluşturan süreç burada başlamaktadır. Çıkarları için terör örgütlerini destekleyerek onlara, finansman sağlayarak, silah yardımı yaparak kullanan ülkeler daha sonra terörle mücadele için ortaya çıktıklarında aslında yapmış oldukları terörizmin ta kendisi olmaktadır. Kullandıkları (aslında kendi destekleriyle ortaya çıkardıkları) terör örgütleri yoluyla yeri geldiğinde yine kimi bazı ülkeleri ötekileştirmek için bunu bir sebep olarak kullanabilmektedir.

Özünde bütün bunlara baktığımız zaman bu düşünsel yapıların oluşumunu sadece hayalperestlik olduğunu söylemek mümkün değildir. Özüne bakıldığında ütöpik olarak çok daha ilerisi hesaplanmaktadır. Fakat gerçek olan bu düşünsel yapıların varlığıdır. Ancak bu yapının gerçekleşme süreçlerinde terörizmin oluşumunun sadece bir etki tepki olarak görmek determinist bir yaklaşım olur. Çünkü farklı sosyal amaçları gerçekleştirme düşüncesi karşısında farklı toplumsal amaçlarında ortaya çıktığı ve bu farklılıklar içerisinde çatışmanın ne zaman meydana geleceğini ortaya koyarken terörizmi hep bir etki veya tepki biçiminde görmek yanlış olacaktır. Terörizmin kimi zaman ideolojik hedefler için, kimi zaman çeşitli çıkarlar için, kimi zaman küreselleşmeye tepki için kimi zaman kolay bir yöntem olduğu için kullanılmakta veya ortaya çıkmaktadır. Önemli olan terörizmin kimin için ne kullanıldığından daha çok neden böyle bir yolun seçildiğidir. Burada küreselleşme böyle bir yolun seçilmesini hızlandırmış ya da artırmış mıdır? Ancak bu sorunun cevabını vermek istediğimizde de terörizmin kimin neden ve niçin kullandığına dönmek zorunda kalıyoruz. Bu noktada verilmesi gereken cevap, yukarıda geçen süreçte ve algılama biçimlerinde olduğu kadar realite de yatmaktadır. Ancak önemli olan tüm bunlardan yola çıkarak ulaşılan sonuçtur. Bu ise terörizmin kaynağının çıkarlarda yatmakta olduğu ve bu çıkarları gerçekleştirme sürecinin ana etken olarak daha birçok değişik oluşumlara yol açarak hem bir tepki biçimi hem de yeni bir amaç için kullanılan yöntem olarak terörizmin bir kısır döngü içinde kendi kendini yenilediği gerçeğidir.

Sonuç olarak, küreselleşme süreci ve terörizm arasındaki ilişki terörizmi bir kısır döngü içine çekmiş görünmektedir. Yani bu şekilde işleyen bir süreç gelecekte daha karmaşık bir biçimde ve şekilde terörizmi beraberinde getirecektir. Terörizmin hangi biçimlerde karşımıza çıkacağı değil terörizmin altında yatan nedenler önemlidir. Bu nedenler ortadan kalkmadığı süre içerisinde de terörizm hiç ummadığımız şekillerde karşımıza çıkabilecektir.

Küreselleşmenin hâkim olduğu dünyamızda devletlerin uluslararası terörizmle mücadelede işbirliğinde bulunmaları kaçınılmaz bir hale geldiğini görmekteyiz. Bu işbirliğinin kaçınılmazlığı kadar önemli olan bir diğer nokta da, devletlerin uluslararası terörizmle mücadelelerini uluslararası hukukun sınırları içinde tutmak zorunda oldukları gerçeğidir.

Terörün yasaklarla, emniyetçi zihniyetlerle dünyanın hiçbir yerinde gerilediği görülmemiştir. ABD'nin önleyici darbe girişiminin, tarihin en gelişmiş silah ve istihbaratlarının uydu ve yüksek teknolojik desteği arkasına almasına rağmen başarısızlığı ve tersine tepki terörünü azdırışı ve sonuçta birbirini üreten devlet terörü-tepki terörü ikilemiyle, dünyamızı kana boğulma eşiğine getirmiştir. Silaha karşı silahla verilecek her cevap, tekilden çoğula geçerek, silahlara karşı silahların konuşmasını getiren ve geometrik olarak çoğalan bir kaostan ibaret olacaktır. Bu çözümsüz ve çıkışsız terör denklemi ise doğal olarak terörü cezalandırmada acze düşüşü getirecek ve sonuçta, terör karşısında güçsüz düşenler, yasakçı emniyetçi önlemleriyle terör yerine yalnızca toplumu cezalandırmış olacaktır. Oysa terörün panzehiri, topluma güvendir, çağdaş haklarını tanımadır, daha çok üretim ve daha çok özgürlüktür.

Küreselleşme sürecine paralel ortaya çıkan küresel terör tehdidi nedeniyle birçok ülke başta kendi uluslarını olmak üzere başka ulusları güvenlik-özgürlük ikilemine sokmakta hatta kasıtlı olarak gerginlikler yaratılmaktadır. Nasıl ki demokrasi, demokrasiyi yıkma özgürlüğünü kapsamıyor veya ülkeyi bölme hürriyetini içermiyor ise terörle mücadele de insan hak ve özgürlüklerini rafa kaldırmamalıdır. Nitekim terörizmin amacı da özgürlüklerin kalkması, korku, endişe ve kaosun hâkim olmasıdır.

Terörle mücadelenin olmazsa olmaz şartı; a) Bir kere terörizm, sadece silahlı mücadele ile değil, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel alanlarda da mücadele edilmesi gereken bir olgudur. b) Terörle mücadelede esas olan yasallık ve hukukiliktir. Bu çerçevede verilen mücadele ile insan hak ve özgürlükleri korunmuş olmakla birlikte terörist taktik ve hedefler reddedilir ve terörist ile aynı kefeye girilmesi engellenilir. Bu çerçevede hem terörle mücadele edilir hem de ülkenin meşru müdafaa hakkı kullanılmış olur (Alkan, 2002: 223).

Çözüm önerilerine gelince; en başta sadece gelişmiş batının ve uluslararası sermayenin çıkarını gözetken ekonomik küreselleşme yerine küreselleşmenin insani ve sosyal boyutu öne çıkarılmalıdır. Az gelişmiş ülkelerin istihdam sorununu çözecek mali tedbirler alınmalı işsizlik, yoksulluk ve açlık ortadan kaldırılmalı. Amerika Birleşik Devletlerinin Birleşmiş Milletlerinin kararlarını dikkate almalı, askeri müdahalelerini meşrutiyet ortamına oturtmalı. Başına gelen 11 Eylül olaylarından kendi payına ders çıkararak bunu teröre terörle karşılık vermek yerine bunun nedenlerini niçinlerini analiz ederek hukuksal ve uzlaşmacı bir tavırla çözülmesi gerekmektedir. Ayrıca diğer ulus devletlerine mali baskı ile kendi çıkarları yönünde hareket etmelerini sağlayan politikasından vazgeçmesi gerekmektedir.

Zaten var olan çelişkileri, kültür ve inanç boyutuyla ateşleyerek, medeniyetler çatışması bağlamında ötekini düşman yaratarak dünyayı kaos içinde istikrarsızlığa taşıyacak politika ve uygulamalardan vazgeçilmelidir. Zor yerine, rızaya dayalı barışçıl yöntemlerle enerji kaynaklarından bütün insanlığın yararlanması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, B.(2003). Uluslararası Terörizm, Küreselleşme ve Hegomonya. *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 163-177
- Alkan, N.(2002). *Gençlik ve Terörizm*, Ankara: TEMÜH Yayınları, (2002).
- Alpaslan, Ş. (2000). *Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik*, İstanbul: Teknik Yayınları.
- Althusser, L. (1994). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Y.Alp ve M. Öztürk, çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Altuğ, Y. (1995). *Terörün Anatomisi*, İstanbul: Altın Kitaplar.
- Altuğ, Y. (1989). *Terörizmin Dünü, Bugünü, Yarını*, Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları.
- Amin, S. (1999). *Küreselleşme Çağında Kapitalizm*, (V. Erenus, çev.) İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Alexander, Y.(1987). Terrorism: Threats And Trends, *Terrorism*,10.
- Arendt, H. (1997). *Şiddet Üzerine*,(B. Peker, çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Arıboğan, D.Ü. (1996). *Globalleşme Senaryosunun Aktörleri*, İstanbul: Der Yayınları
- Arıboğan, D. Ü. (1997). *Uluslararası İlişkilerde Güç Mücadelesi*, İstanbul: Der Yayınları.
- Aslanoğlu, R. A. (1998). Globalleşme ve Dünya Kenti. *Toplum ve Bilim Dergisi*, Sayı.69, 108-127
- Ayata, S. (1997). Toplum Bilim Açısından Küreselleşme, *Emperyalizmin Yeni Masalı Küreselleşme* (3. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Aydın, M. S. (2002). *Niçin*, İstanbul: Zaman Kitap Yayınları.
- Aydın, M., S., Erdoğan, M., Sarıbay, A. Y., Bolay, S. H., Altan, M. (2002). *Küreselleşme Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla*, İstanbul: Ufuk Kitapları.
- Aytekin, E. ve Çalışlar, A. (1980). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Bal, İ. (2003). *Devlet Demokrasi ve Terör*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bal, İ. (2004) Küresel Terörle Mücadelede ABD Modelimi ABD Çıkmazı mı?, 12.04.2007, <http://www.usak.org.uk>.

- Barutçu, E. (2003). Küreselleşme ve Örgütsel Değişim. *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1),189-201.
- Başkaya, F. (2005) *Kavram Sözlüğü & Söylem ve Gerçek*, Ankara: Özgür Üniversite Yayınları.
- Baykal, M. (1998). Terörizm, Dün-Bugün-Yarın. *Yeni Forum Dergisi*, Ankara. Sayı.56, 34-45.
- Belge, M. (2001). *Biz-Merkezcilik 11 Eylül*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Berber T. (2004). *Küreselleşme Sürecinde Terörizm*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Büyük Larousse, *Sözlük ve Ansiklopedisi*, (1992). (Cilt 9). İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Cevizci, A. (2002). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Chomsky, N. (1997). *Demokratik İdeallerin Çöküşü*, (C. Cerit çev.) İstanbul: Pınar Yayınları,
- Chomsky, N. (1991). *A.B.D Terörü*, (T. Cevdet çev.). İstanbul: Pınar Yayınları.
- Chomsky, N. (2002a). *11 Eylül*, (2. Baskı). (D. Körpe çev.). İstanbul: Om Yayınevi.
- Chomsky, N. (2002b). *11 Eylül ve Sonrası*, (T. Doğan ve N. Ersoy çev.). İstanbul: Aram Yayıncılık.
- Chomsky, N. (2003). *Dünya Düzeni: Eskisi-Yenisi*, (A. Çakıroğlu ve T. Birkan çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Cirhinlioğlu, Z. (2004). *Terör ve Toplum*. İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Clausewitz, C. V. (1999). *Savaş Üzerine*. (1. Baskı). (H. F. Çeliker, çev.). İstanbul: ÖzneYayınları.
- Çağan, K. (2007). Küreselleşme ve Çokkültürlülük Kavşağında Güvenlik Problemi ve Terör. *Tezkire Dergisi*, Sayı.43-44, 95-113.
- Çağan, K. (2008). Yanlış Bilinç'ten Anlam Arayışına İdeoloji. K. Çağan, (Ed.), *İdeoloji* (1. Baskı) içinde (9-42). Ankara: Hece Yayınları.
- Çağlar, A. (1997). Terör ve Örgütlenme. *Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Dergisi*, 30(3), 119-133.
- Çınar, B. (1997). *Devlet Güvenliği; İstihbarat ve Terör*, İstanbul: Şan Yayınları.
- Çitlioğlu, E. (2005). *Gri Tehdit Terörizm*, Ankara: Ümit Yayınları.
- Demirel, E. (2002). *Terör*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

- Demirer, T. (2001). Terörist’ mi Dediniz? Küreselleşme ve Terör. (M. A. Civelek Der.) *Küreselleşme ve Terör II*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Dening, D. E.(2004). Retrieved August 9, 2004, from http://www.crime.vl.ru/docs/stats/stat_92.htm.12.04.2007
- Dilmaç, S. (1997). *Terörizm Sorunu ve Türkiye*, (Hizmete Özel). Ankara: EGM-İDB Yay. No:55. .
- Dilmaç, S. (2004). Global Tehdit; Terörizm ve Türkiye’ye Etkisi. *Polis Dergisi*, Sayı. 40.357-368.
- Dönmezer, S. (1984). *Kriminoloji*, İstanbul: Filiz Kitapevi.
- Eagleton, T. (1996). *İdeoloji*, (M. Özcan, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Erbay, Y. (2001). Kavram Olarak Küreselleşme. *Yeni Türkiye Dergisi*, 21 Yüzyıl Özel Sayısı-I, Sayı.19.168-173.
- Ergil, D. (1980). *Türkiye’de Terör ve Şiddet Yapısal ve Kültürel Kaynakları*, Ankara: Turhan Yayınevi.
- Ergil, D. (1983). *İdeoloji ve Milliyetçilik*, Ankara: Turhan Yayınevi
- Erkal, M.E., Baloğlu, B. ve Baloğlu F. (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü*, İstanbul: Der Yayınları
- Erkal, M. E. (2001). *Küreselleşmenin Tesisleri ve Ülkemize Yönelen Tehdit Unsurları*, Türkiye’nin Güvenliği Sempozyumu, Elazığ.
- Erkmen, S. (2001). 11 Eylül 2001: Terörizmin Yeni Miladı. Terörizmin Yeni Miladı. *Stratejik Analiz Dergisi*, 2(18), 1-13
- Ertuğrul, S. (2002). Çokuluslu Şirketlerin Altın Yılları. *Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 2(1). 114-120
- Freedman, L.(1998). *Terrorism and International Order*. London: Routledge.
- Fukuyama, F.(2002). *Tarihin Sonu mu?*, (Y. Kaplan, çev.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Garaudy, R. (1997). *Çöküşün Öncesi A.B.D.*, (C.Aydın, çev.). İstanbul: Nehir Yayınları.
- Giddens, A. (1990). *Modernity and Self Identity Self and Society in the Modern Age*, Stanford: Stanford University Press.
- Golubev, V. (2005). *Kibberterrorizm, Ponyatiye, Terminologiya, Protivodeystviye*, Retrieved March 17, 2005, from <http://sartracc.sgap.ru/Pub/golubev.htm>. 12.04.2007

- Gökçe, O ve Dinçyürek, A. (2003). *Ortadoğu'daki Yeni Gelişmelerin Türkiye Açısından Olası Etkileri*. (Yayımlanmamış Doktoru Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Güldiken, N. ve Aslan, M. (2006). Küreselleşme ve Ulusallığın Diyalektik Etkileşimi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2).183-191.
- Gündüz, M. (1996). *Basın ve Terör*. İzmir: Saray Kitapevi.
- Gürel, M. M. (2008). *Küreselleşen Dünya ve Terörizm*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kadir Has Üniversitesi, İstanbul.
- Güvenç, N. (1998). *Küreselleşme ve Türkiye*, İstanbul: BDS Yayınları.
- Güzel, C. (Ed.). (2002). Korkunun Korkusu: Terörizm, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*. (1. Baskı) içinde (7-21). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Haj, B. A. E. (1998) Kültürel Mübadelenin Dilleri ve Modelleri, *Kültür Küreselleşme ve Dünya Sistemi*. (G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal çev.) (1. Baskı) içinde (36-49). Ankara: Bilim Sanat Yayınları.
- Hannerz, U. (1998) Çevre Kültür Senaryoları Kültür, *Küreselleşme ve Dünya Sistemi*. (G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal çev.). (1. Baskı) içinde (59-75). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve Kültür. *C.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(2).163-172.
- İçli, T. G. (2002). *Toplumdan Kopuş: Suç ve Şiddet*, (İ. Sezal, der.). Ankara: Martı Yayınları.
- İlhan, S. (2002). *Terör: Neden Türkiye?*, Ankara: Asam Yayınları.
- İşıklı, A. (1995). Sosyal Politika Açısından Küreselleşme, *Küreselleşme Hikâyesi*, (I. Kansu der.). Ankara: Dost Yayınları.
- Kaplan, M. (1957). *System and Process in International Politics*, New York: John Wiley.
- Karacan, İ. (1984). Terörizm Kavram ve Yapısı. *Uluslar arası Terörizm ve Uyuşturucu Madde Kaçakçılığı*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Kazgan, G. (1997). *Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kazgan, G. (2002). *Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Keleş, R. ve Ünsal, A. (2005). *Kent ve Siyaset Şiddet*, İstanbul: Yapı kredi Yayınları.
- Kissinger, H. (2002). *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, (T. Eryapan, çev.) Ankara: Metu Press.
- Kışlalı, M. A. (1996). *Güneydoğuda Düşük Yoğunluklu Çatışma*, Ankara: Ümit Yayınları.
- Kocadaş, B. (2004). Şiddet ve Terör Kavramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Polis Dergisi*, Sayı:40. 126-143.
- Kongar, E. (16 Mayıs 1997). *Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür*, online (10 Eylül 2007), http://www.kongar.org/makaleler/mak_ku.php.
- Kongar, E. (2002). *Küresel Terör ve Türkiye*, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Konur, N. Ç. (2005). Küreselleşmenin Sınır – Ötesi Terörizme Etkileri, *Stratejik Analiz Dergisi*. 5(58). 60-72.
- Korkmaz, G. (1999). *Terör Medya İlişkisi*, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi.
- Kurt, Ş. (1998). *Uygulamada Terör Suçları ve İlgili Mevzuat*, Ankara: Seçkin Yayınevi
- Laquer, W. (2002). Terörizmin Yorumlanması, *Silinen Yüzler Karşısında Terör*, (C. Güzel çev.). (1. Baskı) içinde (95-142). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Mardin, Ş. (1976). *İdeoloji*, Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayını.
- Müftüoğlu, A. (2002). *Küresel Kuşatma ve Küresel İhtiraslar*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Oran, B. (2001). *Türk Dış Politikası (1980-2001): Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Örgün, F. (2001). *Küresel Terör (Global Terror)*, İstanbul: Okumuş Adam.
- Özbudun, S. (2001). Modern Dünyadaki Cadı Avı, *Küreselleşme ve Terör*. (M. A. Civelek der.). Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Özcan, M. (2001). *Ulusal Güvenlik ve Bilişim Suçları: Bu Suçların Niteliği ve Mücadelede Karşılaşılan Zorluklar*. Sempozyum Bildiri Metni, Elazığ.
- Özcan, M. (2003). Yeni Milenyumda Yeni Tehdit: Siber Terör. *Polis Dergisi*, Sayı:34.169-176
- Özerkmen, N. (2004). Terör ve Terörizmin ve Terörün Küreselleşmesi, *Gaziantep*

- Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2).13-33.
- Öztürk, Hüseyin. (2003). Küreselleşme. *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1). 281-287.
- Öztürk, O. M. (2000). *Avrupa ve Ortadoğu Ülkelerinin Terör Karşısındaki Konuları*, Ankara: Asam Yayınları.
- Pira, A., Kocabaş, F. ve Baytekin, E. P. (2003). Eğrisi ve Doğrusu İle Küreselleşme. *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1). 117-127.
- Polat, İ. (2006). *11 Eylül Terör Saldırıları ve Amerika Birleşik Devletlerinin Afganistan Müdahalesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Ranstorp, M.(1996). Terrorism in the Name of Religion, *Journal of International Affairs*, 50(1), 41-62.
- Ritzer, G. (2000). *The Mcdonaldization of Society*, Thousand Oaks, California- New Delhi: Pine force Press.
- Roy, A. (29 September 2001). The Algebra of Infinite Justice. *The Guardian*. 16 February 2008, <http://peace.concordia.ca/pdf/arundhati.roy.pdf>.
- Rüstemova, S.(2006). *Küresel Terörizm*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Salur, H. (2006). *Küreselleşme Bağlamında Din ve Terörizm*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Sarıbay, A. Y. (1998). Küreselleşme, Potsmodern Uluslaşma ve İslam, *Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam*. (E. F Keyman ve A. Y. Sarıbay der.). Ankara: Vadi Yayınları.
- Sancar Ü. S. (1997). *İdeolojinin Serüveni*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Sander, O. (1999). *Siyasi Tarih I*, Ankara: İmge Yayınevi.
- Schmid, A. (1986). *Political Terrorism A Research Guide*, (L. Walter, Trans.). New Brunswick: Foreign Affairs.
- Slater, R. O.& Stohl M. (Eds.). (1988). *Introduction: Towards a Better Understanding of International Terrorism in Current Perspectives on International Terrorism*. London: Macmillan Press.
- Smith, A. (2002). *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*. (D. Kömürcü, çev.) İstanbul: Everest Yayınları.

- Soyvural, M. (1997). *Terörizmin Anatomisi*, Ankara: Lazer Ofset Matbaası.
- Şenses, F. (2002). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, (2. Baskı) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toffler, A. (1996). “*Üçüncü Dalga*” (A Seden, çev.) İstanbul: Altın Kitaplar.
- Tozlu, N. (1998). Geleceğin Dünyasında Eğitim. *Yeni Türkiye Dergisi*, Sayı.19 805-813.
- Tuna, K. (2003). Küresel mi, Yerel mi: Neler Oluyor Bize?. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 3(6). 1-13.
- Türkdoğan, O. (1996). *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlük*, (1998). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Varol, K.(2006). Din ve Terörizm. *Polis Dergisi*, 1(47). 191-195
- Vasilyev, V. L. (2000). *Sovremennyy Terrorizm: Sostoyaniye i Perspektivi*, (E. İ. Stepanova, Trans.). Moskova: Editorial URSS.
- Yalçınan, M. (2000). *Üçüncü Yol Arayışları ve Türkiye*, İstanbul: Büke Yayınları.
- Yamaç, F.(2003). Siber Terörizm Denemeleri -1. Hatay Polis Dergisi, 1(6). 109-118.
- Yaman, D. (2005). 11 Eylül Sonrasında ABD: Algılamalar, Psikolojik Yansımalar, Yasal Düzenlemeler. *Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi (UHP)*, 1(1-2).117-142.
- Yılmaz, A. (2004). *İkinci Küreselleşme Dalgası*, Ankara: Vadi Yayınları.
- Zafer, H. (1999). *Sosyolojik Boyutuyla Terörizm*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- <http://www.turkforum.net/showpost.php?p=3231384&postcount=1> (15.05.2008)
- <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/kuresellesme.doc> (15.05.2008)